T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

4-6 YAŞ KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MATERYAL HAZIRLAMA DURUMLARI

Melek GÜLEÇ DURUKAN

2501222038

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Ahmet KOÇ

İSTANBUL-2025

ÖZ

4-6 YAŞ KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MATERYAL HAZIRLAMA DURUMLARI

MELEK GÜLEÇ DURUKAN

Bu araştırma, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu dönem çocuklarının kolay bir öğrenme gerçekleştirmesi ve öğrenmede kalıcılığın sağlanmasında materyal kullanımının gerekliliği ve faydası bilinen bir durumdur. Dolayısıyla 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek önemli bir husustur. Bu araştırmada, materyal hazırlama durumlarını belirlemek amacıyla Bursa ilindeki 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan 33 öğreticiyle, nitel araştırma yöntemi kapsamında yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde öğreticilerin büyük bir bölümünün materyal hazırlama ile ilgili eğitimler almakla birlikte bu eğitimlerde bazı yetersizliklerin olduğu, öğreticilerin tümünün materyal kullanmayı gerekli gördüğü, materyal hazırlama noktasında kendilerini genel olarak yeterli gördükleri, kurslardaki gerekli malzeme ve teknolojik altyapı durumlarının genel olarak iyileştiği, tüm öğreticilerin derslerine hazırlık yaparak girdiği tespit edilmiştir. Materyal hazırlanırken en fazla çocukların seviyesi kriterine dikkat edildiği, en fazla materyal hazırlanılan dersin Kur'an-ı Kerim olduğu sonucuna varılmıştır. Öğreticilerin derse ve konuya uygun birçok farklı materyal hazırladıkları, bunlardan en çok hazırladıkları materyal türlerinin ise kukla olduğu tespit edilmiştir. Yeni etkinlik kitaplarından memnuniyet duyulmakla birlikte, etkinliklerle Elif-ba kitabı başta olmak üzere bu kitaplara yöneltilen bazı eleştiriler ve kitapların iyileştirilmesi ile ilgili bazı öneriler sunulmuştur. Öğreticilerin materyal bulmak için en fazla sosyal medyadan yararlandıkları görülmektedir.

Öğreticiler kurumdan derslerinde kullandıkları kitapların iyileştirilmesini, hizmet öncesi ve hizmet sonrası materyal konusunda eğitimler verilmesini, kurslara teknik ve maddi destek sağlanmasını, materyal geliştirme ekibi kurulmasını, dini formasyon eğitiminin sağlanmasını, dini içerikli çocuk edebiyatının geliştirilmesini, dua ve sûre öğretimi için tâlim videoları hazırlanmasını beklemektedirler.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Okul Öncesi Dönem, 4-6 Yaş Kur'an Kursu, 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticileri, Eğitim Materyali.

ABSTRACT

MATERIAL PREPARATION STATUS OF 4-6-YEAR-OLD QUR'AN COURSE TEACHERS

MELEK GÜLEÇ DURUKAN

This study was conducted to determine the material preparation status of the teachers working in 4-6 age Qur'an courses affiliated with the Presidency of Religious Affairs. The necessity and benefit of using materials to ensure easy learning and permanence in learning is a known situation. Therefore, it is essential to determine the material preparation status of the teachers working in 4-6 age Qur'an courses. In this study, semi-structured interviews were conducted within the scope of qualitative research method with 33 teacher's working in Quran courses for 4-6 age groups in Bursa to determine the material preparation status.

As a result of the interviews, it was determined that although a large portion of the teachers received training on material preparation, there were some inadequacies in these pieces of training; all teachers found it necessary to use materials, they generally considered themselves sufficient in terms of material preparation, the necessary material and technological infrastructure in the courses had generally improved, and all teachers started their lessons by preparing. It was concluded that the level criterion of the children was considered the most when preparing materials, and the lesson for which the most materials were prepared was the Qur'an. It was determined that the teachers prepared many different materials suitable for the lesson and the subject, and the most commonly prepared material type among these was puppets. Although the new activity books were appreciated, some criticisms were made of these books, especially the Elif-ba book, and some suggestions were presented about improving the books. It was observed that the teachers mostly used social media to find materials.

Teachers expect the institution to enhance the books they use in their classes, provide pre-service and post-service training on materials, provide technical and financial support, establish a material development team, provide religious formation training, develop children's literature with religious content, and prepare training videos for teaching prayers and surahs.

Keywords: Religious Education, Preschool Period, 4–6-Year-Old Qur'an Course, 4–6-Year-Old Qur'an Course Teachers, Educational Material.

ÖNSÖZ

Bu araştırma giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemine, amacına, önemine, ilgili çalışmalara, sınırlılıklarına ve yöntemine yer verilmiştir. Birinci bölümde kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Okul öncesi eğitim başlığı altında okul öncesi eğitimin tanımı, amaç ve önemi, temel ilkeleri açıklanmıştır. 4-6 yaş Kur'an kursları hakkında bilgi verildikten sonra 4-6 yaş dönemi çocuklarının gelişim özellikleri başlığının altında, çocuğun bedensel ve motor, bilişsel, dil, sosyal ve duygusal, ahlâkî ve dinî gelişim özelliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde eğitim-öğretimde materyal kullanımı ve tasarımı olup, bu bölümde öğretim materyali, öğretim materyallerinin tasarımı, okul öncesi dönemde materyal kullanımının önemi konuları araştırılmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın bulgularına ve yorumuna yer verilmiştir. Son kısımda da araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Tezimin konusunu belirleme aşamasından tezimi bitirmeme kadar olan süreçte her türlü desteğini, vaktini, tecrübesini ve yardımını benden esirgemeyen danışman hocam sayın Doç. Dr. Ahmet Koç'a en derin şükranlarımı sunuyorum. Araştırmama katılan, verilerin toplanması sürecinde vakit ayırıp değerli görüşlerini paylaşan çok kıymetli 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisi arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Bu süreçte her daim destekçim olan, dualarını daima üzerimde hissettiğim kıymetli babam Mehmet Güleç ve canım annem Melahat Güleç'e, son olarak zorluklarla başa çıkmamda manevi olarak hep yanımda olan, oğlumuzun bakımını üstenip bana zaman oluşturan eşim Muhammet Lütfü Durukan'a ve gözümün nuru evladım Ömer Durukan'a çok teşekkür ediyorum.

Melek GÜLEÇ DURUKAN

Bursa-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iv**

ÖNSÖZ ..... **vi**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **x**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xi**

GRAFİKLER LİSTESİ ..... **xii**

RESİMLER LİSTESİ ..... **xiii**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xiv**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Okul Öncesi Eğitim **17**

1.1.1. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı **17**

1.1.2. Okul Öncesi Eğitimin Amaç ve Önemi **17**

1.1.3. Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri **19**

1.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursları **20**

1.3. 4-6 Yaş Dönemi Çocuklarının Gelişim Özellikleri **22**

1.3.1. Bedensel ve Motor Gelişim **23**

1.3.2. Bilişsel Gelişim **25**

1.3.3. Dil Gelişimi **29**

1.3.4. Sosyal Gelişim ve Duygusal Gelişim **31**

1.3.5. Ahlâkî Gelişim **34**

1.3.6. Dinî Gelişim **37**

İKİNCİ BÖLÜM

DİN ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMI VE TASARIMI

2.1. Öğretim Materyali 45

2.1.1. Materyallerin Din Öğretimindeki Yeri ve Önemi 46

2.1.2. Din Öğretiminde Materyal Seçerken ve Hazırlarken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar 50

2.1.3. Öğretim Materyalinin Etkin Kullanımı 52

2.2. Öğretim Materyallerinin Tasarımı 53

2.2.1. Tasarım Ögeleri 54

2.2.2. Tasarım İlkeleri 58

2.3. Okul Öncesi Dönemde ve Okul Öncesi Din Öğretiminde Materyal Kullanımının Önemi 59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyallere İlişkin Öz Yeterlikleri ve Bakış Açıları 66

3.1.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Materyalleri Konusunda Eğitim Alma Durumları 67

3.1.2. Materyal Hazırlamanın Gerekliliği 70

3.1.3. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğrenci Seviyesine Uygun Materyal Hazırlama Durumları 73

3.1.4. Kurs İmkânları Durumu 75

3.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyallerini Hazırlama ve Uygulama Süreci 79

3.2.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Ders Öncesinde Yaptıkları Hazırlıklar 80

3.2.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlarken ve Seçerken Dikkat Ettikleri Hususlar 84

3.2.3. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırladığı Ders ve Konular 87

3.2.4. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hazırladığı Materyal Türleri 89

3.2.5. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kurumun Materyallerini Değerlendirmesi 91

3.3. Öğretim Materyallerinin Kullanımını ve Hazırlanmasını Etkileyen Faktörler 101

3.3.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Bulmak İçin Yararlandığı Kaynaklar 102

3.3.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlarken Karşılaştığı Sorunlar 105

3.3.3. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hazır Materyal Bulma Durumları 108

3.4. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Kullanımlarının Etkileri 111

3.4.1. Öğrencilerin Materyale Karşı Tutumları 112

3.4.2. Materyalin Öğrenci Kazanımlarına Etkisi 115

3.4.3. Kullanılan Materyalin Nitelik Yönünden Değerlendirilmesi 117

3.4.4. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Önerileri ve Kurumdan Beklentileri 119

SONUÇ VE ÖNERİLER 122

KAYNAKÇA 128

EKLER 145

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Bilgiler 14
Tablo 2. 1: Materyal Tasarım ve Geliştirme 54
Tablo 3. 1: Temalar ve Kodlar 66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1**:** Dikey, yatay ve köşegen çizgi kullanımı 55
Şekil 2. 2**:** Figür-zemin ilişkisi 55
Şekil 2. 3**:** Yüzdelik olarak gözün en fazla algıladığı yerler 56
Şekil 2. 4**:** Renk Çemberi 57
Şekil 3. 1**:** Öğretici Görüşlerinden Oluşan Kelime Bulutu 65
Şekil 3. 2**:** Birinci Tema/ Öğreticilerin Materyal Konusundaki Yeterlik ve Bakış Açıları/Kod Frekans Değerleri 67
Şekil 3. 3: İkinci Tema/Öğreticilerin Materyalleri Hazırlama ve Uygulama Süreci/Kod Frekans Değerleri 80
Şekil 3. 4: Ders Öncesi Hazırlık/Kod Frekans Değerleri 81
Şekil 3. 5: Üçüncü Tema/ Materyallerin Hazırlanmasını ve Kullanımını Etkileyen Faktörler/Kod Frekans Değerleri 102
Şekil 3. 6: Dördüncü Tema/4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Materyal Kullanımının Etkileri/Kod Frekans Değerleri 111

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 3. 1: Materyal Hazırlanışında ve Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar..... 84
Grafik 3. 2: Hazırlanan Materyal Türleri 90
Grafik 3. 3: Yeni Etkinlik Kitabı 95
Grafik 3. 4: Materyal Bulmada Yararlanılan Kaynaklar..... 103
Grafik 3. 5: Materyal Hazırlarken Karşılaşılan Sorunlar 105
Grafik 3. 6: Hazır Materyal Bulma Durumu 109
Grafik 3. 7: Öğrenci Tepkileri..... 112
Grafik 3. 8: Öğrenci Kazanımlarına Etkisi 115
Grafik 3. 9: Kullanılan Materyalin Değerlendirilmesi 118
Grafik 3. 10: 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Önerileri ve Kurumdan Beklentileri 120

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 3. 1: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Yeni Öğretici Etkinlik Kitapları (Değerler Eğitimi, Dinî Bilgiler, Tamamlayıcı Kazanımlar) ve 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Yeni Öğrenci Etkinlik Kitabı 94
Resim 3. 2: Etkinliklerle Elif-Ba ders kitabı 99

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e. : Aynı eser

A.Ü.İ.F.D. : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

C. : Cilt

çev. : Çeviren

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

DKAB : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği

EBA : Eğitim Bilişim Ağı

ed. : Editör

KKÖ : Kur'an Kursu Öğreticisi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

M.Ü. : Marmara Üniversitesi

ÖTMG : Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersi

PDF : Portable Document Format

sy. : Sayı

s. : Sayfa/sayfalar

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

t.y. : Basım tarihi yok

vb. : Ve benzeri

vs. : Ve saire

y.y. : Basım yeri yok

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, ilgili çalışmalara, sınırlılıklarına ve yöntemine yer verilecektir.

Okul öncesi dönem çocuğun doğumu ile başlayıp ilkokula başlayıncaya kadar devam eden bir süreçtir. Okul öncesi eğitim ise bu süreçteki eğitsel etkinliklerin tümüdür. Bu dönemde çocuk hızlı bir gelişim gösterir ve öğrenme kapasitesi de çok yüksektir. Çocuk aynı zamanda etrafından gelen etkilere de en fazla açık olduğu dönemdedir.[1] Bu dönem aynı zamanda kişinin sonraki yaşamının temellerini oluşturur ve karakterini şekillendirir**.** Kişiyi yetişkin yaşamına hazırlayan davranışlar büyük oranda bu dönemde öğrenilir. Bu öğrenmeler ise kişide derin izler bırakır.[2] Bu durum ise okul öncesi çocuğa verilecek eğitimin hem aile hem de okul öncesi eğitim kurumu bazında ne derece önemli olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Okul öncesi çocuğa verilecek dinî eğitim de oldukça önem arz etmektedir. Zira çocuk yaşamının başında büyük bir hazırlık içindedir, Allah'a inanmaya hazır ve meyyaldir ve bu inanma için yeterli istidat ve kabiliyeti bulunur, fakat onda dine karşı duyulan ilgi**,** temayül ve merakın teşvik edilmesi lazımdır. Aynı zamanda çocuğa inanma fırsatının verilmesi ve de onun uyandırılması gerekmektedir. Çocuk gelişme ve derinleşme yeteneğine bunları elde ettiği ölçüde sahiptir. İşte bu sebeple bu alanda kendini gösterebilmesi için çocuğa imkân ve fırsat verilmesi gerekir. Bu da göstermektedir ki kabiliyetin geliştirilmesi eğitim faktörüne bağlıdır.[3]

İlk çocukluk yıllarında çocuğa verilen eğitimin şekli, çocuğun daha sonraki hayatında inanç, tutum ve davranışlarını etkilemektedir.[4] Genel kanıya göre çocukların dış etkenlerden bu kadar çok etkilenmelerinin sebebi kendilerine sunulan her şeyi kabul etmeye hazır bir zihinsel yapılarının olmasıdır. Bu da çocuklardaki uyum gücünün büyük olmasıyla açıklanır. Bu uyum gücü iyi bir şekilde yönlendirilmeli ve ilk çocukluk yıllarında en güzel şekliyle din eğitiminin çocuğa verilmesi için

[1] Ayla Oktay, "Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim", **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, No:2, 1990, s.151.
[2] Mustafa Köylü, "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XLV, No:11, 2004, s. 137.
[3] Kerim Yavuz, **99 Soruda Çocuk ve Din**, 1. Baskı, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları, 1994, s. 115-116.
[4] Neda Armaner, "Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXIII, 1978, s. 219.

çalışılmalıdır.[5] Bütün bunlardan hareketle erken yaşta çocuğa verilecek dinî eğitimin çok önemli olduğunu söylenebilir. Çocuğa verilecek iyi bir eğitim onun sağlıklı bir din duygusu geliştirmesine sebep olacaktır.

Ülkemizde okul öncesi dönem çocuğuna din eğitimi resmi olarak Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) bünyesinde faaliyet gösteren 4-6 yaş Kur'an kursları tarafından verilmektedir. 4-6 yaş Kur'an kursları öğretim programı DİB tarafından hazırlanmıştır.[6] Program geliştirilirken iki temel hususa yer verilmiştir. Bu hususların birincisi çocukların gelişimlerini (bilişsel, sosyo-duygusal, dil, motor ve öz bakım becerileri yönünden) dikkate alan; öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmasıdır.[7] Öğrenciyi merkeze alan yöntem ve tekniklerin kullanılması için çocuğu iyi tanımak gerekir. Bunun için de onun fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal ve dinî gelişim gibi tüm gelişim alanları ve özellikleri bilinmelidir. Gelişim dönemlerinin kendine has nitelikleri ve birbirini etkileyen tarafları olduğu gibi, gelişim alanlarının da vardır. Diğer bir ifadeyle çocuktaki duygusal gelişim, fiziksel gelişimden; dinî gelişim, zihinsel gelişimden bağımsız değildir. Bütün gelişim alanlarının birbirleriyle karşılıklı etkileşimi vardır.[8] 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri okul öncesi eğitime ek olarak aynı zamanda çocuğun gelişim özelliklerine uygun olacak şekilde bir dinî eğitim vermekle de yükümlü oldukları için bu kurslarda verilen eğitim okul öncesi eğitimine göre daha zordur.[9] Buradan hareketle 4-6 yaş Kur'an kursları müfredatında Kur'an-ı Kerim, temel İslâmî değerler ve dinî kavramlar konularına yer verdiği için bu kurslarda görev yapan öğreticilerin diğer okul öncesi öğretmenlerine göre ileri seviyede ve daha farklı yeterliklerle donanmış olması gerektiği söylenebilir.[10] 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisinin sahip olması gereken yeterlikler 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programında belirtilmiştir. Bunlar; öğreticinin öğretim programının

---

[5] Mehmet Emin Ay, **Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?**, 42. Baskı, Bursa, Sena Kitap, 2023, s. 22.
[6] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, Ankara, 2022, s. 4.
[7] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 6.
[8] Hasan Dam, "Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", **Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi**, Ed. Mustafa Köylü, 9. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2023, s. 58.
[9] Salih Aybey, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)", **Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.VI, No:2, 2019, s. 216.
[10] Ahmet Koç, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)", **Hitit İlahiyat Dergisi**, C.XXIII, No:1, 2024, s. 138.

amaç ve ilkelerini ve okul öncesi çocuğun gelişim özelliklerini bilmesi, çocukla etkili iletişim kurma kabiliyetine, yöntem ve teknik bilgisine, günlük ve haftalık plan hazırlama becerisine sahip olması, yaş grubunun özelliklerine göre eğitim ortamını düzenlemesi, etkinlikleri programın temel ilkelerince hazırlayıp uygulaması, hangi etkinliği uygulayacağını çocukların hazırbulunuşluk düzeyine göre belirlemesi, uygun materyal geliştirme kabiliyetine sahip olması, bireysel farklılıkları dikkate alarak aktif öğrenmeleri desteklemesidir.[11] Bu kurslardaki eğitim diğer okul öncesi eğitim kurumlarındaki eğitime ilaveten din eğitimi de vermektedir. Bu yüzden öğreticilerin çocuk gelişimi ve eğitimi yeterliliğin yanında ayrıca din eğitimi için de yeterli donanıma sahip olmasının önemine vurgu yapmak yerinde olacaktır.[12]

4-6 yaş Kur'an kursları öğretim programı geliştirilirken yer verilen hususların ikincisi ise öğreticilerin, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda neyi, ne kadar işleyeceklerine karar vererek, ders konularının sınırlarını ve sıralamalarını kendilerinin belirleyebilecek olmalarıdır.[13] Programda öğreticilere bu belirtilen alanlarda inisiyatif verilmiş olması, öğreticileri öğretimde daha etkin hale getiren bir durumdur. Dolayısıyla öğreticilerden bu anlamda beklenen öğretim sürecini iyi bir şekilde planlamaları ve sağlıklı bir şekilde yönetmeleridir.

Aynı öğretim programı içerisinde öğreticilerin özellikleri sayılırken öğreticinin programa uygun materyal geliştirme yeteneğine sahip olduğu ibaresi de geçmektedir.[14] Çünkü öğrenmenin kalıcı izli olması için materyal kullanımı çok önem arz etmektedir. Öğrenmenin daha kalıcı, daha izli, daha iyi olması ve unutmanın da daha geç olması o öğretme etkinliğinin ne kadar çok duyu organına hitap ettiğiyle doğru orantılıdır.[15]

Araştırmanın Problemi

Somut ve duyulara yönelik bir eğitime ihtiyaç duyan 4-6 yaş dönemi çocuğu için iyi tasarlanmış bir materyalin, onun ihtiyacına karşılık veren bir öğretim etkinliği

[11] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 9.
[12] Samet Yağcı, "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)", **İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2018, s. 138.
[13] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 6.
[14] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 9.
[15] Zeki Kaya, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, 2. Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2006, s. 28.

olacağı bir gerçektir. Öğreticilere düşen görev de öğretim ortamlarını öğrencilerin ihtiyaçlarını gözeterek, seviyelerine ve konunun amacına uygun bu türden materyaller kullanarak eğitimi daha kaliteli hale getirmektir. Dolayısıyla 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin derslerini işlerken materyal hazırlama durumlarını tespit etmek önemli ve araştırılması gereken bir durumdur. Bütün bunlardan hareketle araştırmamızın problem cümlesini "4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumları nedir?" şeklinde ifade edebiliriz.

Alt problemler ise şunlardır:

1. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri materyal geliştirme/tasarlama ile ilgili herhangi bir eğitim almış mıdır? Alanlar bu eğitimi nasıl değerlendirmektedirler?
2. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri materyal kullanmanın gerekliliğine bakış açıları nasıldır?
3. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri nitelikli materyal hazırlama konusunda yeterlikleri nasıldır?
4. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal kullanımını kurs imkânları ne ölçüde ve şekilde etkilemektedir?
5. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri ders öncesinde hangi hazırlıkları yapmaktadır?
6. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri materyal hazırlarken ve seçerken nelere dikkat etmektedir?
7. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri daha çok hangi ders ve konularda materyal hazırlamaktadır?
8. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri materyal türlerinden hangilerini hazırlamaktadır?
9. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlarken karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
10. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri öğretim sürecinde materyal kullanımının etkilerini nasıl değerlendirmektedir?
11. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal konusundaki önerileri ve kurumlarından beklentileri nelerdir?

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Araştırmanın amacı, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin materyal hazırlama durumlarını tespit etmektir. Bu çalışmamızda 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumları tespit edilmeye çalışılırken; öğreticilerin materyal hazırlama ile ilgi öz yeterlikleri, materyal hazırlama süreçleri, materyal hazırlarken karşılaştığı sorunlar, hangi alanda ne tür materyal hazırladıkları, hangi kaynaklardan yararlandıkları, DİB tarafından hazırlanan materyallere bakış açıları, önerileri ve kurumdan beklentileri ile ilgili hususlar değerlendirilecektir.

Okul öncesi çocukları için DİB tarafından hazırlanan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı din ve değerler eğitimini esas alarak eğitim-öğretim sürecini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu sürece katkı sağlayacak ve 4-6 yaş Kur'an kurslarındaki eğitimin niteliğini belirleyecek bir unsur olan materyal kullanımı ve tasarımı konusunda yapılacak bir araştırma eğitim-öğretim ortamının daha etkin ve verimli bir hale getirilmesine katkı sağlayacaktır. 4-6 yaş Kur'an kursları ile ilgili yapılan araştırmalarda, 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını farklı yönlerden araştıran bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın Bursa İl Müftülüğü'ne bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerim materyal kullanma durumları hakkında bilgi vermesi ayrıca materyal hazırlama ve kullanma durumlarının geliştirilmesine katkı sunması, 4-6 yaş Kur'an kurslarının materyal bakımından niteliklerinin artırılması, materyal ile ilgili kurslardaki mevcut sorunların ve durumun tespitine katkı sunması, materyal konusunda yapılacak olan başka araştırmalara da kaynaklık etmesi bakımından önemli olduğu söylenebilir.

İlgili Literatür

Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programı 2013-2014 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır.[16] Bu kurslarla ilgili farklı konularda yapılan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmakla birlikte bu çalışmalar

[16] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 4.

arasında 4-6 yaş öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını ele alan kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın bu alandaki boşluğa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.4-6 yaş Kur'an kurslarını konu alan bazı çalışmalar şu şekildedir:

Korkmaz (2019), *"4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)"* adlı kitabında söz konusu kurslardaki sorunları öğreticiler gözüyle tespit etmeye çalışmış ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmuştur. Çalışmada Türkiye geneli 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan 430 öğreticiyle kapalı ve açık uçlu soruların olduğu bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada birçok konu hakkındaki soru ve öneriler sunulmuş olup burada konumuzla bağlantılı materyal konusundaki sorunlara ve çözüm önerilerine yer verilecektir. Araştırmaya katılan öğreticiler eğitim materyalleri ile ilgili var olan materyallerde güncellemeye gidilmesi, şekil ve içerik olarak geliştirilmesi, ders kitaplarının ücretsiz dağıtımı, etkinlik kitapları ve elif-ba'ların yenilerinin hazırlanması, materyal hazırlama konusunda öğreticilerin yeterliklerinin geliştirilmesi gibi öneriler sunmuşlardır. Eğitim materyallerinin öğrencilerin yaş durumlarına göre farklılaştırılması, kesme, boyama gibi etkinliklerin seviyeye göre ayarlanması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.[17]

Doğan (2019), *"4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)"* adlı çalışmasında Kayseri il merkezinde görev yapan 179 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisiyle bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğreticilerin eğitim-öğretim yeterlikleri, mesleki gelişim, ailelerle iletişim, aile katılımı, çocuklarda iletişim becerilerini geliştirme konularında kendilerini oldukça yeterli gördükleri; öğretimi değerlendirme, farklı öğrenme ihtiyaçlarına gerek duyan çocuklara yönelik çalışmalar gerçekleştirme gibi konularda ise kendilerini yetersiz gördükleri gibi birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.[18]

Şensoy (2022), *"4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Görüşleri"* adlı çalışmasında Samsun ilinde görev yapan 37

[17] Mehmet Korkmaz, "**4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)"**, 1. Basım, Ankara, Kimlik Yayınları, Mayıs 2019.
[18] Zülfi Doğan, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Temmuz 2019.

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğreticilerin görüşlerine göre öğretim yöntemlerinin din ve ahlak dersinde daha fazla kullanılması, bu dersler için kullanılacak en uygun yöntemlerin oyun tekniği, drama ve anlatım yöntemi olduğu, öğreticilerin yöntem ve teknikleri kullanmada kendilerini yetersiz buldukları, eğitim materyalleri konusunda birtakım eksikliklerin olduğu sonuçlarına varılmıştır.[19]

Ateşmen (2022), *"4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Değerler Eğitimi ve Din Öğretiminde Yararlanılan Materyallerin İncelenmesi"* adlı çalışmasında nitel araştırma yöntemini kullanarak 4-6 yaş Kur'an kurslarında yararlanılan Masal Kitabım, Tahin ile Pekmez Okul Öncesi ve Kavramlar Seti, Okul Öncesi Dinî Eğitim Seti, Cici'nin Sevinci Hikâye Seti ve 4-6 Yaş Grubu Etkinlik Kitabı gibi materyalleri incelemiştir. İnceleme sonucunda kurslarla alakalı güncelleme ve materyal geliştirme çalışmalarının yapılmasına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.[20]

Erten (2023), *"4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Çocuk Youtube Kanalının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi"* adlı çalışmasında 4-6 yaş Kur'an kurslarında çalışan 20 öğreticiyle mülakat gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre öğreticilerin derslerinde eğitim amacıyla ve haftada birden fazla Diyanet Youtube Çocuk Kanalı'nı kullandıkları tespit edilmiştir. Kanalın içeriğinde eksiklikler olmasına karşın değerler eğitiminde kullanılmasının çocuklarda olumlu etkiler bıraktığı sonucuna varılmıştır.[21]

Seçkiner (2023), *"Okul Öncesi Din ve Değerler Eğitiminde Montessori Yaklaşımının Uygulanabilirliği ve Veli Görüşleri (Çorum Örneği)"*, adlı çalışmasında Diyanet İşleri Başkanlığı Çorum İl Müftülüğü Hz. İbrahim Camii 4-6 Yaş Kur'an Kursu Din ve Değerler Eğitimi Montessori sınıfında öğrenim gören 35 çocuğun velisi ile bir mülakat gerçekleştirmiştir. Çalışmada din ve değerler eğitimi derslerinde

[19] Serkan Şensoy, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Görüşleri", **Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2022.
[20] Yasemin Ateşmen, "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Değerler Eğitimi ve Din Öğretiminde Yararlanılan Materyallerin İncelenmesi", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.
[21] Ramazan Erten, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Çocuk Youtube Kanalının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2023.

Montessori prensiplerinin kullanımının ve çocuklara verilmesinin pedagojik anlamda olumlu yönlerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Velilerin bu yaklaşımla eğitim veren bir kursa çocuklarını verme nedenlerinde en fazla önemsenen yönün materyal kullanımı ve çeşitliliği olduğu belirtilmiştir.[22]

Koç (2024), *"4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)"* adlı çalışmasında geçerliği ve güvenirliği kanıtlanmış, 4-6 yaşta görev yapan Kur'an kursu öğreticilerinde olması gereken yeterlikleri ortaya koyacak bir ölçek geliştirmiştir. Ölçeğin birinci ve ikinci deneme formu, 25 farklı ilden toplam 1080 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisi ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek 6 faktör ve 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçek boyutları; öğrenci gelişimine uygun eğitim, din öğretimi yöntemlerini uygulama, materyal geliştirme ve kullanma, etkili iletişim, sınıf yönetimi ve aile katılımı şeklindedir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticilerinin yeterliklerinin ölçmede geliştirilen bu ölçeğin geçerli ve güvenilir sonuçlar verdiği saptanmıştır.[23] Görüldüğü üzere 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticilerine yönelik geliştirilen bu ölçeğin boyutlarından biri de öğreticilerin materyal geliştirme ve kullanma konusundaki yeterlik durumları olmuştur.

Araştırmanın "materyal" kavramı ile ilgili yapılan ve yararlanılan çalışmalar da şu şekildedir:

Özdemir (2010), *"İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Derslerinde Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu"* adlı çalışmasında Konya il merkezinde görev yapan 95 öğretmenle bir anket gerçekleştirmiştir. Materyal hazırlama ve kullanma konusunda öğretmenlerin dörtte birinin kendisini yetersiz gördükleri, materyal temin etmede neredeyse hepsinin interneti tercih ettikleri, materyal kullanırken karşılaştıkları sorunlar başında müfredatı yetiştirememe, sınıf ortamındaki gürültü ve öğrencilerin içerikten ziyade görsele takılmaları gibi bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır.[24]

---

[22] Seda Seçkiner, "Okul Öncesi Din ve Değerler Eğitiminde Montessori Yaklaşımının Uygulanabilirliği ve Veli Görüşleri (Çorum Örneği)", **Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2023.

[23] Koç, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)", s. 135-167.

[24] Mustafa Özdemir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Derslerinde Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,** Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Ağustos 2010.

Dinçer (2020), *"Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması (Bursa İli Örneği)"* adlı çalışmasında Bursa'da 4-6 yaş Grubu Kur'an kurslarında görev yapan 102 öğreticiyle bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Öğreticilerin fiziksel donanım ve materyal tedariki hususlarında sıkıntı yaşamadıkları ve istedikleri materyale ulaşabildikleri, gelişim süreçleri bağlamında öğrencileri destekleyen etkinliklerin yapılması için ihtiyaç duyulan materyallere sahip oldukları, çocukların yaş düzeylerine uygun bir şekilde eğitim araç gereçlerin ve sınıf donanımlarının tasarlandığı çıkan sonuçlardan bazılarıdır.[25]

İnce (2021), *"Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri"* adlı çalışmasında 2019-2020 eğitim-öğretim yılında, Rize'de farklı türdeki okullarda görev yapan 32 öğretmenle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmenin sonuçlarında öğretmenlerin materyal ile ilgili en az bir eğitim aldıkları, eğitimleri yetersiz gördükleri, materyal kullanımını gerekli gördükleri, ders kitaplarının yetersiz olması, bu alanda yeterli düzeyde materyal olmadığı, en büyük engelin zaman olduğu, kullandıkları materyalleri en çok internet üzerinden hazırladıkları gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır.[26]

Türkmen (2021), *"4-6 yaş Kur'an Grubu Çocuklara Yönelik Kur'an Kurslarında Karşılaşılan Sorunlar (Gaziantep İli Örneği)"* adlı çalışmasında Gaziantep il merkezinde görev yapan 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan 143 öğreticiyle bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Araştırma konumuzdan yola çıkarak bahsetmek istediğimiz araştırma sonuçlarından birisi öğreticilerin materyal ile ilgili düşünceleridir. Bu bağlamda Türkmen'in araştırmasında öğreticilerin yarıdan

[25] Betül Dinçer, "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması (Bursa İli Örneği)", **Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2020.
[26] Betül İnce, "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", **Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Rize, 2021.

fazlasının öğretim programında yer alan içeriklerin yetersiz olduğunu düşündükleri, materyal konusunda sıkıntı yaşadıklarını dile getirdikleri belirtilmiştir.[27]

Görüldüğü üzere yapılan araştırmalar *materyal* kavramına ilişkin bazı bulgular elde etmekle birlikte, 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını kapsamlı bir şekilde ele alan bir araştırmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın alandaki bu boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma için özel olarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Bursa ilinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan 33 Kur'an kursu öğreticisi ile gerçekleştirilmiş olup, araştırma bu kişiler ile sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada Bursa ilinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak görev yapan 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak gözlem, görüşme ve yazılı dokümanların incelenmesinin kullanıldığı, doğal ortamında algı ve olayların, bütüncül ve gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarılması için nitel bir sürecin izlenildiği araştırmalara nitel araştırma adı verilir.[28]

Eğitim araştırmaları için nitel araştırma yöntemlerinin çok önemli bir yeri vardır. Sosyal bir olgu olan eğitim için, onu oluşturan kişilerin algılarının doğrudan anlaşılması ve bu algılardan bir sonuca varılması önem taşır. Dolayısıyla eğitim araştırmacılarına, araştırma ortamını oluşturan kişilerin sözlü iletişim yoluyla algılarını ortaya çıkarmak ve bu bilgileri destekler nitelikteki literatürü incelemek araştırma problemine yönelik bilgi toplamada önemli avantajlar sağlamaktadır.[29]

---

[27] Serkan Türkmen, "4-6 yaş Kur'an Grubu Çocuklara Yönelik Kur'an Kurslarında Karşılaşılan Sorunlar (Gaziantep İli Örneği)", **Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, Ocak 2021.

[28] Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 37.

[29] Ali Yıldırım, "Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi"**, Eğitim ve Bilim Dergisi**, C.XXIII, No:112, 1999, s. 15.

Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği sosyal bilimlerde en fazla kullanılan araştırma yöntemleri arasındadır. Veri toplamada etkili bir yöntem olarak sosyal bilimlerde yerini almıştır.[30] Bir araştırmaya katılan kişilerin araştırma konusuna göre duygu ve düşüncelerini açıklama etkinliği görüşme olarak tanımlanmaktadır.[31] Araştırmacılar bu yöntemle zihinsel algılar, tepkiler, düşünceler, niyetler, tutumlar ve deneyimler gibi gözlenemeyen olguları anlamaya çalışırlar.[32]

Araştırmanın Deseni

Araştırmamızda durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları temele "nasıl" ve "niçin" sorularını alır, kontrol edilemeyen bir olayı ya da olguyu araştırmacının derinlemesine incelemesine imkân veren bir araştırma desenidir.[33] Durum çalışmalarıyla öğretim süreçlerinde belirli konular ve görülen problemler tanımlanıp açıklanabilir. Mevcut durumun sebep-sonuç ilişkisi bu desenle yapılan çalışmalarla ortaya çıkarılır.[34] Bütün bu bilgilerden hareketle bu araştırmada 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilerin mevcut görüşlerini ortaya çıkarmak için durum çalışması deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Bursa İl Müftülüğü'ne bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında kadrolu veya geçici öğretici resmi statülerinde görev yapan Kur'an kursu öğreticileri oluşturmaktadır. Evren bir araştırmacı tarafından ulaşılamayacak kadar büyüktür. Bu yüzden bilim adamları bu sorunu çözmek için "örneklem" kavramını ortaya çıkarmışlardır. Örneklem ile evreni temsil gücü olan sınırlı sayıda kişi, olgu veya olay incelenmektedir.[35] Nitel araştırma geleneği içinde doğan, örneklemin belirlenmesinde izlenen ve tercih edilen yöntem "amaçlı örnekleme" yöntemidir. Bu

[30] Yıldırım, Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, s. 127.
[31] Zeki Karataş, "Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi", **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C.I, No:1, 2017, s. 76.
[32] Yıldırım, Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, s. 128.
[33] **A.e.**, s. 301.
[34] Şenay Ozan Leymun, Hatice Ferhan Odabaşı, Işıl Kabakçı Yurdakul, "Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Önemi", **Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi**, C.V, No:3, 2017, s. 380.
[35] Yıldırım, Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,** s. 111.

yöntem ile çokça bilgi elde edilmesi düşünülen durumların ayrıntılı bir şeklide çalışılması fırsatı olur. Olgu ve olayların keşfini ve açıklanmasını sağlar.[36] Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesi ve kartopu örneklem kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Gemlik, Karacabey, Nilüfer, Osmangazi ve Yıldırım ilçelerinde Bursa İl Müftülüğü'ne bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan 33 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğreticilerin resmi statüleri incelendiğinde 25 öğreticinin kadrolu, 8 öğreticinin geçici öğretici olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarına bakıldığında 4 öğreticinin lisansüstü, 19 öğreticinin lisans, 3 öğreticinin ilitam, 7 öğreticinin ön lisans mezunu olduğu görülmüştür. Yaşları incelendiğinde 2 öğretici 22-29, 14 öğretici 30-39, 13 öğretici 40-49, 4 öğretici 50 ve üstü yaş aralığındadır. Kurumda görev yapma süreleri incelendiğinde 7 öğreticinin 1-5 yıl, 6 öğreticinin 6-10 yıl, 15 öğreticinin 11-15 yıl, 5 öğreticinin 16 yıl ve üzeri görev yaptığı görülmüştür. Görüşmeye katılan öğreticilerle ilgili diğer bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Belge Adı	**Yaş Aralığı**	**Eğitim Durumu**	**Resmi Statü**	**Kurumda Görev Yapma Süresi**	**4-6 Yaşta Çalışma Süresi**
KKÖ1	30-39	Lisansüstü	Kadrolu	1-5 yıl	1 yıl
KKÖ2	30-39	Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	6 yıl
KKÖ3	30-39	Lisansüstü	Kadrolu	6-10 yıl	6 yıl
KKÖ4	40-49	Lisans	Kadrolu	6-10 yıl	8 yıl
KKÖ5	40-49	Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	6 yıl
KKÖ6	50 ve üstü	Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	11 yıl

[36] Yıldırım, Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, s. 116.

KKÖ7	22-29	Lisans	Kadrolu	1-5 yıl	2 yıl
KKÖ8	40-49	Lisans	Kadrolu	16 yıl ve üzeri	4 yıl
KKÖ9	30-39	Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	8 yıl
KKÖ10	30-39	Lisans	Kadrolu	6-10 yıl	3 yıl
KKÖ11	30-39	Ön Lisans	Kadrolu	6-10 yıl	2 yıl
KKÖ12	30-39	Lisans	Kadrolu	1-5 yıl	3 yıl
KKÖ13	40-49	Lisans	Kadrolu	16 yıl ve üzeri	3 yıl
KKÖ14	30-39	İlitam	Kadrolu	11-15 yıl	3 yıl
KKÖ15	40-49	Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	2 yıl
KKÖ16	50 ve üstü	Ön Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	6 yıl
KKÖ17	22-29	Lisans	Kadrolu	1-5 yıl	2 yıl
KKÖ18	30-39	İlitam	Kadrolu	11-15 yıl	8 yıl
KKÖ19	30-39	Lisans	Geçici Öğretici	1-5 yıl	4 yıl
KKÖ20	40-49	Ön Lisans	Geçici Öğretici	11-15 yıl	7 yıl
KKÖ21	40-49	Lisans	Kadrolu	16 yıl ve üzeri	7 yıl
KKÖ22	50 ve üstü	Lisans	Geçici Öğretici	11-15 yıl	3 yıl
KKÖ23	40-49	Lisans	Geçici Öğretici	11-15 yıl	2 yıl
KKÖ24	30-39	İlitam	Geçici Öğretici	1-5 yıl	2 yıl

KKÖ25	30-39	Lisansüstü	Kadrolu	16 yıl ve üzeri	9 yıl
KKÖ26	40-49	Ön Lisans	Kadrolu	16 yıl ve üzeri	8 yıl
KKÖ27	40-49	Ön Lisans	Geçici Öğretici	1-5 yıl	1 yıl
KKÖ28	50 ve üstü	Lisansüstü	Kadrolu	11-15 yıl	7 yıl
KKÖ29	40-49	Lisans	Geçici Öğretici	11-15 yıl	5 yıl
KKÖ30	30-39	Ön Lisans	Geçici Öğretici	6-10 yıl	7 yıl
KKÖ31	40-49	Lisans	Kadrolu	6-10 yıl	6 yıl
KKÖ32	30-39	Ön Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	8 yıl
KKÖ33	40-49	Lisans	Kadrolu	11-15 yıl	7 yıl

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Bilgiler

Veri Toplama Araçları

Çalışmamız için veri toplama tekniği olarak bir yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu teknikte araştırmacı içerisinde katılımcılara sormak istediği soruların olduğu bir görüşme protokolünü görüşme öncesinde hazırlamaktadır.[37]

Görüşme formu hazırlanırken alana dair yapılan çalışmalara ve uzman görüşlerine başvurulduktan sonra forma son şekli verilmiştir. Bu aşamada üniversiteden etik izin ve Bursa İl Müftülüğü'nden yasal izin alınmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda açık uçlu 17 soru bulunmaktadır. Görüşmeler 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Bursa İl Müftülüğü'ne bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan 33 Kur'an kursu öğreticisi ile yapılmıştır. Katılımcılarla görüşmeler gönüllülük esasına göre yüz yüze veya Zoom programı üzerinden yapılmış olup, telefon veya bilgisayara ses kayıtları alınmıştır. Alınan ses kayıtları gizlilik

[37] Dr.Abbas Türnüklü, "Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme". **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, C.XXIV, No: 24, 2000, s. 547.

çerçevesinde araştırmacı tarafından deşifre edilmiştir ve katılımcılara KKÖ1, KKÖ2,……,KKÖ33 şeklinde isim verilerek gizlilik sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmelerin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu sürecin başlangıcını eldeki verinin kavramsallaştırılması oluşturur. Daha sonra bu kavramlar, temalar eşliğinde anlamlı hale gelerek eldeki veri açıklanır.[38] Toplanan veriler içerik analizinde derinlemesine analiz edilir ve araştırma öncesinde belli olmayan farklı boyut ve temaların ortaya çıkması sağlanır.[39] Bu çalışmada toplanan verilerin içerik analizinde MAXQDA programı kullanılmıştır. Veriler MAXQDA programına yüklendikten sonra kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Kelime bulutu, kod haritası, kod matris tarayıcısı, kod ilişkileri tarayıcısı ve diğer görsel araçlar kullanılarak verilerin sistemli ve açık bir şekilde açıklanması sağlanmıştır. Aynı zamanda nitel araştırmaların analizinde katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntı yapılarak yer verilmektedir.[40] Bu bağlamda, verilerin analizini yaparken katılımcıların görüşleri çalışmada yer yer sunulmuştur.

Güvenirlik ve Geçerlik

Bir çalışmada güvenirlik ve geçerliğin sağlanması için dört stratejik kavramdan söz edilir. Bu kavramlar; inandırıcılık, aktarılabilirlik (transfer edilebilirlik), tutarlık ve teyit edilebilirliktir.[41]

Araştırmada kullanılan nitel veri toplama tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme iyi bir şekilde yapılandırılmıştır. Bununla beraber geçerlik için doğru bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma öncesinde katılımcılara görüşme hakkında bilgi verilmiş olup, katılımcılar gönüllülük esasına bağlı olarak katılım gerçekleştirmişlerdir.

İnandırıcılık için bulguların ne zaman ve nereden elde edildiği açıklanmıştır. Katılımcıların farklı demografik özelliklere sahip olması ile maksimum çeşitlilik sağlanmıştır. Araştırmanın aktarılabilirliği için detaylı bir şekilde bilgilendirme

[38] Yıldırım, Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, s. 240.
[39] **A.e.**, s. 243.
[40] **A.e.**, s. 248.
[41] **A.e.**, s. 289-295.

çalışmanın her aşamasında yapılmıştır. Kayıt ve not alma işlemleri doğal bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın tutarlığı için bulgular detaylı bir şekilde betimlenmiştir. Analiz sonrasında bazı katılımcıların görüşlerine doğrudan yer verilmiştir. Teyit edilebilirlik için yarı yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşlerine başvurularak hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Okul Öncesi Eğitim

1.1.1. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı

Okul öncesi eğitim yaşamın başlangıcından, çocuğun ilkokula başlamasına kadar devam eden bir eğitim sürecidir. Buna göre okul öncesi eğitim; "çocuğun doğumundan ilkokula kadar çocukların, gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önünde bulundurularak, onların sağlıklı bir biçimde gelişmelerini sağlayıcı, olumlu kişiliğin temelinin atıldığı, yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarıldığı, kendine güven duymalarının sağlandığı, bununla beraber ebeveyn ve eğitimcilerin de etkin olduğu sistemli bir eğitim" şeklinde tanımlanmıştır.[42]

Araştırmanın bu bölümünde okul öncesi eğitimin amaç ve önemi ile temel ilkelerine yer verilecektir.

1.1.2. Okul Öncesi Eğitimin Amaç ve Önemi

Çocuğun hayatında ilk beş yılda aldığı eğitimin önemi günümüzde yaygın bir şekilde kabul görmüştür. Konu ile ilgili yürütülen araştırma ve çalışmalar ilk beş yılda çocuğun aldığı etkilerin izlerini bütün hayatı boyunca taşıdığını göstermiştir.[43] İnsan yaşamında çok önemli olan bu dönem eğitiminin çocuğun gelecekteki hayatını büyük ölçüde etkilediği bir gerçektir. Bu yüzden bu dönemi iyi tanımak ve en iyi şekilde değerlendirmek gerekmektedir.

Türkiye'de okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. MEB'in belirlediği amaçlar; çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini, sosyal yaşama uyum sağlamalarını desteklemek, güzel alışkanlıklar edinmelerini sağlamak, çocukları okul hayatına hazırlamak, elverişli şartlara sahip olmayan ailelerden ve çevrelerden gelen

[42] Rengin Zembat, "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yönetici Özellikleri", **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, C.VI, No:6, 1994, s. 313.
[43] Ayla Oktay, "Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Dünü ve Bugünü", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, C.VII, No:42, 1983, s. 3.

çocuklara ortak bir yetiştirme ortamı sağlamak, Türkçe'nin güzel ve doğru bir şekilde konuşulmasını sağlamaktır.[44]

Okul öncesi eğitim planlama ve düzenlemesi 0-72 aylar arası çocuklar için yapılmış eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleştirilen çalışmalarla yürütülmektedir.[45] İlk zamanlarda ailesi çocuğun gelişiminde birinci derecede etkili olurken daha sonraki süreçte çocuğun tüm gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamada ailesi yeterli olmayabilir. Tam bu noktada okul öncesi eğitim kurumları, çocukların akranları ile kendi çevrelerini oluşturup gelişimlerini en sağlıklı, en doğal biçimde yaşayabilecekleri bir ortam sağlayarak devreye girer**.** Kurumlarda verilen okul öncesi eğitim önem taşır çünkü bu kurumlarda uygulanan programlar ve çocuğa sunulan ortam planlı, sistemli, çocukların yaş ve gelişim özelliklerini destekleyici niteliktedir.[46] Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuk akranları içinde kendini tanımayı, kendini kabul ettirecek güç ve kabiliyetleri geliştirmeyi, birlikte yaşama kurallarını öğrenir. Akran grubu çocuğun yaşantısını doldurur ve doyumunu sağlar. Bu kazanımlar çocuğun vücudunu kullanma, oyun oynama, bağımsızlığını kazanma, merakını giderme, hayalini açığa vurma gibi temel gereksinimlerini de karşılar. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumlarda eğitimine devam eden çocukların devam etmeyen çocuklara kıyasla zihinsel, psiko-motor ve sosyal gelişimleri daha fazla gelişmektedir. Böylece okul hayatları boyunca daha faal ve başarılı olmaktadırlar.[47] Okul öncesi eğitim kurumları ailenin çocuğa verdikleri eğitimi geliştirebilecekleri gibi, onların eksik yönlerinin ve yanlış davranmalarının izlerini yok edebilir veya azaltabilir.[48]

Vücut yapısı, duyarlılık, sosyal ilişkiler ve diğer özellikleri yönünden farklı çocukları erken teşhis ve tespit etme imkânını vermesi de okul öncesi eğitim kurumlarının diğer bir faydası olarak gösterilebilir. Böylelikle bu çocukların eğitimi

[44] T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, **Okul öncesi Eğitim Programı**, s. 2.
[45] Zeynep Nezahat Özeri, **Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi,** 1. Basım, İstanbul, 2004, s. 86.
[46] Neriman Aral, Adalet Kandır, Münevver Can Yaşar, **Okul Öncesi Eğitim 1,** 1. Baskı, İstanbul, YA-PA Yayınları, 2000, s. 15.
[47] Özeri, **Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi**, s. 88-89.
[48] Handan Asude Başal, **Okul Öncesi Eğitimine Giriş**, y.y., VİPAŞ Yayınları, t.y., s. 6.

konusunda tedbir alınmasına, onların zaman kaybedilmeden en uygun şekilde yetiştirilmelerine yardım ederler.[49]

1.1.3. Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri

Okul öncesi çocuğunun hayatında ilk kurum ailedir. Aileden ayrı olarak daha sonraki dönemde çocuğun bulunduğu ortam okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlarda görev yapan personel, çevre ve uygulanan program da çocuğu çok yakından ilgilendirmektedir. Okul öncesi eğitimde istenilen amaçlara ulaşılabilmesi ve nitelikli bir eğitimin yapılabilmesi için belli ilkeleri dikkate almak gerekir.[50] Okul Öncesi Eğitim Programı, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" temel alınarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda okul öncesi eğitimin program geliştirme sürecinde göz önünde bulundurulan ilkeler şunlardır:[51]

- Çocukların bilişsel, dil, sosyal, duygusal, fiziksel gelişimi ve sağlığı desteklenmelidir ve onları ilkokula hazırlamalıdır.
- Çocukların ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklarına uygun nitelikte olmalıdır.
- Ekonomik durum, dil, kültür, cinsiyet ve kişisel ihtiyaç bakımından hangi şartta olursa olsun bütün çocukların gelişimi en üst düzeyde desteklenmelidir.
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önem verilmelidir.
- Çocukların farklılıklara ve çok kültürlülüğe karşı duyarlı ve saygılı olmaları sağlanıp desteklenmelidir.
- Tüm çocukların ilgi ve ihtiyaçları ile aile, çevre ve okulun olanakları da dikkate alınarak planlamalar yapılmalıdır.
- Çocuklar, aileler ve toplum etkin bir şekilde eğitim sürecine katılım sağlamalıdır.

[49] Beyza Bilgin, Mualla Selçuk, **Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, y.y., Akid Yayınları, t.y., s. 47.
[50] Kazım Biber, "Okul Öncesi Eğitiminin Tanımı, Kapsamı, Önemi ve Temel İlkeleri", **Erken Çocukluk Eğitimi**, Ed. Fikret Gülaçtı, Songül Tümkaya, 3. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, Şubat 2014, s. 45.
[51] T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, **Okul Öncesi Eğitim Programı**, s. 3-5.

- Öğrenme süreci için planlama yapılırken somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, nesnellik ve açıklık gibi öğretim ilkeleri dikkate alınmalıdır.
- Çocukların tabiata ve diğer canlılara ilgilerini artırmak ve farkındalık sağlamak adına hava şartları ne olursa olsun günde bir veya bir buçuk saat dışarıda etkinlikler planlanmalıdır.
- Çocukların farklı ortam ve farklı yollarla kendilerini ifade etmelerine gereken önem gösterilmelidir. Çocuklar hayal gücü, yaratıcılık, eleştirel düşünme becerisi, bilişsel, yaşam ve iletişim becerileri bakımından geliştirilmelidir.
- Çocuklarda sevgi, saygı, iş birliği, yardımlaşma, dayanışma, adalet, sorumluluk ve paylaşma gibi duygular geliştirmelidir.
- Okul öncesi eğitim, çocuklarda gerçekçi ve olumlu benlik algısı oluşturmak, kendilerine saygı ve güven duymalarını desteklemek, sınırlar içinde sahip oldukları özgürlükleri öğretmek gibi önemli işlevlere sahip olmalıdır.
- Çocukların kendilerinin ve diğer kişilerin duygularını fark etmeleri noktasında desteklenmesi, empati kurma becerileri geliştirmesi ve yapıcı bir şekilde sorun çözme davranışı kazanmasına imkân sağlanmalıdır.
- Çocukların kendilerini güvende ve özgür hissetmesi için öğretmenler çocuklar ile güvenli bağlanmayı sağlamalı ve duygusal olarak yakın olma hissini oluşturmalıdır.
- Öğretmenler çocuklarda içsel bir disiplin oluşması için hem çocukların özgür olduğu hem de belirli kuralları olan bir yapı oluşturmalıdır. Bu yapı ile çocuklar güvende olduğunu hisseder ve keşif sürecine başlar.
- Okul öncesi çocukları için en etkili öğrenme yöntemi oyundur. Bu yüzden programda her türden oyuna yer verilmesi gerekmektedir.

1.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursları

1999 yılı itibariyle Kuran kurslarındaki yaygın eğitime getirilen yaş kotası 2011 yılına kadar devam etmiştir. Bu yıllar arasında Kur'an kurslarına devam eden hanımların önemli bir kısmının okul öncesi dönemde çocuğunun olması dolayısıyla çocuklarının din eğitimi ihtiyacının karşılanması noktasında Başkanlığa yaptıkları müracaatlar bahsedilen yaş kotası hukuki engelinin kaldırılması noktasında ciddi

adımların atılmasını sağlamıştır. Bu adımlardan biri 4-6 yaş Kur'an kurslarında kullanılacak müfredat ve materyal hazırlıkları olmuştur. Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğünce alanında etkin pedagog, akademisyenler, çocuk gelişimi uzmanları, okul öncesi öğretmenler, Kur'an kursu öğreticilerinden gruplar oluşturularak, bu kişilerle toplantı ve çalıştaylar düzenlenmiştir. 4-6 yaş grubu çocuklarının din eğitimi için eylem planı hazırlanmıştır.[52]

DİB tarafından 2013-2014 eğitim-öğretim yılında pilot illerin ardından Türkiye genelinde uygulanmaya konulan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı, uygulanmaya başladığı günden itibaren halkın teveccühünü kazanmıştır ve DİB'in yaygın eğitim faaliyetlerinin en önemli alanlarından birisi haline gelmiştir.[53]

Çocuğun dinî gelişim özellikleri her yaşta farklı özellikler gösterdiği için, din eğitiminde uygulanan yöntem ve içerik de yaşa yöre farklılık göstermelidir.[54] Hazırlanan ve uygulanmaya konulan program bu minvalde DİB tarafından belli araçlarla tekrar değerlendirilmiştir ve 2022 yılında güncellenmiştir. Güncellenen yeni program "Kursa Uyum Süreci", "Değerler Eğitimi Alanı", "Dini Bilgiler Alanı", "Kur'an-ı Kerim Alanı", "Beslenme ve Temizlik Alanı" ve "Tamamlayıcı Kazanımlar Alanı" şeklinde yeniden yapılandırılmıştır.[55]

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretim Programı'nın genel amaçları ise çocukların;

- İnsan hayatını anlamlandıran hususlardan biri olarak İslam dininin değerlerini fark etmelerini ve bu değerleri gündelik yaşamlarında kullanmalarını,
- Şekil ve ses olarak Kur'an-ı Kerim'i tanımalarını,
- Yaratılıştaki düzeni fark edip sevgi temelinde Allah'ı tanımalarını,

---

[52] https://yayin.diyanet.gov.tr/makale/diyanet-isleri-baskanligi-4-6-yas-grubu-kuran-kurslari/kadir-dinc-dib-egitim-hizmetleri-genel-muduru/egitim/2269/64

[53] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 4.

[54] Köylü, Oruç, **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, s. 111.

[55] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 5.

- Kişilik ve ahlâk bakımından Hz. Muhammed (sav)'i tanımalarını, sevmelerini ve örnek almalarını,
- Sağlıklı bir şekilde din ve ahlâk gelişimi sağlamalarını,
- Dinî kavramlar, davranışlar ve değerler ile ilgili müspet deneyimler yaşamalarını,
- Çeşitli etkinlikler eşliğinde bedensel, bilişsel, sosyal-duygusal, özbakım ve dil gelişim alanlarını destekleyici düzeyde bir öğrenim görmelerini sağlamaktır.[56]

Programın genel yapısına bakıldığında yarım (25 saat/30 saat) ve tam gün (60 saat) olarak 2 farklı alternatifte hazırlandığı görülmektedir. Her iki alternatifte de ilk iki hafta kursa uyum süreci yer almaktadır. Programa göre genel amaç ve kazanımlar öğretici tarafından tüm öğretim süreçlerinde göz önünde bulundurulur. Öğretici konuların sıralamasını ve sınırlarını öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve bilgi düzeyleri gibi faktörleri dikkate alarak kendileri belirleyebilir. Ayrıca programda 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında Başkanlık ve Türkiye Diyanet Vakfı tarafından hazırlanan materyallerin esas alınması, ihtiyaca binaen de okul öncesine yönelik MEB tarafından hazırlanan materyaller ve etkinliklerden yararlanılması şeklinde ifadeler bulunmaktadır.[57]

1.3. 4-6 Yaş Dönemi Çocuklarının Gelişim Özellikleri

Materyal geliştirmek için önemli olan bir konu da çocuğun bedensel, motor, bilişsel, dil ve sosyal gelişiminin bilinmesidir. Derste kullanılacak materyallerin çocuğun bu sayılan gelişim dönemlerine uygun olarak hazırlanması ile eğitimin daha verimli hale gelmesi oldukça önemlidir.

Genel olarak bu yaş grubu çocuğun orta çocukluğa geçme döneminde toplumsal ve fiziksel gerçekliğe ilişkin basit kavramlar meydana getirmeyi öğrenme, doğru ile

[56] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 6.
[57] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 6-7.

yanlışı ayırt etmeyi öğrenme, bir vicdan geliştirme, konuşmayı öğrenme gibi bilişsel görevleri yapabilmesi beklenmektedir.[58]

Araştırmanın bu bölümünde 4-6 yaş dönemi çocuğunun gelişim özelliklerine yer verilecektir.

1.3.1. Bedensel ve Motor Gelişim

Bu dönemdeki çocukta motor gelişimi hızlı bir şekilde ilerler. Gelişim ve büyüme bakımından yeni ve daha karmaşık kabiliyetler kazanır.[59] Dört yaş çocuğu çok enerjik olup tüm bedensel faaliyetleri sever. Başarılı bir şekilde koşma, aniden durma, ani dönüşleri yapabilir. Parmak uçlarında dengeyi sağlar, yardımsız ve ayak değiştirerek merdiven tırmanır. 4-5 yaş arasında çocuk, ip atlamayı, ayaklarını birleştirip zıplamayı, topu atıp tutmayı, duruşunu değiştirmeyi, düz yürümeyi, hoplayarak ayak değiştirmeyi ve su dolu bir kabı taşımayı öğrenebilir. Basit müzik aletlerini öğretildiği takdirde bu yaşta çalmayı başarabilir.[60]

Bedensel gelişimde ilk olarak çocuğun boyundaki uzamaya değinilecek olursa, boydaki uzama ilk iki yılda hızlı bir artış gösterirken, sonrasında daha yavaş ama sürekli bir seyir izler. Boydaki uzama dördüncü ve beşinci yıllarda yılda 5-6 cm.'ye kadar düşer. Altıncı yılda 10 cm'lik bir artışla hızlanmış görünse de ergenliğe kadar ani bir artış gözlemlenmez.[61] Ağırlık noktasında da geniş ölçüde yavaşlama görülmekte olup, altı yaşındaki çocuk doğum ağırlığının 7-8 katına erişebilmektedir. Merkezi ve perifer sinir sistemi bu dönemde hızlı bir şekilde gelişir. Altı yaşındaki bir çocuğun beyni fiziksel büyüklük bakımından büyük oranda yetişkin bir insanın beyninin büyüklüğüne ulaşır. Merkezi sinir sistemi perifer sisteme oranla daha hızlı geliştiğinden dolayı, çocuklar kas-zihin koordinasyonunda çeşitli güçlüklerle karşılaşırlar. Sağa-sola hızla dönüşlerinde dengelerini yitirirler; tırmanma, zıplama, topla oynama becerileri de yeterince gelişmemiştir.[62]

---

[58] Mary J. Gander, Harry W. Gardiner, **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, 4. Baskı, y.y., İMGE Kitabevi, t.y., s. 250.
[59] Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, 5. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1990, s. 89.
[60] Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, s. 90.
[61] **A.e.**, s. 85.
[62] Ayhan Aydın, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, 2. Baskı, y.y., Alfa Yayınları, Nisan 2000, s. 22.

Özer'in 'İlk Evre' şeklinde adlandırdığı gelişim dönemi içerisindeki 4 yaş çocuğunun kontrol ve ritmik koordinasyondaki artıştan dolayı hareketleri daha uyumlu ve kontrollü olmaya başlar. Buna rağmen abartma ve sınırlama görülür. 'Olgunluk Evresi' adını verdiği gelişim dönemindeyse 5-6 yaş çocuklarının motor gelişimlerine yer verir. Çocuklar bu evrede mekanik açıdan etkili, uyumlu, kontrollü, gelişmiş hareket şekilleri sergiler.[63] Büyük kaba motor becerisini çocuklar bu dönemde edinirler ve motor becerileri kademeli olarak artış gösterir. Bu artışta çocuğa desteğin, cesaretlendirmenin ve alıştırma imkânının oluşturulmasının çok büyük önemi vardır.[64]

Dört yaş çocuğunun kalem tutması yetişkin gibidir, başarıyla kullanır. Fakat makası kabaca kullanabilmektedir. Kâğıdı köşeli katlamada zorluk yaşar, arada sırada başarabilir. Küp ve bloklarla bina yapabilir. Giysilerini kendi giyebilir, düğmelerini ilikleyebilir ve çözebilir. Ayrıca ellerini kendi yıkayabilir. Dişlerini fırçalar, saçını tarar.[65] 4 yaş çocuğu kalemle bir kareyi kopyalayabilir, artı işaretini çizebilir.[66] İplik geçirilmiş bir iğneye küçük tahta boncukları dizip kendisine kolye yapabilir. 3 tekerlekli bisikleti usta bir şekilde kullanır, kolaylıkla U dönüşü yapar. Yerdeki nesneleri dizlerini kırmadan eğilip düzenler ve eline alabilir. Dört temel rengin isimlerini söyler ve bu renkleri uygun şekilde eşleştirir.[67]

Motor davranışları bir yetişkine benzeyen beş yaş çocuğunun hareket etmesi ve duruşu daha kararlıdır. Ayak değiştirerek zıplama, parmak uçlarında koşma, hızlı bir şekilde koşma, tırmanma, sallanma gibi hareket kabiliyeti üst düzeydedir. Hafif engellerin üzerinden atlar.[68] Bir üçgen veya çöpten insan resmi çizebilir, ayakkabı bağcıklarını bağlayabilir.[69] Küçük kasları ileri düzeyde gelişen beş yaş çocuğu boya kalemlerini ve fırçalarını kolaylıkla kullanabilir. Kurallı, belli bir görev üstlendiği,

[63] Dilara Sevimay Özer, M. Kamil Özer, **Çocuklarda Motor Gelişim**, 2. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.158.
[64] Nazife Üzbe Atalay, "Fiziksel Gelişim", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. Şerife Işık, 8. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2020, s. 64.
[65] Özeri, **Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi,** s. 32.
[66] Atalay Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, 3. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1980, s. 44.
[67] Haluk Yavuzer, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, 40. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2022, s. 202.
[68] Özeri, **Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi**, s. 38.
[69] Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, s. 45.

puanlı tüm top oyunlarını oynayabilir. Büyük delikli iğnelere iplik geçirebilir, birkaç ilmik dikebilir.[70]

Çocuk 4-5 yaşlarında biraz zorlanma ile fermuar kapatabilir, kaşık ve çatal kullanabilir. 5-6 yaşlarındaki bir çocuk büyük harf çizebilir, boyamasını çizgiden taşırmadan yapabilir, kalemtıraş kullanabilir, koşarken yerden bir nesneyi alabilir.[71]

6 yaş çocuğu bir insan resmi çizerken baş, kol, gövde, bacak gibi uzuvları da çizimine dâhil eder.[72] Bazı harfleri ters yazar, bazı çocuklar da isim ve soy isimleri ile birlikte birkaç kelime daha yazabilirler.[73]

Çocuk bu dönemde, yetişkinlerin davranışlarını test ve taklit eder. Kazanılan bedensel becerilerle birlikte bağımsız hareket etmeye başlar. İnatçılık, denilenin tersini yapma, davranışlarıyla dikkat çekmeye çalışma çocukta görülen davranışlardır.[74]

1.3.2. Bilişsel Gelişim

Biliş sözcüğü dünyayı öğrenmek ve anlamak ile ilgili gerçekleşen tüm zihinsel faaliyetler olarak tanımlanabilir. Biliş sözcüğü şu 5 süreci kapsamaktadır: [75]

1. *Algılama:* İç veya dış dünyadan kazanılan bilgileri yorumlamak, düzenlemek ve yeniden bulmaktır.
2. *Bellek:* Algılanmış bir bilginin bulunması ve depo edilmesidir.
3. *Muhakeme:* Bir anlam çıkarma ve sonuca ulaşma amacıyla bilgiyi kullanabilmedir.
4. *Düşünme:* Nitelik bakımından bilginin ve çözümlerin değerlendirilmesidir.
5. *Kavrama:* Bilginin farklı kısımları arasında meydana gelen yeni ilişkileri tanıyabilmedir.

Kendini ve dünyayı anlama, ayrıca yaşamı anlamlandırmaya yönelik her türlü düşünsel ve duygusal etkinliği bilişsel gelişim terimi kapsamaktadır. Piaget, bilişsel gelişimi, düşünme ve akıl yürütme yöntemlerinde gözlenen evrelere göre sınıflayan

[70] Yavuzer, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, s. 217.
[71] Üzbe Atalay, "Fiziksel Gelişim", s. 64.
[72] Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, s. 45.
[73] Yavuzer, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, s. 225.
[74] Mehmet Değer, "Doğum Sonrası Dönem ve Fiziksel Gelişim", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. İbrahim Yıldırım, Ankara, Anı Yayıncılık, 2018, s. 48.
[75] Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, s. 42.

ilk psikologdur.[76] Ayrıca Bruner, Vygotsky çocuğun dünyayı nasıl ve neden böyle gördüğünü ve algıladığını bulundukları yaşa göre tespit etmeye çalışmışlardır.[77]

Okul öncesi çocuğu davranışında, düşüncesinde benmerkezcidir, dünyanın ne olduğunu kendinden başka bir kişinin görüşüyle düşünme yeteneğine sahip değildir. Benmerkezci olduğu için olayların merkezinde daima kendini görür. Bu da bize mantık yönünden çocukta bir gelişme olmamasını gösterir.[78]

Çocuk bu dönemde eşyaları başka bir şeyin simgesi gibi kullanmaya başladığından bir değneği at yapar ve ona binip dolaşabilir. Büyüklük, zaman ve sayı kavramları ilkeldir.[79]

Bu dönemde çocuğun düşüncesinde yaygınlık ve hız görülür. Bunun sebebi dildeki gelişimdir. Bu kabiliyet ile çocuğun dili kullanması, resim çizebilmesi, yorum yapabilmesi daha sonra da okuyup yazması mümkün olur.[80]

Piaget'e göre olgunlaşma bilişsel gelişimin temelini oluşturur. Öğrencilerin öğrenme düzeylerini kolaylaştıran etken onların bilişsel anlamda olgunlaşmasıdır. 5 yaşındaki bir çocukla 6 yaşındaki bir çocuğun bilişsel olgunlaşma düzeyi oldukça farklıdır. Bu sebeple çocuklar için yaş olarak homojen sınıflar oluşturulması önem arz etmektedir. Böylelikle etkinliklerin ve kazanımların benzerlik göstermesi sağlanmış olur.[81]

Piaget'e göre çocuğun en etkili öğrenme şekli yaparak ve yaşayarak öğrenmesidir. Bilginin pasif alıcısı değildir, aksine bilgiyi edinmede aktif bir rol sahibidir. Ebeveyn ve eğitimcilere düşen görev de çocuğun eğitim ortamını etrafındaki nesne, akran, eğitimci ve diğer yetişkinlerle kolay bir şekilde etkileşim kurmasına imkân sağlayacak şekilde düzenlenmesidir.[82]

---

[76] Aydın, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, s. 31.
[77] Nuray Senemoğlu, **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**, 12. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2005, s. 32.
[78] Yavuzer, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, s. 222.
[79] Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, s. 87.
[80] **A.e.**, s. 88.
[81] Mehmet Kandemir, "Bilişsel Gelişim", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. Şerife Işık, 8. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s. 110.
[82] **A.e.**, s. 85.

Piaget işlem öncesi evre adını verdiği bu dönemdeki gelişimin daha sonraki bilişsel gelişim aşamalarını etkilediği fikrinden dolayı, bu evreye özel bir önem vermektedir. Konular arasında henüz mantıksal ilişkiler kuramayan bu evredeki çocuklar, aynı zamanda olayların neden-sonuç ilişkilerini anlamada da yetersizdirler. Kısacası korunum (conservation) ve tersine dönebilirlik (irreversibility) kavramlarından yoksun olmaları dönemin belirgin bir özelliğidir.[83]

Korunum, görünümü değiştiği takdirde bile maddenin miktarını koruduğunun anlaşılmasıdır.[84] Okul öncesi çocukta korunum henüz gelişmemiştir. Çocukların bu dönemde odaklandıkları yer nesnelerin dikkat çekici özellikleridir. Bunu yaparken de diğer özelliklerine dikkat etmemektedirler. Bu özellikleri neticesinde korunumu kazanamazlar. Örnek verecek olursak çocuğun gözleri önünde miktarı eşit olan iki süt bardağından birini geniş bir bardağa, diğerini ise ince uzun bir bardağa koyalım. Çocuk ince uzun bardaktaki sütün daha çok olduğunu belirtecektir. Bunun nedeni ince bardaktaki sütün daha yüksek görülmesidir.[85] Çocuklar 6-8 yaşlarında miktar korunumunu, 9-10 yaşlarında ağırlık korunumunu kazanmaktadırlar.[86]

İşlem öncesi dönemin bir diğer özelliği tersine çevrilemezliktir. Çocuk ince uzun bardaktaki sıvının tekrar ilk bardağa konulabileceğini, ilk iki bardaktaki sıvının eşit miktarda olabileceğini düşünemez.[87] Bu dönemde çocuk işlemleri geriye alamazlar. Dışarı çıktığında eve geri dönüş yolunu bulamaz. Bilişsel olarak başladığı noktaya onu geri döndürecek aşamaları düşünmede yetersiz kalır. 10'a kadar saymayı bilen bu yaş çocuğu 10'dan geriye doğru sayamaz.[88]

Çocuklar bu dönemde akıl yürütmelerini ve problem çözme süreçlerini sezgilerine dayalı olarak yaparlar. Dolayısıyla mantık kurallarına uygun düşünmezler. Dil de hızla gelişir ve yaşadıkları neticesinde elde edilen davranışların sembolleştirilmesine yardım eder.[89]

---

[83] Aydın, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, s. 38.
[84] Helen Bee, Denise Boyd, **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, 1. Basım, İstanbul, Çev. Okhan Gündüz, Kaknüs Yayınları, 2009, s. 326-328.
[85] Senemoğlu, **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**, s. 43.
[86] Özeri, **Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi,** s. 51.
[87] Gander, Gardiner, **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, s. 258.
[88] Kandemir, "Bilişsel Gelişim", s. 100.
[89] Senemoğlu, **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**, s. 42.

Bu dönem çocukları ileri düzeyde bir sınıflama yapamaz. Nesneleri şekil ve renklerine göre sınıflandırırlar ancak aralarındaki ilişkinin farkında değildirler. Parça-bütün arasında ilişki kuramazlar. Örneğin bu dönem çocuğuna erkeklerin çok olduğu bir sınıfta kızlar mı yoksa erkekler mi çok diye sorarsak, bize erkeklerin çok olduğunu söyler. Akabinde ise sınıfta erkekler mi tüm öğrenciler mi çok diye sorduğumuzda ise erkekler çok cevabını verirler.[90]

Netice itibariyle bu dönemde çocuk duyumlarla elde edilen verilerin ötesine geçemez. Yani çocuk nesnenin korunumunu kazanmamıştır. Somut cisimlerle küçük sayıları ancak bu dönemin sonlarına doğru toplayabilir ve çıkarabilir.[91]

Beş yaş çocuğunun 10 adet bir TL'yi, kâğıt 10 TL'den fazla düşünüp kendisine kâğıt 10 TL verildiğinde tepki göstermesi, "mini mini bir kuş" şarkısını öğrenen bir çocuğun şarkıdaki "ellerim bak boş kaldı" kısmını hatırlayıp diğer sözleri hatırlamaması, yolun karşısındaki dondurmacıyı gören çocuğun ona odaklanıp yürürken sağından solundan gelen araçlara dikkat edememesi, bu yaş çocuğunun bazı düşünce sınırlılıklarına sahip olduğu bir dönem olduğunu ortaya koymaktadır.[92]

Tek yönlü düşünme (özelden özele akıl yürütme), çocuğun iki özel durumu eşleştirmesi, bu durumlar arasında eşleştirme yapmasını ifade eder. Sezgisel dönemde çocuğun düşünce sisteminde tümdengelim ve tümevarım kavramları gelişmemiştir. Bu sebeple akıl yürütmelerinde tek yönlü bir bağlantı kurar. Bu tek yönlü düşünme davranışında çocuğun başvurduğu yer çocuğun yaşantılarıdır. Her gün kahvaltıda fındık ezmesi yiyen bir çocuğun, o gün kahvaltısında fındık ezmesi yemediğinde kahvaltı yapmadığını söylemesi bu duruma bir örnektir.[93]

Tek yönlü sınıflama (birçok farklı özellik bakımından birbirinden ayrılan bir sınıftaki öğrenciler, sezgisel dönemde sadece kızlar ve erkekler şeklinde sınıflandırılması), tek yönlü sıralama (çocuktan 5 farklı uzunluktaki çubuğu en uzundan en kısa olana doğru dizmesi istendiğinde en uzunu başa koyup diğerlerini

[90] Senemoğlu, **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**, s. 43.
[91] **A.e.**, s. 44.
[92] Kandemir, "Bilişsel Gelişim", s. 99-100.
[93] **A.e.**, s. 101.

dizemeyip karıştırması), yapaycılık (çocuğun Ay'ı gece bizleri aydınlatması için birilerinin gökyüzüne çıkarttığını düşünmesi) da diğer sezgisel dönem düşünce sistemi özelliklerindendir.[94]

1.3.3. Dil Gelişimi

Dil duygu ve düşüncelerin ifade edilmesine yardımcı olan, sembollerin kullanıldığı kurallar dizisidir. Yazma, dinleme, konuşma gibi insan hayatında önemli olan iletişim araçlarını kapsar. Dil gelişimi bilişsel gelişimle paralellik gösterir.[95]

Bir anlam ifade eden kelimelerle cümle oluşturabilme, etrafındaki kişilerin konuştuklarını anlayabilme yeteneği gerçek sözlü iletişimi meydana getirir. Başkalarının dilini anlama, kelimeleri telaffuz etme, kelime dağarcığı inşa etme ve onları cümle içine yerleştirebilme sözlü iletişimin ilkeleridir.[96]

3 yaş çocuğu birkaç yüz kelime kullanırken iyi bir okul öncesi eğitimle kullandıkları kelime sayısı 2500 civarına ulaşır.[97] Dil aracılığıyla 4 yaş çocuğu duygu ve düşüncelerini ifade ederken zorluk yaşasa da büyük ölçüde başarılıdır. Kendinden büyüklerin ne istediklerini kendisine mantıklı bir şekilde açıklamalarını ister. Belli standartlara göre kendisini veya başka birini eleştirebilir. Hatta büyüklerini de eleştirebilir. Arada sırada küfür sayılabilecek kelimeler kullanabilir, büyüklerine karşı çıkabilir. Böyle davranmasının altında büyüdüğünü fark etmesi, büyüklerinin kendisine bebek muamelesi yapması, kendini güçlü ve pek çok şeyi yapabilir hissetmesi gibi sebepler yatar.[98]

4 yaş çocuğunda sayı sayma yeterince gelişmiştir. 20'ye bazen de 100'e kadar ezbere sayabilir. Büyük rakamları kolay tanıyabilir. İlk 10 rakamın çocukta önemi büyüktür. Bir nesnenin parçalarını tanıyabilir fakat nicelik yönünden böyle bir yetenek gelişmemiştir. Örneğin dilimlenmiş bir elmanın parçalarını tanır. Ama yarım elmanın anlamı çocuk için bilinmezdir. Çocukta bir nesne nicelik bakımından bölünemez.

---

[94] Kandemir, "Bilişsel Gelişim", s. 102-103.
[95] **A.e.**, s. 117.
[96] Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, s.90.
[97] Hadiye Küçükkaragöz, "Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi", **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, Ed. Binnur Yeşilyaprak, 12. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, s. 109.
[98] Ayla Oktay, **Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem**, 3. Baskı, İstanbul, Epsilon Yayıncılık, 2002, s. 119-120.

Çocuk *yaşlı, genç, büyük, küçük, uzun, kısa, bazı, hepsi, daha fazla, birçok* gibi kelimeleri kolayca kullanabilir. 5 yaşla birlikte yarım kelimesi anlam kazanır. Yarımın elmanın hepsinden nicelik bakımından küçük olduğunu bilir.[99]

4-5 yaş arası çocuklar duydukları seslere benzer sesler çıkarabilir ve sesin nereden geldiğini söyler. Birleşik cümleler kurarak kurallı cümleler ile konuşur ve konuşurken jest ve mimiklerini kullanır. Dört-beş kelime ile cümle kurabilir. Tekil ve çoğul kelimeleri, bağlaçları, olumsuz sözcük yapılarını, edat, işaret ve kişi zamirlerini yerinde kullanır. Peş peşe verilen üç veya dört yönergeyi sırasıyla gerçekleştirir. Şarkı söylerken veya konuşurken sesinin hızını ayarlayabilir. Bu dönemde çocukların anlaşılır bir konuşması vardır. Konuşmayı başlatıp devam ettirebilir sonrasında da sonlandırır.[100] İstendiği takdirde nesnenin alt ve üst kısımlarını gösterir. Söylenilen iki kelimenin kafiyeli olup olmadığını fark edip söyleyebilir. Duyduğu sesin alçak mı yoksa yüksek mi olduğunu söyler. "Kaşıkla ne yapılır?", "fırçayla ne yapılır?" gibi nesnelerin nasıl kullanılacağına dair soruların cevaplarını verir. "Acıkınca, yorulunca, üşüyünce ne yaparsın?" tarzındaki sorulara da cevap verir.[101]

Beş yaş çocuğu konuşmayı çok sever. Bir şeyin nedenini merak eder, bilgi almak için durmadan sorular sorar. Çevresine soyut kavramlar hakkında da sorular yöneltir. Kelimelerin hangi anlamlara geldiğini öğrenmek ister. Konuşurken karşısındakine ayrıntılı bilgiler verir, önce düşünür sonra konuşur. Kelime dağarcığı gelişmiştir. İsim, soy isim, adres, yaş, doğum tarihi gibi kendine ait kişisel bilgilerini bilir. Kullanılan gramer kalıplarını eleştirebilir. Şarkı söylemek, ezbere şiir okumak, tekerleme tekrarlamak beş yaş çocuğunun hoşlandığı durumlar olarak sayılabilir. Hikâye dinlemek ve anlatmaktan da büyük zevk alır. Uzun hikâyeler anlatabilir. Hikâyeye yeni bölümler eklemeye veya çıkarmaya çalışabilir. Kitaplara ilgi duyar.[102]

Beş veya altı yaşında olan bir çocuk rakamları ezberden yüz ve daha fazlasına kadar sayabilir ancak on-on iki rakamına kadar akıl erdirir.[103]

---

[99] İbrahim N. Özgür, **Çocuk Gelişimi**, İstanbul, İbrahim Özgür Yayınları, 1979, s. 118.
[100] T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, **Okul Öncesi Eğitim Programı**, s. 41.
[101] Nergis Güven, Servet Bal, **Dil Gelişimi ve Eğitim: 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler**, 1. Baskı, İstanbul, Epsilon Yayınevi, 2000, s. 149.
[102] Özeri, **Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi,** s. 40-41.
[103] İbrahim Alaettin, **Çocuk Ruhu**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1929, s. 226.

5-6 yaş arası çocuklar kelimelerin ilk sesini söyler, bir sesle başlayan kelimeler üretebilir. Aynı anlama gelen kelimeleri kullanır. Cümle kurarken fiili özneye uygun seçer, konuşurken cümlenin öğelerini doğru sıralar. Bileşik ve sıralı cümleler kurar ve bu cümleler altı veya daha fazla kelimeden oluşabilir. Olumsuzluk eklerini, geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman ifadelerini yerinde ve anlamlı bir şekilde kullanır. Dinlediği veya izlediği şeyleri kendi hayatıyla ilişkilendirerek anlatır. Bunlarla ilgili sorulan sorulara yanıt verir ve bunlar hakkında sorular sorar. Görsel materyaller ile olay, öykü uyarlayabilir. Gördüğü yazılı materyaller hakkında konuşur. Mizahı konuşmalarına dâhil eder ve konuşurken akıcı konuşur. Konuşan kişiyi etkin şekilde dinler.[104] Kelimelerin zıt anlamları sorulduğunda cevaplar (uzunun tersini söyle, sıcağın tersini söyle gibi). En az, az, en çok gibi miktar ifadelerini kullanır.[105] 6 yaşına kadar kelime dağarcığı 10000 sözcüğe ulaşır. Bu da bir günde yaklaşık 5 yeni kelime öğrenmeleri anlamına gelir.[106]

Erken çocukluk döneminde dil gelişiminin önemli bir kısmı gerçekleşmektedir. Çocuk bu dönemin sonunda kelime hazinesini genişletmesine rağmen bu kelimelerin hepsini kullanamaz. Dilin doğru kullanım yeteneğini kazanmaya, yazılı metinlerdeki dil ile konuşma dili arasındaki ilişkiyi fark etmeye altı yaşlarında başlar. Bu da çocuğun artık okumaya hazır olmaya başladığını gösterir.[107]

Dil eğitimini bir dönem veya bir yaş ile sınırlandıramayız. Bir dili öğrenmek ömür boyu süren bir durumdur. Bilişsel gelişim dili geliştirir, dil de bilişsel gelişimi sağlar. Dolayısıyla dil eğitimi okul öncesinden başlayıp sonraki eğitim hayatının sonuna kadar dikkat ve titizlikle sürdürülmelidir.[108]

1.3.4. Sosyal Gelişim ve Duygusal Gelişim

4 yaşına gelen bir çocuk akranlarıyla grup halinde oynama eğilimi gösterir. Bu yaşa kadar her şeye bencil bir tutumla yaklaşan çocuk, artık ‘ben’ demekten ‘biz’

[104] T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, **Okul Öncesi Eğitim Programı**, s. 41.
[105] Güven, Bal, **Dil Gelişimi ve Eğitim: 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler**, s. 150.
[106] Yavuzer, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, s. 226.
[107] Mustafa Köylü, Cemil Oruç, **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, Ankara, 3. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, 2022, s. 23.
[108] İbrahim Ethem Başaran, **Eğitim Psikolojisi: Eğitimin Psikolojik Temelleri**, Beşinci Yazım, Ankara, Feryal Matbaası, 2000, s. 87.

demeye geçiş yapmış, yani toplumsallaşmaya başlamıştır.[109] Bu yaş dönemi çocuğu artık eve sığmaz duruma gelir. Akranlarıyla ikişerli üçerli oyunlara başlamış olup, toplumun küçük bir üyesidir.[110] Oyun çocuğun en ciddi uğraşıdır. Açlık ve dinlenme ihtiyacı gibi durumlar aldırış etmeden tüm gün bıkmadan oynayabilir. Çocuğun birtakım beceriler kazanıp, duygu ve kabiliyetlerini geliştirmesi oyunla olur.[111] Artık oyun çağında olan çocuk oyun aracılığıyla hayal dünyası ile gerçek dünya arasında anlamlı bir bağ kurup, halen bilmediği pek çok şeyin olduğu çevresini oyunla anlaşılır hale getirir.[112] Küçük kardeşlerine sevgi ile yaklaşır, ilgi gösterir. Oyun arkadaşlarının sıkıntılı olduğu zamanlarda duygularını anlamak, paylaşmak için çaba gösterir. Arkadaşlarıyla bir şey paylaşırken ve oynarken sırasını beklemeyi bilir.[113]

Aile ve çocuk için beş yaş ilk çocukluğun düğüm noktasını oluşturduğundan 'altın yaş' olarak nitelendirilir. Beş yaş çocuğu diğer insanlara karşı dostça bir tutum sergiler, daha olgun ve daha bilgilidir. Dengeli ve yeterli oluşu en dikkat çeken özellikleri arasındadır. Sahip olduğu kabiliyetlerinden en iyi şekilde yararlanmak isteyen beş yaş çocuğu, hak ettiği ödül ve sorumluluklara sahip olmaktan hoşlanır. Beş yaşındaki çocuk içinde bulunduğu kültüre başarılı bir kontrolle uyum sağlar.[114]

Bu dönemdeki çocuğun toplumsallaşma yolunda gelişim gösterebilmeleri;

a) Sosyal kabul için ne kadar istekli olduğuna,
b) Çocuğun davranışlarını nasıl geliştireceğine dair yeterli bilgiye sahip olup olmamasına,
c) Davranışları ile sosyal kabul arasındaki ilişkiyi anlayabilecek düzeyde bilişsel beceriye sahip olup olmamasına bağlıdır.[115]

Artık toplumsallaşmaya meyilli hale gelen çocuk anne ve babasına güven duygusu geliştirememişse daha sonraki dönemde arkadaşlık kurma, birlikte oyun

[109] Haluk Yavuzer, **Çocuk ve Suç**, 2. Baskı, y.y., Altın Kitaplar Yayınevi, Aralık 1982, s. 134.
[110] Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, s. 41.
[111] Halis Ayhan, **Eğitim Bilimine Giriş**, İstanbul, Şule Yayınları: 25, 1995, s. 86.
[112] Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, s. 49.
[113] Yavuzer, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, s. 208.
[114] Yavuzer, **Çocuk ve Suç**, s. 140.
[115] **A.e.**, s. 132.

oynama noktasında zorluk yaşarlar. Anne-babasına güven duygusu geliştiren çocuklara göre derslerine daha az ilgi duyarlar.[116]

4-6 yaş döneminde çocuğun başka kişilerle olan çok sayıdaki ilişkisi, onun sosyal gelişimi artıran bir unsurdur. Bu yüzden okul öncesi kurumuna giden çocuklar akranlarıyla birçok ilişki kuracaklarından, gitmeyen çocuklara oranla toplumsal uyum noktasında daha iyi bir gelişme gösterirler. Çocuklara sosyal açıdan deneyim yaşatmaları, çocukların yaşadıkları sorunları tespit edip çözüm aramak okul öncesi kurumların en önemli faydalarından biridir.[117]

Sosyal ve duygusal gelişim ile bilişsel gelişim birbirinden bağımsız düşünülemez. Çocuk sağlıklı bir ortamda yetişmişse bilişsel gelişimini daha hızlı tamamlar. Bu da onun sosyal ve duygusal gelişimini olumlu yönde etkiler, geliştirir. Fakat çocuk sağlıksız bir ortamda büyümüşse çocuğun bilişsel gelişimi gecikme gösterir. Bilişsel gelişimdeki bu gecikme sosyal ve duygusal gelişimin gecikmesi ile neticelenir.[118]

Bu evrede çocuk girişimcidir ve onda bağımsız iş yapabilme isteği görülür. Ne giyeceğine kendi karar vermek ve ayakkabısını kendi bağlamak ister. Çocuğun her istediğini yapan ebeveynler çocuğun sınırsız istekleriyle karşılaşırlar. Ebeveynler bu evrede çocuğa ölçülü bir şekilde özgürlük sağlamalı, tamamıyla başıboş bırakmamalıdır.[119] Çocukların akranlarıyla vakit geçirme arzuları günden güne artmaktadır. Bağımsızlık, beğenilmek, yetişkinlerin dikkatini çekmek arzularında da artış görülür. Bağımsızlık isteği ile ortaya çıkan bir otoriteye karşı koyma durumu vardır.[120]

Çocuk sosyal gelişiminin bir parçası olan oyunu oynarken, artık bu evrede paralel oynayan çocuk durumuna gelmiştir. Paralel oyun, çocuğun oyununu diğer çocukların oyununa karıştırmadan oynamasıdır. Bundan sonraki aşamada çocuk iş birliğine dayalı oyun evresine geçer. Artık her çocuk aynı oyun içerisinde farklı rollerle vardır. Çocuklardan biri anne biri doktor biri bakkal olup üstlendikleri bu

[116] Doğan Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı**, 2. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1991, s. 356.
[117] Yavuzer, **Çocuk ve Suç**, s. 131.
[118] Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı**, s. 357.
[119] **A.e.**, s. 357.
[120] Yavuzer, **Çocuk ve Suç**, s. 132.

görevlerle bir oyun kurabilirler.[121] 5 yaş çocuğu evindeki veya dışarıdaki oyun malzemelerini kullanarak hep yeni bir şeyler tasarlayarak yaratıcılıklarını ortaya koyarlar.[122]

6 yaşındaki bir çocuğun değişmekte olduğu görülür. Çocuktaki bu ani değişikliğe anneler "Bu çocuğa ne oldu, çok değişti" şeklinde tepkiler verirler. Bu yaşta çocuk kararsız ve tembeldir. Çocuk daha önce 2,5 yaşındaki karar verememe durumunu tekrar yaşar.[123]

Fikirleriyle çağdaş Batı eğitim felsefesini etkileyen Erikson insanın psiko-sosyal evreler içinde gelişimini devam ettirdiğini ileri sürmektedir. Erikson'un geliştirdiği gelişim dönemlerinden olan *"Girişimciliğe karşı suçluluk duygusu"* evresi, 3-6 yaş dönemi çocuğunu kapsamaktadır. Ona göre bu evre çocuğun girişimlerde bulunduğu bir evredir. Çocuğun girişimleri yetişkinler tarafından desteklenir ve de merakı giderilirse çocuk bu konuda gelişme gösterir. Fakat bu girişken davranışlarından ötürü eleştirilirse suçlanma duygusuna sahip olur. Çocukta girişkenlik arttıkça problemli davranışlarda da artış görülür. Anne-babası ve eğitmenleri tarafından cezalandırılan çocuk hem bu yaşından hem de ileriki yaşlarında davranışlarının yanlış olduğu fikrine kapılarak suçluluk duyabilir.[124]

Ancak, çocuğun her yaptığı davranışın onaylanması da ahlak gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu durumda, çocuğun yapması ve yapmaması gerekenler konusunda bir denge kurularak girişkenlikleri desteklenmelidir.

1.3.5. Ahlâkî Gelişim

Ahlâkî karakter kavramı kişiliğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bireyin ahlâkî açıdan toplumun değer yargılarını ve davranış şekillerini özümsemesi, benimsemesi sonucunda ortaya çıkan davranış şekilleri bu kavramı ifade etmektedir. Çocuk dünyaya geldiğinde onda hazır bir ahlâkî yapı bulunmaz. Ancak geliştirilmeye

[121] Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı**, s. 357.
[122] Yavuzer, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, s. 219.
[123] **A.e.**, s. 225.
[124] İbrahim Gürses, M. Akif Kılavuz, "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi", **Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, C.XX, No:2, 2011, s. 156.

elverişli ahlâkî bir istidat onda bulunur. Kohlberg ve Piaget'in yaptığı araştırmalarda görüldüğü üzere bu ahlâkî eğilim engellenmedikçe birey kendi kültür sınırlarını aşıp evrensel ahlâk kurallarını benimseyecek kadar gelişebilmektedir. Bütün bunlardan hareketle söyleyebiliriz ki ahlâkî gelişim bireyin kalıtımsal niteliklerinin olgunlaşmasıyla gelişmesinin aksine onun içinde bulunduğu toplumla ruhsal yapısının etkili etkileşimi sonucunda gerçekleşir.[125] "Gelişimsel açıdan ahlâkî gelişim; erken çocuklukta, doğruyu ve yanlışı ayırma ve vicdan geliştirmeye başlama ile başlayan orta çocukluk boyunca benzer bir mantıkla gelişimini sürdüren ve ergenlik döneminde ise "vicdan, ahlâk ve değerler sistemi geliştirme" şeklinde en üst noktaya ulaşması gereken bir kazanımdır."[126]

3 yaşına kadar çocuk *ahlâk öncesi dönem*dedir ve benmerkezci düşünceye sahiptir.[127] Bebeklik çağında çocuk ahlâkî davranışlara sahip değildir. İyi ve kötü fikri onda yoktur. 3 yaşına doğru çocuk bazı davranışların iyi olduğunu, bazılarının ise yapılmaması gerektiğini, kötü olduğunu öğrenir. Fakat davranışlarının neden iyi veya kötü olduğunu idrak edecek düzeyde değildir. Ebeveynlerine bağımlı olan çocuk onların istediği takdirde bazı davranışların yapılması, istemediğinde ise yapılmaması gerektiğini bilir. Çocuk iyi olan davranışları onların onayını ve hoşnutluğunu kazanmak için yaparken cezalandırılmamak için kötü davranışlardan kaçınma eğilimi gösterir.[128] Okul öncesi çocuğunda 3-5 yaşları istenmeyen davranışların en çok görüldüğü dönemdir ve inatçılığın en fazla yaşandığı dönemdir.[129]

Çocuklar 4-5 yaşlarındayken hangi davranış kurallara uymuyorsa o davranışın cezalandırılacağını algılarlar. Kimse görmeden bir şeyi çalmak onlara göre hırsızlık değildir. Fayda veren davranış iyi, faydasız ise iyi niyet barındırsa bile kötüdür.[130]

Piaget'e göre 4-5 yaşına kadar kural kavramından habersiz olan çocuk, özellikle oyun içerisinde arkadaşlarıyla oynarken uyması gerekli olan kuralların var olduğunu

---

[125] Hayati Hökelekli, **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din**, 2. Basım, İstanbul Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2016, s. 11.
[126] Aslı Taylı, "Ahlak Gelişimi", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. Şerife Işık, 8. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s. 181.
[127] Köylü, Oruç**, Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, s. 32.
[128] Hökelekli, **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din**, s. 15.
[129] Başaran, **Eğitim Psikolojisi: Eğitimin Psikolojik Temelleri**, s. 151.
[130] Yurdagül Mehmedoğlu, **Ahlâkî ve Dinî Gelişim: Çocuğum Değerlerimizi Öğreniyor**, 3. Baskı, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2005, s. 87.

anlar. 6 yaş ile dışa bağımlı döneme geçilir ve bu dönemde çocuklar için kurallar asla değiştirilemez, her hal ve koşulda uyulması gereken gerçeklerdir. İstenmeyerek kural dışı yapılan bir davranışın ahlâkiliği çocuk tarafından davranışın sonuçlarına bakılarak değerlendirilir. Bahçedeki üç çiçeği yanlışlıkla ezen bir çocuk, bahçedeki bir çiçeği kasıtlı koparan çocuktan daha çok cezayı almalıdır.[131]

Ahlâkî gelişiminde çocuk ahlâk öncesi dönemden sonra bencillik (saf çıkarcılık) dönemi aşamasına geçer. 6 yaşına kadar bencil olan çocuk kendi istediği şeylerin hızlı bir şekilde yapılmasını bekler ve herkesin merkezinde olmak ister. Ahlâk kavramını kendi dışındaki kişilerin görüşlerini hesaba katmadan sadece kendi bakış açısıyla değerlendirir. Bu yüzden ahlâkî kuralların değerini sosyal bir baskı olarak algılar ve onlara uymaz. Bu yüzden çocuğun bencil eğilimi, ahlâk davranışını sınırlandırır.[132] İyi davranışlarıyla ilgi çekemeyen çocuk, ağlayarak, mızmızlanarak, gürültü yaparak, saldırgan davranışlar sergileyerek etrafındakilerin ilgisini çekmeye çalışır.[133]

Kohlberg kişinin ahlâk anlayışının nasıl oluştuğunu açıklarken kişinin karşılaştığı durumlardaki ikileminden bahseder. Kişi ahlâkî yargılarında ikilem yaşar ve bu ikilemlere karşı vereceği tepkininin ahlâkiliği nispetinde ahlâkî anlayışını oluşturur.[134] Okul öncesi çocuğu Kohlberg'in ahlâkî gelişim kuramında gelenek öncesi düzey dönemi içerisinde değerlendirilir. Benmerkezci düşünce yapısı ahlâkî yargılarında egemen olan durumdur. Bu düzey iki evreden oluşur. Birinci evrede ceza-boyun eğme vardır. Bir davranışın doğru veya yanlış olduğunu anlamak için çocuk o davranışın sonuçlarına bakar. Sonucunda ceza olmayan davranış doğru, ceza olan davranış yanlıştır. Çocuk kurallara ceza almamak için uyar, doğruluğuna inanmaz. Bu düzeyin ikinci evresinde çocukta bireyselcilik ya da çıkarcılık görülür. Bana fayda veren her şey doğrudur şeklinde bir ahlâk anlayışı vardır.[135]

Freud'a göre ahlâk, süperego/vicdan aracılığıyla kişinin içgüdüsel isteklerinin kontrol altına alınmasıdır. Süperego vasıtasıyla toplum kuralları insanın kişiliğine

---

[131] Gürhan Can, "Kişilik Gelişimi", **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, Ed. Binnur Yeşilyaprak, 12. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, s. 142.
[132] Hökelekli, **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din**, s. 15.
[133] Başaran, **Eğitim Psikolojisi: Eğitimin Psikolojik Temelleri**, s. 151.
[134] Can, "Kişilik Gelişimi", s. 142.
[135] **A.e.**, s.144.

nüfuz eder. Freud ahlâkî ve kişilik gelişiminin temel hatlarının yaklaşık 4-5 yaşlarında tamamlandığını ve sonraki yıllarda başka önemli bir gelişmenin yaşanmadığını söyler.[136] Freud'un psikanalitik teorisinde ahlakın gelişimi çocukların ebeveynlerinin sevgisini kaybetmek istememesinden kaynaklanır.[137] Bu teoriye göre süperego ve id (içgüdü ve istekler) tam karşıt görüştedir. İd'in kural tanımayan sonsuz isteklerini dizginlemeye çalışan süperego, aynı zamanda egoyu (benliği düzenleyen kişilik alt sistemi) ahlâkî amaçlara yöneltmeye çalışan ve kişinin davranışlarının ahlâkî kurallara uygunluğuna karar veren bir yapıdır.[138]

Sonuç olarak bebeklik ve çocukluk dönemi yukarıda bahsedilen bedensel-motor, bilişsel, dil, sosyal-duygusal, ahlâkî ve din gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Ve bu dönemde bireyin kazandığı özellikler gençlik ve yetişkinlik dönemindeki gelişimi için temel oluşturmaktadır. Bu sebeple bu dönem bireyin kişilik gelişimi ve eğitiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için kritik bir süreçtir. Birbiriyle etkileşim halinde olan bu gelişim alanları doğru rehberlik ile sağlıklı bir şekilde ilerleme imkânı bulmaktadır.[139]

1.3.6. Dinî Gelişim

İslam dinine göre her insan fıtrat üzere yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, "O halde sen hanîf olarak bütün varlığınla dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmışsa ona yönel! Allah'ın yaratmasında değişme olmaz. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler."[140] âyeti bu durumu bize anlatmaktadır. Fıtrat yaratılışın ilk saf halini, değişime uğramamış şeklini ifade eder. İlk yaratıldığında insan Allah'ı tanımaya, ona yönelmeye ve bağlanmaya hazır durumdadır.[141] Çocuğun

[136] Cemil Oruç, "Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi", **Eğitim ve İnsani Değerler Dergisi**, C.I, No:2, 2010, s. 42.
[137] Mustafa Köylü, "Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi", **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, No:12, 2003, s. 84.
[138] Mevlüt Kaya, "Kişilik Özelliklerinin Ahlâkî Yargı Üzerindeki Etkisi", **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, 1997, s. 186.
[139] Köylü, Oruç, **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, s. 36.
[140] Kur'an, 30/30.
[141] Hayati Hökelekli, **Din Psikolojisi**, 6. Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, s. 124-125.

dünyaya gelirken büyük bir dinî hazırlık içinde bulunduğunu yapılan bilimsel araştırmalar da ortaya koymuştur.[142] Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hadisinde de bu durum şu şekilde ifade edilmektedir; "Dünyaya gelen her insan fıtrat üzere doğar; sonra anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan, Mecûsî (farklı bir rivayete göre hatta müşrik) yapar."[143] Fıtrat davranışlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir; ancak, zorlayıcı değildir. Çevre şartlarından etkilenen fıtrat esnek bir yapıdadır. Allah'a inanma eğilimi ile yaratılan insan çevre şartlarından etkilenip İslam dışında bir din ve inanç sistemi ile yoğrulup kendini bu yönde geliştirebilir. Ya da bu eğilimini köreltebilir veya tamamen yok edebilir.[144] Çocuğun dinî gelişime ailenin ve çevresinin içinde bulunduğu duruma göre şekillendiği yapılan araştırmalarda da ortaya çıkan bir sonuç olmuştur.[145]

Fıtratın şekillenmesi genel bir kaideyle böyle olmakla beraber, ailesi ve çevresinin olumsuz etkilerinden uzak kalıp saf fıtrat halini koruyan ve onu geliştiren kişilerin var olduğu hakikatini de unutmamak gerekir. İnsandaki bu kendine değer katma ve çevresinin olumsuzluklarına karşı çıkma gücü onun zavallı ve çaresiz bir kopya olmasının önüne geçmektedir.[146] İnsanlar akıllarını kullanınca putperest, inançsız bir çevrede doğup büyüseler ya da tek başlarına da yaşasalar Allah'ın var ve bir olduğunu kavrama ve benimseme kabiliyetine sahiptir.[147] Bütün bunlardan hareketle akla dayalı gelişme gösteren dinî eğilimin safhalarını şu şekilde açıklayabiliriz:[148]

a. Yüce bir Kudret'in varlığının içten gelen bir his ile sezilmesi
b. Yüce Kudret'i arama arzusunun ortaya çıkışı ve evrenle ilgili somut unsurlar üzerinde düşünme ve araştırma.
c. Somut varlıktan (Âlem) soyut varlığa (Allah) geçerken yaşanılan bocalamalar.
d. Allah'ın varlığını kendi gerçek sıfatları ile sezme ve kavrama.

---

[142] Antoine Vergote, "Çocukta Din", Çev. Erdoğan Fırat, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXII, 1978, s. 315.
[143] Buhâri, Cenâiz 79.
[144] Hökelekli, **Din Psikolojisi**, s. 125.
[145] Vergote, "Çocukta Din", s. 316.
[146] Hökelekli, **Din Psikolojisi**, s. 127.
[147] Mustafa Öcal, **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, s. 44.
[148] Hökelekli, **Din Psikolojisi**, s. 128-129.

Yavuz'un araştırmasına dayanarak çocuklarda dinî ilgilerin çocuğa göre farklılık gösterse bile var olduğunu söyleyebiliriz. İstekler ve ilgilerin uyanmasının yedi yaşından önce olduğu bir gerçektir.[149] Çocuğun dinî inancının gelişiminde ilk olarak henüz ilkel ama gerçek olan bir bilinç kendini gösterir ki o da "himaye altında bulunma"dır. Bu "himaye altında bulunma" hissi az veya çok insanın tüm yaşamı boyunca devam eder.[150] Himaye altında bulunma, güven duyma, sevgi, yardım, şefkat ve ilgi görme insanın ihtiyacı olan temel dürtülerdir. İlk etapta çocuğun güven duygusu geliştirmesi anne-babasının varlığı ile gerçekleşir. Anne-babaya karşı geliştirilen bu güven "Allah'a sığınma ve bağlanma" duygusuna benzer. Allah hakkındaki bilgi ve ilgi arttıkça bu temel güven duygusu devamlılık ve güç kazanır. Yukarıda belirtilen temel dürtüler bakımından beslenen çocuğun ruhu tatmin olur bu da onda kimlik duygusu oluşmaya başlamasını sağlar.[151] Psikolog Bovet de çocuktaki din duygusunun kaynağı olarak evlatlık duygusunu gösterir. Bağlılık ve sevgiyi evlatlık duygusunun iki belirleyici duygusu olarak görür ve dinî duygunun kaynağının da bu duygular olduğunu belirtir.[152]

Başkalarına muhtaç ve güçsüz olan çocuğun bitmek bilmeyen bir merakı ve anlama isteği vardır. Çevresini, nesneleri anlamak ve kavramak, her şeyin sebebini öğrenmeye yönelik çabalar çocuktaki sonsuzluk olgusunun bir sonucudur. Bu durum da çocuktaki dini duygunun oluşması ve gelişmesinde, Allah'ı arayışında bir hareket noktası olarak kabul edilir. 2-6 yaş arası çocuk kolay inanırlık özelliğine sahiptir. Bu dönemde zihin soyut şeyleri algılamaya güç yetiremediğinden dini konular çocuk için sırlarla doludur. Aynı zamanda dinî kabule meyilli olduğundan itiraz etmeden söylenilene kolay ve içten bir şekilde, akıl yürütmeden inanır.[153]

Çocukta dinî anlamda bir duyguya 3 yaşından sonra rastlanmaktadır. Yaşla birlikte Allah'a karşı olan korku ve saygı daha fazla hissedilir. Çocuğun Allah inancı

---

[149] Kerim Yavuz, **Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş)**, 3. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012, s. 57.
[150] Walter Houston Clark, "Çocukluk Dönemi Dini", çev. Neda Armaner, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1981, C.XXIV, s. 177-178.
[151] Hökelekli, **Din Psikolojisi**, s. 253.
[152] Pierre Bovet, **Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi,** çev. Selahattin Odabaş, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1958, s. 30.
[153] Hökelekli, **Din Psikolojisi**, s. 254.

ile erken yaşta tanışması ona duygusal anlamda bir zenginlik kazandırmaktadır. Çocuğun dil gelişimiyle birlikte anne-babasının kullandıkları dinî kelime, ifadeler onda yer etmeye başlar. Bu kavram ve ifadelerin mahiyetini kavrayamadığı için bu öğrendikleri din sayılmaz. Ama büyüklerinin din dünyalarına bu kavramlarla girer ve dini şuuru oluşmaya başlar. Çocuğun bu yaşlarda dualara ve ibadetlere karşı ilgisi yüksektir. Evde anne-babası namaz kılarken çocuk onların hareketlerini taklit eder, duaları okuyormuş gibi dudaklarını kıpırdatır. Besmele çekerek sofraya oturur, hamd ederek kalkar. Büyüklerinin bu davranışlarını taklit edip tekrarlayarak, bu davranışları daha da öğrenir ve alışkanlığa dönüştürür.[154] Okul öncesi çocuğundaki dua anlayışını onların bazı araştırmacılar 'belirsiz anlayış basamağı' şeklinde yorumlamışlardır. Bu yaş çocuğu dua kavramını tam olarak anlayamaz fakat duanın onun dinî hayatının şekillenmesindeki yeri büyüktür. Yine araştırmacılar din öğretimi ile dua kavramı arasındaki ilişkinin olumlu olduğunu dile getirmişlerdir.[155] Dua sayesinde çocuğun diğer ilişkileri de katkı görür. Dua çocuk için kendisi dışındaki varlıklarla iletişimi sağlayan bir kanal durumundadır. Dua çocuğun diğer insanlar için yaratıcıdan bir şeyler istemesine ve onun toplumsallaşmasına aynı zamanda da benmerkezci düşünceden kurtulmasına büyük katkı sağlar.[156]

Çocuk etrafındaki her şeyi insan ekseninde anlar ve değerlendirir. Onun gözünde dünya insandır. Onun anlatımında ve algısında insan biçimciliğini (antropomorfizm) buluruz.[157] 3-6 yaş arasındaki çocuğun dilindeki sözcükler de zenginleşir. Bunun nedeni algı dünyasının gittikçe genişlemesidir. Antropomorfist anlayışa ek olarak okul öncesi çocukta animist (ruhçu) anlayış görülür. Çocuktaki bu ruhçuluğa düşünceyle eşyayı, nesnelle özneli birbirine karıştırmasını gösterebiliriz. Çocuğun etrafında olan her şey kendi gücü ile olmaktadır. Gemi kendi gücüyle yüzer, ırmak kendi gücüyle akar. Çocuk bilimin verdiği cevaplarla ilgilenmez. 4 yaş ile birlikte çocuk sorduğu niçin sorusuna sonuç odaklı bir çözüm ister. Çözüme ulaşamayan çocuk sihir ve tılsım

[154] Hökelekli, **Din Psikolojisi**, s. 254-255; Yavuz, **Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş),** s. 53.
[155] Mualla Selçuk, **Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, İkinci Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, s. 74.
[156] Cemil Oruç, "Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", **Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi**, Ed. Mustafa Köylü, 9. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2023, s. 37.
[157] Bovet, **Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi**, s. 19.

ile dünyanın insanlar ve diğer varlıklar üzerinde etkili olduğunu düşünür. Okul öncesi çocuğun Allah algısı antropomorfik düşüncenin etkisiyle büyük bir insan gibidir.[158] 6 yaşına doğru çocuktaki antropomorfik düşünce maddi ve basit olup Allah'ı terasları olan bir evde oturup çiçeklerini sulayan biri olarak düşünür.[159]

İlk çocukluk evresinde çocuğun dinî inançlarında "peri masalı devresi" yaşadığı belirtilmiştir. Çocuk için ilahi âlem peri masalları dünyası gibi fevkalade bir düzende olup, büyüleyici duygular uyandırır.[160] Çünkü bu dönemde çocuk dinî hikâyeleri dinlemeyi sever ve bu anlatılanlara karşı çok ilgilidir.[161] Yaş itibariyle sorgu çağında olan çocuk, diğer pek çok konuda olduğu gibi dinî konularda da büyüklerinin cevaplamakta zorlanacağı sorular sorar.[162] Okul öncesi döneminde çocuklar yoğun olarak Allah'ı, peygamberi, melek-şeytan gibi görünmeyen varlıkları, duayı, ölüm ve sonrasını (cennet-cehennem vb.) merak ederler ve bu sorularına cevap bulmak için sorularını rahat bir şekilde sorarlar. Bu da gösteriyor ki bu dönem çocukları davranışsal ve ahlâkî konulardan ziyade dinî olarak değerlendirilebilecek konulara karşı daha ilgilidir.[163]

Çocuk ailesindeki kişilerin onu her daim korumasından yola çıkarak Allah'ı da kendisini korumaya hazır bir varlık olarak görür. Her şeye tasarruf eden, onu daima koruyan kudretli bir Allah anlayışına sahiptir.[164] Öte yandan çocuğun benmerkezci bakış açısıyla her şeyin kendi hizmeti için var olduğunu düşünmesi, onu Allah'ın da kendi için var olduğu düşüncesine ulaştırır. Etrafındaki her şey onu düşünür ve hisseder. Allah'ı da o dua edince hemen kabul etmek için hazır olarak görür. Fakat çocuk Allah'ı diğer canlılardan farklı olarak O'nu her şeyden güçlü, yüce, merhametli olarak düşünür.[165]

---

[158] Neda Armaner, **Din Psikolojisine Giriş**, C.I, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1980, s. 83-84.
[159] Vergote, "Çocukta Din", s. 319.
[160] Belma Özbaydar, **Din Ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma,** İstanbul, Baha Matbaası, 1970, s. 12; Vergote, "Çocukta Din", s. 317-318.
[161] Hökelekli, **Din Psikolojisi**, s. 256.
[162] Ahmet Koç, "Okul Öncesi Dönemde Ailede Din Eğitimi", **Çocuk Sorunları ve İslâm Sempozyumu**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2010, s. 637.
[163] Ahmet Koç, Curiosity of Preschool Children (4–6 Years of Age) about Religious and Moral Issues, **Religions**, C.XIV, No:2, 2023, s. 16.
[164] Armaner, **Din Psikolojisine Giriş**, s. 85.
[165] Köylü, Oruç, Çocukluk **Dönemi Din Eğitimi**, s. 62.

Çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmek onun ruhunu ve gereksinimlerini daha iyi anlamamızı sağlar. Bu bilgiden yoksun olan öğretmenler, anne-babalar çocuktan gelişim özelliklerini aşan şeyler bekleyebilirler veya sert cezalar ve ağır sözlerle onları düzelmeye çalışabilirler. Bu eğitim hataları çocuktaki Tanrı tasavvurunun şekillenmesinin ön koşulu olmaktadır.[166] Bu nedenle anne-babalarla iş birliği okul öncesi eğitimde esastır. Dinî konularda ailelerin ve öğretmenlerin tek başlarına çözemeyecekleri meseleler olacağı için birbirleriyle ortak çalışmalar ve konuşmalar gerçekleştirmeleri kaçınılmazdır. Örneğin bir annenin çocuğuna sözünü dinletmek için 'eğer beni dinlemezsen Allah seni sevmez!' cümlesine çocuk 'Allah beni sevmezse ne olur?' şeklinde soruyla cevap vermiştir. Bu soru karşısında çaresiz kalan anne öğretmenden yardım istemiştir.[167]

4-5 yaşındaki bir çocuğun Allah tasavvurunu desteklemek için büyüklere önemli görevler düşmektedir. Yetişkinlerin davranışlarında ve ibadetlerinde samimi ve saygılı olmaları, sesli Kur'an okumaları veya dinlemeleri, camileri ziyaret etmeleri, Allah için güzel işler yapma gibi davranışları bu dönem için önem arz etmektedir. Kutsallık hissini çocukta uyandırma adına bir amaç ve değeri olan kısa, basit, canlı dinî hikâyelerin anlatılması çocuğun dinî eğitimi için birer araçtır. Bu hikâyelerde Allah sevgisi, gücü, merhameti gibi konulara değinilebilir.[168]

Ölüm olgusu okul öncesi dönemde mutlaka tartışılması ve açıklık getirilmesi gereken bir konudur. Çocuğun ölümle ilgili sorularına gerçekçi, samimi ve onu umutsuzluğa sürüklemeyecek tarzda cevap verilmelidir.[169]

Ölüm konusunda erken çocukluk döneminin üç temel bileşeni vardır. Çocukların ölüm konusunda ilk öğrendikleri şey onun geri dönülemez ve değiştirilemez olduğudur. Onların düşüncesinde ölmüş bir beden tekrar canlanamaz. İkinci olarak ölümle birlikte hayatın tüm fonksiyonlarının tükendiğinin fark edilmesi evresi gelir. Üçüncü olarak da canlı varlıkların eninde sonunda öleceklerinin anlaşılması evresi gelir. Bu 6 yaşında olan çocuklara mahsus bileşenlerdir, onların fikirleridir. Fakat bu

[166] Selçuk, **Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, s. 73.
[167] Beyza Bilgin, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988, s. 89.
[168] Köylü, Oruç, **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, s. 64.
[169] Oruç, "Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", s. 28.

saydığımız üç bileşenin anlaşılmasından önce çocuklar için ölüm kalıcı bir durum olmaktan çok bir çeşit yolculuk, hastalık ya da uykudur.[170]

Çocukların kutsal kitap tasavvurlarına bakacak olursak, 6 yaşına kadar çocuklar Kur'an'ın kutsallığını ve farklılığını anlarlar; fakat içeriği hakkında çok bilgileri yoktur. Çocuk yetişkinlerden soyut olgular yerine somut açıklamalar duymak isterler. Çocuğa kutsal kitapla ilgili asıl vurgulanmak istenen şeyin Allah kelamı olması gerekir. Bunun dışındaki ayrıntıları çocuğa anlatmak ona bir kazanım sağlamayıp aksine çocuğu belki de Kur'an'dan uzaklaştıracaktır.[171]

Dinî şahsiyetlerin erken çocuklukta çocuğun kişilik gelişimine katkı sağlamaları din eğitiminin amaçlarından birisidir. Bu minvalde Hz. Muhammed'in çocukluğunun ve hayatının çocuğa anlatılması etkili bir başlangıç olacaktır. Çocuk dört yaşına kadar ailesinden ve çevresinden günlük hayattaki peygamber tutumları (salavatlar, tespihler, ona dönük sevgi ifadeleri) nispetinde bir peygamber tasavvuru geliştirecektir. Dinî gelişim yönünden kritik yaş olan dört yaş itibari ile çocukla birlikte bazı uygulamalar yapmak mümkün olabilecektir. Çocuğun küçük yaştan itibaren dâhil olduğu cuma akşamları, mevlid programları, kandil geceleri çocuğa zengin dinî yaşantılar sunar.[172]

İslam'ın temel inanç esaslarından biri olan meleklere iman[173] konusunun çocuklardaki tasavvurunun nasıl olduğundan bahsedecek olursak çocuklar ilk önce *melek, ihtişam-yücelik* ve *vahiy* olgularını anlar. 6 yaşında bir çocuğun vahiy olgusunu anlayıp meleklerin vahiy getirmesi ile ilgili farklı sorular sorarak merak duygularının geliştiği gözlemlenmiştir. İkinci olarak çocuklar meleklerin cinsiyetini, kanatları olup olmadığını, neden yaratıldıklarını sormaya başlarlar. Bu sorgulamalar çocukta deneyim zenginliği sağlar. Üçüncüsü bu tarz konuşmalar onların hayal gücünü geliştirir. Küçük yaş grubundaki çocukların zihinsel şemalarını oluşturması ve geliştirmesi yetişkinlerin onlara bu konuşmaları gerçekleştirecekleri ortamı sağlaması gerekir. Bu zihinsel şemaların anlaşılması için onlara melekler hakkındaki düşünceleri sorulmalı, yanlış düşünceler uygun konuşmalarla düzeltilmelidir.[174]

---

[170] Oruç, "Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", s. 29.
[171] Köylü, Oruç, **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, s. 72-73.
[172] **A.e.**, s. 78.
[173] Kur'an, 2/177, 2/285.
[174] Köylü, Oruç, **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, s. 83.

Görülmektedir ki bilişsel gelişimin yanında tecrübeyle de yakından ilişkili olan dinî gelişim çocukta her yaşta farklı özellikler gösterir. Bu özellikler dikkate alınarak yöntem ve içerik bakımından her yaşın din eğitiminin birbirinden farklılık göstermesi kaçınılmaz bir durumdur. Aile, okul ve medya gibi kurumsal yapılar dinî eğitimin uygulanması noktasında birinci derecede rol oynarlar. Çocuğun tüm gelişim özellikleri gibi dinî gelişim özellikleri de bu kurumsal yapılarla yakından ilişkilidir. Bu nedenle dini eğitimin sağlıklı bir şekilde verilebilmesi için bu hususların ayrı ayrı araştırılıp değerlendirilmesi gerekir.[175]

Buraya kadar olan bölümde bu araştırmanın hedef yaş grubu olan 4-6 yaş grubu çocuklarının gelişim özelliklerine dair kavramsal çerçeve açıklanmak istenmiştir. Bu bağlamda bu dönem çocuklarının bedensel ve motor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal gelişim ve duygusal gelişim, ahlâkî gelişim ve dinî gelişim özellikleri hakkında bazı temel bilgiler verilmeye çalışılmıştır. 4-6 yaş grubu çocuklarına yönelik sistemli ve düzenli bir şekilde verilmek istenen eğitim için bu gelişim özelliklerini bilmenin, bu özelliklere uygun bir program geliştirmenin öneminin büyük olduğunu söyleyebiliriz.

[175] Köylü, Oruç, **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, s. 111.

İKİNCİ BÖLÜM

DİN ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMI VE TASARIMI

Çalışmanın bu bölümünde öğretim materyali kavramı üzerinde durulmuştur. Materyal kavramının tanımı yapıldıktan sonra, materyallerin din öğretimindeki yeri ve önemi, din öğretiminde materyal seçerken ve hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususlar açıklanmıştır. Daha sonra öğretim materyallerinin etkin kullanımı ve tasarımı hakkında bilgi verilip akabinde okul öncesi dönemde ve okul öncesi din öğretiminde materyal kullanımının önemine değinilmiştir.

2.1. Öğretim Materyali

Öğrenme süreci içerisinde farklı ortamlarda öğretmenin öğrencilere sunduğu araçlar öğretim materyalleri şeklinde tanımlanır.[176] Diğer bir ifadeyle materyaller bir amaç için hazırlanmış, öğretimi daha etkili bir hale getirmek ve desteklemek amacıyla geliştirilmiş öğrenme yardımcılarıdır.[177]

Materyaller, öğretim programının ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmalıdır. Uygun materyal seçimi için materyali hangi kitleye sunacağımız ve hangi içeriği sunacağımız hakkında doğru bilgi sahibi olmak önemlidir. Bu bilgi için öğretim programından yararlanmak gerekir.[178]

Bazı materyaller görsel veya işitsel ögelerden oluşur. Bazıları ise etkileşim sunması ve üç boyutlu olmalarından ötürü diğer materyallerden farklıdır. Öğretmenlerin hangi materyali kullanacaklarına verecekleri kararı ekonomik durumlar ve zaman faktörü etkiler.[179] Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan materyaller öğrenmeyi kolaylaştırır, öğrenmede verimliliği artırır ve zamanda ekonomiklik

[176] Kaya, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 26.
[177] Uğur Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, Ed. Mustafa Sarıtaş, 3. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2013, s. 40.
[178] Kaya, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 26.
[179] **A.e.**, s. 28.

sağlar.[180] Öğretim materyallerinin gelişmesinde toplumsal, teknolojik ve bilimsel alandaki yenilikler etkili olmaktadır.[181]

2.1.1. Materyallerin Din Öğretimindeki Yeri ve Önemi

Din öğretimi bilindiği üzere planlı ve programlı etkinlikler ile gerçekleştirilir. Bu etkinlikler planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinden geçtiği ölçüde etkili bir din öğretimi yapılabilmektedir. Öğretmenin görevi dersin amaçları doğrultusunda bu süreçleri iyi planlamaktır. İçeriği, çeşitli yöntem ve teknikler ile öğretim materyallerinden istifade ederek öğrenci katılımlı bir sistem oluşturmaktır.[182]

Öğretim materyali kullanmak öğretmene ve öğrenciye birçok fayda sağlamaktadır. Materyalle öğrenme ve öğretme süreci daha keyifli bir hale gelir, öğrenci dersten zevk alır ve öğrencinin derste aktif olma süresi artar. Materyal öğrencilerin grupla çalışma kabiliyetlerinin artmasına yardımcı olur.[183]

Yapılan bir araştırmada zaman sabit tutulmak üzere okuduklarımızın yüzde 10'unu, işittiklerimizin yüzde 20'sini, gördüklerimizin yüzde 30'unu, hem görüp hem işittiklerimizin yüzde 50'sini, söylediklerimizin yüzde 70'ini, yapıp söylediklerimizin yüzde 90'ını hatırladığımız sonucu ortaya çıkmıştır.[184] Buradan hareketle öğretimde etkililiği artırmak için çok yönlü ve doğru materyal kullanımı gerekli hale gelmektedir diyebiliriz.[185] Dolayısıyla öğrenci pasif dinleyen pozisyonundan çıkartılıp derste aktif hale getirilmeli ve ayrıca ders materyallerle zenginleştirilmelidir.

---

[180] Mehmet Turan, Zeki Boyraz, "Öğretim Materyali Olarak Kavram Haritaları", **Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi**, C.III, No:1, Kasım 2004, s. 123.
[181] Ayten Genç, "Geçmişten Günümüze Yerel Almanca Ders Kitaplarında Görsel Düzen", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.XXVII, No:27, 2004, s. 106.
[182] Mehmet Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, 5. Baskı, Kayseri, Kimlik Yayınları, 2021, s. 79-80.
[183] Cenk Akay, "Öğretim Materyalleri", **Öğretim Teknolojileri**, Tuğba Yanpar Yelken, Ankara, Anı Yayıncılık, 2019, s. 47.
[184] James S. Kinder, **Using Instructional Media**, New York, Litton Educational Publishing, Inc., 1973, s. 39'dan aktaran Kâmuran Çilenti, **Eğitim Teknolojisi**, Ankara, Kadıoğlu Matbaası, 1979, s. 40.
[185] Belkıs Tekmen, "Öğretim Araç Gereçlerinin Teorik Temelleri", **Okul Öncesi Eğitimi İçin Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ed. Eser Ültay, Neslihan Ültay, 3. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s. 44.

Öğretimi desteklemek için kullanılan materyaller iyi tasarlandığında öğrenmeyi artırır ve öğretim sürecini zenginleştirir. Materyallerin başlıca yararları şu şekilde sıralanabilir:[186]

1. ***Çoklu öğrenme ortamı sağlarlar:*** Yukarıda bahsedilen araştırma sonuçlarına da dayanarak sadece anlatımdan oluşan öğretmede öğrenciler işittiklerinin yüzde 20'sini hatırlayacaktır. Görsel bir materyalle öğretilenlerin yüzde 50'si hatırlanacak olup, öğrencilerin derse katılmaları halinde öğrendikleri bilgileri hatırlama oranları yüzde 70'e çıkacaktır. Öğrencilerin hatırlama oranlarının yüzde 90'a çıkması konu ile ilgili bir görev veya etkinliği tamamlamalarıyla olur. Bütün bu bilgilerden hareketle materyal kullanımının duyu sayısını artırmasıyla daha çok ve daha kalıcı bir öğrenme gerçekleşecektir.
2. ***Öğrencilerin kişisel gereksinimlerinin karşılanmasına yardımcı olurlar:*** Her öğrencinin öğrenme stili farklıdır. Bazı öğrenciler dinleyerek, bazıları görerek, bazıları okuyarak, bazıları da anlatımın yanında ek olarak materyal kullanıldığında en iyi öğrenmeyi gerçekleştirirler. Kullanılan materyal sayısı arttıkça öğrencinin ihtiyaç duyduğu öğrenme kanalını bulma olasılığı artacaktır. Din öğretiminde öğretme-öğrenme imkânlarının çoklu ve seçenekli bir şekilde öğretmen ve öğrencilere sunulmasında farklı araç ve materyallerin kullanımı büyük rol oynar. Bu imkânlar ve araçların öğretmenler ve öğrenciler tarafından değerlendirilmesi, geliştirilmesi, yeni materyaller üretebilmesi sağlanabilir.
3. ***Dikkat çekerek dikkatin toplanmasını sağlarlar:*** Geleneksel metotla ders işlenen ortamlarda genellikle öğretmen sözel bir şekilde dersini işler. Sürekli bu metotla işlenen derslerde öğrencilerin dikkatleri dağılabilir. Öğretmen tarafından devreye sokularak kullanılan görsel veya işitsel bir materyal dikkatleri çekip motivasyonu sağlayacaktır. İlgi çekici uyarıcılarla hedeflenen mesaja odaklanma gerçekleşir.

[186] Halil İbrahim Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, 29. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2017, s. 82-90; Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 86-91.

4. ***Hatırlamayı kolaylaştırırlar:*** Sözel sembollerin görsel sembollerle birlikte kullanılması bilgiyi bellekten geri çağırmada çok etkilidir. Bir kavram bellekte hem görsel hem de sözel olarak kayıtlıysa, kavramın görüntüsü sözel bilgileri, sözel bilgiler ise görüntüsünü hatırlamada yardımcı olur. Din öğretimi yapılırken pek çok olgu, kavram, genelleme kullanılır. Bu kavramlar ve aralarındaki ilişkiler öğretim materyalleri ile desteklenirse bu kavramların anlamlı bir şekilde öğrenciler tarafından öğrenilmesi, hatırlanması ve de yeni durumlara aktarılması sağlanır.
5. ***Soyut kavramları somutlaştırırlar:*** Yeni bir kavram hakkında bize sadece sözlü bilgi verildiği takdirde, kelimelerin anlatılan nesneye dair görsel bir bilgi vermemesinden dolayı bu sözel bilgiler ışığında bu kavramı anlamamız zor olacaktır. Görsel gereçler ikinci bir iletişim kanalı göreceğinden sözel olarak anlaşılamayan şeyleri görsel olarak anlamamıza yardım eder. İnanç, ibadet, siyer, kültür, ahlâk gibi birçok konu ile iç içe geçmiş olan din öğretimi çok yönlü biz özellik taşımaktadır. Din öğretiminde somut konular olduğu gibi soyut anlam ifade eden konulara da fazlaca rastlanır. Ahiret, kaza-kader, vahiy, melek vb. konular soyut konulardan bazılarıdır. Din öğretiminin bu özelliği dini olgu ve objelerin çocuklar tarafından yeteri kadar algılanmamasına, fark edilmemesine sebep olmaktadır. Bu tarz durumlarda materyallerden faydalanmak din öğretimine katkı sağlayacaktır.
6. ***Zamandan tasarruf sağlarlar:*** Bir resmin bin kelimeye bedel olması gerçeğine bakarak materyallerin öğretme ve öğrenme zamanından tasarruf sağladığı bir gerçektir. Din öğretimi yapılırken resimler, filmler, özellikle okul öncesi için kullanılan kuklalar ve diğer öğretim materyalleri derste kullanıldığı takdirde çocukların öğrenme sürelerini kısaltarak daha etkili bir öğrenme gerçekleşmesine neden olurlar.
7. ***Gözlemin güvenli bir şekilde yapılmasını sağlarlar:*** Sınıf ortamına getirilmesi mümkün olmayan veya tehlikeli nesne, olgu, olayları kolay ve güvenli bir şekilde gözlemlemeye yardımcı olur. Bu şekilde konuların bilişsel, sosyal vb. boyutları daha iyi fark edilmesi sağlanarak daha iyi bir din öğretimi

gerçekleştirilir. Film projektörleri ve videolar bu amaç için kullanılan materyallerdir.

8. ***Öğretmenin farklı derslerde tutarlı içerik sunmasına yardımcı olurlar:*** Aynı konu farklı ortamlarda işlenirken bir sınıfa anlatılan bir konunun diğer sınıflarda unutulması, girilmemesi gereken konulara girilmesi, konuyu destekleyici güzel bir fikrin işlenilmesinin unutulması gibi durumlarda çocukların öğrenmelerinde farklılıklar olacaktır. Kullanılan materyallerle derste bu tür sorunların çıkmasını azaltacaktır. Örneğin ders için hazırlanmış güzel bir video öğretmen tarafından bilgilerin hatırlanmasına ve öğretmenin her sınıfta aynı öğretim içeriği sunmasına yardım eder.
9. ***Tekrar kullanılabilirler:*** Farklı sınıflarda etkili bir materyali tekrar kullanan öğretmenler zamandan ve maliyetten tasarruf ederler.
10. ***Konuyu içerik olarak basitleştirirler ve anlaşılmasını kolaylaştırırlar:*** Din öğretiminde ilk etapta öğrencilere karmaşık gelen konular olabilir. Bu karmaşık konuları basitleştirerek anlatmak için materyallere başvurulması dersin etkililiğini artıracaktır. 2 rekâtlı namazın nasıl kılınacağı, haccın yapılışı gibi konular başta öğrencilere zor, anlaşılması güç gelebilir. Namazın kılınması, haccın yapılışı gibi konuların resimlerle çocuklara gösterilmesi, aşamalarının akış şemaları şeklinde hazırlanıp sunulması, konu ile ilgili bir film veya bir slayt izletilmesi bu zor konuların öğrenilmesini kolaylaştıracaktır.
11. ***Öğrencilerin sürece aktif katılımına yardım ederler:*** Bireysel öğrenme, öğrenmeyi öğrenme, anlamlı öğrenme gibi kavramlar çağdaş eğitim anlayışlarında önem kazanmıştır. Bütün bu öğrenme türlerinde materyal kullanımının din öğretimi sürecine büyük katkıları olmaktadır. Öğrenme ve öğretme sürecinde öğrencilerin özne konumunda olması en başta gelen katkılarından biridir. Din öğretiminde öğrenci pasif bilgi alan konumundan çıkarılıp, öğrenmenin öznesi olarak aktif bir şekilde onun derse katılımı sağlanmalıdır. Bir eğitsel oyunun, bulmacanın derste kullanılması öğrencinin gerçek öğrenme tecrübeleri yaşamalarına katkı sağlayarak onu derste aktifleştirir.

12. ***Sağlıklı bir iletişim kurmayı sağlarlar:*** Öğretim materyalleri ile öğretmen çocuklara iletmek istediği konuyu doğru bir şekilde kodlar ve uygun kanallar eşliğinde sunar. Öğretmenin iletmek istediği mesajın materyal olmadan çocuklara sunulması, çocuklar tarafından anlaşılması, sistemli hale getirilmesi ve tekrar üretilmesi oldukça zordur.
13. ***Öğrenmede özgürlük sağlarlar:*** Öğrenciler istedikleri mekânda ve zamanda materyaller yardımıyla konuları çalışabilir, tekrar yaparak eksikliklerini giderebilir. Örneğin bir video sayesinde dua ve sureleri diledikleri kadar tekrar tekrar dinleyebilir, namazın kılınışını izleyebilirler.

Bütün bu anlatılanlardan hareketle söyleyebiliriz ki verilen eğitimin amacına ulaşması ve öğrenmenin gerçekleşmesi için dinî eğitimin bütün aşamalarında ister okul öncesi ister sonraki eğitim kademelerinde öğretim materyallerinden istifade etmek gerekir.

2.1.2. Din Öğretiminde Materyal Seçerken ve Hazırlarken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Öğretimin verimliliğini ve etkililiğini artırmak öğretimde materyal kullanmanın temel amacıdır. Eğitimin kalitesini artırmak da kullanılan materyalin niteliğini yükseltmekle olur. Hazırlanan materyalin beklenen yararı sağlaması ve amacına ulaşması için materyallerin kaliteli ve doğru seçilmesi gerekir. Materyal hazırlamak bilgi ve beceri ister. Materyal hazırlamaya istekli olunmalı ve zaman ayrılmalıdır.[187] Ayrıca bir öğretim materyali geliştirilirken öğretim hedeflerine ulaşmaya yardımcı materyaller seçilmelidir. Bu minvalde hangi materyal daha iyi/etkili olur? ve niçin bu materyal kullanılmalı? sorularının cevapları önem arz eder.[188]

Öğrenme ve öğretme sürecinde öğretmen sürecin en önemli ögesidir. Öğretim süreci boyunca giriş etkinliklerini, içeriğin nasıl sunulacağını, hangi yöntemin ve materyalin seçileceğini organize eden ve yöneten kişidir. Öğrenme ve öğretme

[187] Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", s. 44.
[188] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 93.

sürecinin sonucunu etkileyen en temel faktörler öğretmenin tutumu, ders anlatma ve materyal kullanma becerisidir.[189]

Bilişsel, devinişsel, duyuşsal amaçlar din öğretimi alanının amaçlarındandır. Bu alanın içerisinde de bir hiyerarşi bulunmaktadır. Bilgi seviyesindeki bir davranışın kazandırılmasına yönelik hazırlanacak materyal ile analiz ya da uygulama seviyesindeki bir davranış için hazırlanacak materyalin birbirinden farklı özellikler taşıması gerekir. Başka bir ifadeyle de bilişsel boyutu kuvvetli olan bir davranışı kazandırmayı istediğimiz bir materyalle, devinişsel boyutu kuvvetli olan bir davranışı kazandırmak istediğimiz materyal de farklı olmalıdır.[190]

Din öğretiminde örneğin somut işlemler dönemindeki 4-6 yaş Kur'an kurslarına giden okul öncesi öğrencileri için hazırlanacak materyaller ile soyut işlemler döneminde bulunan lise öğrencileri için hazırlanan materyaller farklı olmalıdır. Öğretmen ders vereceği öğrenci kitlesini çok iyi tanımalı, onların yaş özelliklerine uygun materyaller hazırlamalıdır.[191]

Bunlarla beraber aşağıdaki noktalara da dikkat edilmesi gerekir:[192]

- Materyal doğru ve gerçek bilgileri içermelidir.
- Materyal gerçek yaşamı yansıtmalı, en yeni verilerle oluşturulmalıdır.
- Dersin hedeflerini ve kazanımlarını geliştirici nitelikte olmalıdır.
- Materyali oluşturan unsurlar anlamlı bir bütün oluşturmalıdır.
- Materyal hem öğretmen hem de öğrencilerin kullanabileceği şekilde pratik ve ergonomik olmalıdır.
- Materyal sade, anlaşılır, karmaşıklıktan uzak, basit olmalıdır.
- Konunun temel noktalarına vurgu yapacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Öğrenci seviyelerine uygun olmalıdır.
- Dikkat çekici olmalıdır.

---

[189] Levent Çelik, "Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi", **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, Ed. Özcan Demirel, Eralp Altun, 9. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2017, s. 34-35.
[190] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 93.
[191] **A.e.**, s. 94.
[192] Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", s. 44.

- Kullanılan materyal öğrencileri yeni şeyler üretme noktasında isteklendirmelidir.
- Materyalde ilgi çekmesi istenilen bölümler belirgin bir şekilde tasarlanmalıdır. Renk, kalın çizgi, çerçeveleme bu belirginleştirme türlerindendir.
- Materyal konu ile ilgisi olmayan unsurları bulundurmamalıdır.
- Hazırlanan materyal ekonomik olmalıdır.
- Dayanıklı ve tekrar kullanmaya uygun olmalıdır.
- İhtiyaç duymaları takdirde öğrencilerin kullanımlarına açık olmalıdır.

2.1.3. Öğretim Materyalinin Etkin Kullanımı

Öğretim materyalinin etkili bir şekilde kullanımı o materyalin hazırlanması kadar önemli bir konudur. En doğru şekilde hazırlanmış bir materyal doğru yer ve zamanda kullanılmadığı takdirde bir fayda sağlamaz. İyi bir planlama yapılarak işlenecek derste dahi hesapta olmayan birçok olay meydana gelebilir. Sınıf dışında veya içinde gerçekleşen bir olay, öğrencinin sorduğu bir soru, öğrencilerden bazılarının materyali yavaş, bazılarının hızlı takip etmesi bu duruma örnek gösterilebilir. Bu yüzden materyal kullanma ilkelerinin kesin bir çerçevesi yoktur. Materyale karşı ilgi ve dikkatin azalmasına neden olup dersin veriminin düşmemesi için öğretmen tedbirli ve dikkatli olmalıdır.[193] Bu yüzden din öğretimi öğretmenlerinin materyali kullanma konusunda bilgi ve beceri sahibi olmaları oldukça önem teşkil etmektedir.

Ayrıca öğretim materyalinin etkin kullanımı için şu önerilere uygun davranılmalıdır:[194]

- Öğretim materyali sınıfta kullanılmadan önce öğretmen tarafından denenmelidir.
- Materyal üzerinde silinmiş ve kazınmış yerler bulunmamalıdır.
- İhtiyaç halinde kullanılmalı, kullanıldıktan sonra dikkati dağıtmaması için ortamdan kaldırılmalıdır.
- Materyali kullanmadan önce materyalin kısa bir açıklaması yapılmalıdır.

[193] Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", s. 45.
[194] **A.e.**, s. 45.

- Öğrencilerin materyali kullanmasına fırsat verilmelidir.
- Bütün sınıfın anlayabileceği süre kadar kullanılmalıdır.
- Dikkatin dağıldığı durumlarda yeniden dikkat toplanıncaya kadar kullanıma ara verilmelidir.
- Konu ve amacın dışına çıkılmamalıdır.
- Materyal kullanırken sınıf risk oluşturabilecek olan durumlardan arındırılmalıdır.
- Materyalin kullanım ve muhafazasında öğretmen öğrencilere örnek olmalıdır.
- Tüm ilginin materyal üzerinde olduğundan emin olunca materyal kullanılmaya başlanmalıdır.

Öğretmen bu ilkeler ışığında hazırladığı materyali kullandıktan sonra, dersin verimliliğini ve materyali şu soruları sorarak değerlendirmelidir:[195]

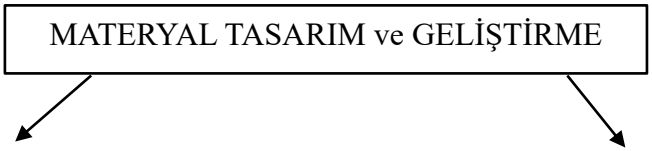
- Materyalle istenen amaca ulaşıldı mı?
- Materyalden tüm öğrenciler faydalandı mı?
- Materyal bir kez daha kullanılabilecek mi?
- Geliştirilmeye ihtiyacı var mı?

2.2. Öğretim Materyallerinin Tasarımı

Tasarımı yapılmadan bir öğretim materyali hazırlamak doğru değildir. Tasarım, "renk, çizgi, alan, doku, yazı gibi öğeleri bütünlük, denge, vurgu, devamlılık, oran ilkeleri doğrultusunda öğretim hedeflerine yönelik bir araya getirme işlemi"[196] şeklinde tanımlanmıştır. Görsel unsurların ne şekilde kullanılacağı ve yerleştirileceği, bu unsurlar arasındaki geçişin ne şekilde olacağı tasarımda odaklanılması gereken konulardır.[197] Tasarım ilkelerine göre hazırlanmayan bir materyal öğrencilerin dikkatini dağıtıp amacına ulaşamayabilir. Dolayısıyla öğrencilerin ilgisini çekerek, görsel dünyalarının ve yaratıcılıklarının gelişmesini sağlayıp, aynı zamanda öğretim hedeflerine ulaşmak materyali düzgün bir şekilde tasarlayıp sunmakla gerçekleşir. [198]

[195] Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", s. 46.
[196] **A.e.**, s. 46.
[197] Akay, "Öğretim Materyalleri", s. 58.
[198] Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", s. 46.

Materyal tasarımının tasarım ögeleri ve tasarım ilkeleri şeklinde iki boyuttan oluşmaktadır:[199]

TASARIM ÖĞELERİ	TASARIM İLKELERİ
Çizgi	Bütünlük
Şekil	Denge
Alan	Vurgu
Boyut	Hizalama
Doku	Yakınlık
Renk	

Tablo 2. 1: Materyal Tasarım ve Geliştirme

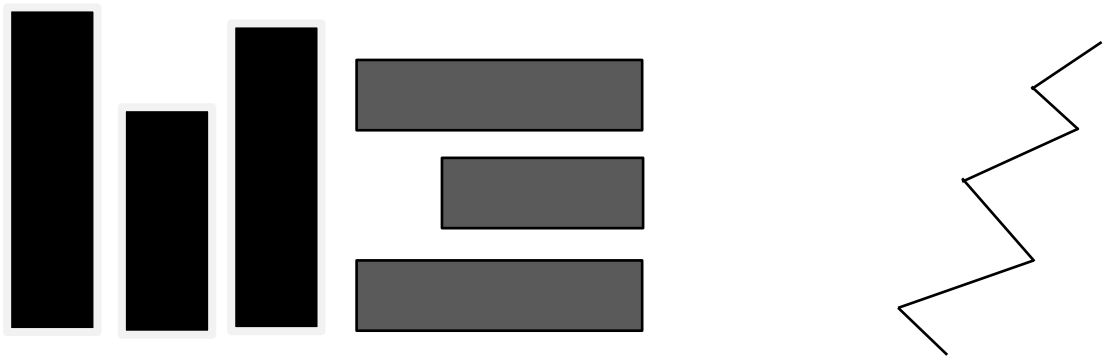
2.2.1. Tasarım Ögeleri

Materyal tasarımında en çok kullanılan tasarım ögeleri çizgi, şekil, alan, boyut, doku, renktir.[200]

Çizgi

Dikkati bir noktaya toplayan ve bir yol boyunca sürükleyen tek boyutlu yapılar çizgi olarak adlandırılır.[201] Kullanıldıkları yer ve kullanış şekline göre grafik ögelerini farklı algılarız. Görsel ögelerden olan çizginin de yatay, dikey, eğik kullanımı da farklı algılamalara neden olur. Derinlik, hareketsizlik, sakinlik izlenimi için yatay çizgiler; güç ve kuvvet izlenimi için dikey çizgiler; hareket izlenimi için de köşegen çizgiler kullanılır. Çizgiler nesneleri bölmek veya birleştirmek için de kullanılır.[202] Çapraz çizgiler karışıklık, eğik çizgiler hareket hissi verir.[203]

[199] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 106-113.
[200] **A.e.**, s. 106.
[201] Çelik, "Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi", s. 57.
[202] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 106.
[203] Çelik, "Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi", s. 57.

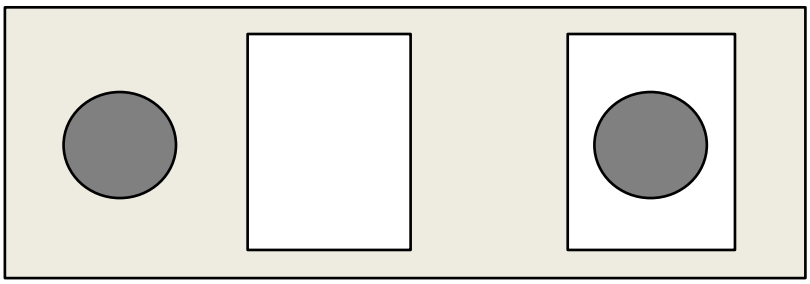

Güç ve Kuvvet İzlenimi *Sakinlik İzlenimi* *Hareket İzlenimi*

Şekil 2. 1**:** Dikey, yatay ve köşegen çizgi kullanımı[204]

Şekil

Bir yüzey üzerindeki iki boyutlu biçimler şekil olarak adlandırılır. Şekillerin bir araya getirilmesiyle anlamlı bir bütün oluşturulabilir. Dikkat çekilmek istenilen yerde olağanüstü şekiller kullanılırken, mesajda iç detaya yer vermeden sadece siluet şeklinde de mesaj iletilebilir. Basit şekillerin karmaşık şekillere göre anlaşılması ve hatırlanması daha kolaydır.[205]

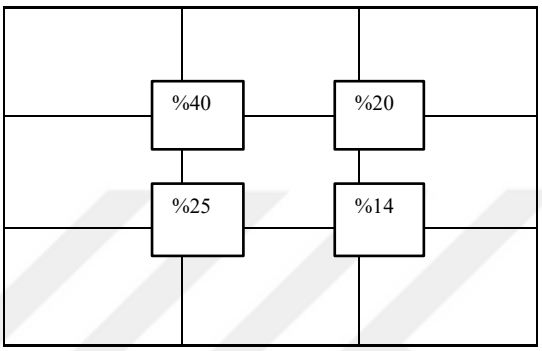
Figür + *Zemin* = *Figür/Zemin*

Şekil 2. 2**:** Figür-zemin ilişkisi[206]

[204] Necla Dönmez Usta, "Öğretim Materyalinin Seçimi, Hazırlanması ve Tasarımı", **Okul Öncesi Eğitimi İçin Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ed. Eser Ültay, Neslihan Ültay, 3. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s. 67.
[205] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s.108.
[206] **A.e.**, s. 108.

Alan

Bir öğretim materyalindeki görülen ve hissedilen doluluk veya boşluk alan olarak adlandırılır. Alan, boş alan ve kullanılan alan şeklinde ikiye ayrılır. Görsel ögelerin yerleştirildiği yerler kullanılan alan, kalan yerler ise boş alandır. Bir materyalde gözün en fazla algıladığı yerler aşağıda yüzdelik olarak verilmiştir:[207]

Şekil 2. 3**:** Yüzdelik olarak gözün en fazla algıladığı yerler

Boyut

Bir cismin boyutu hakkındaki tespitimiz onu çevreleyen diğer cisimler hakkındaki bilgimize bağlıdır. Bu durum da boyutun göreceli olduğunu gösterir. Bir cismin boyutunu belirlemede bize en çok yatay çizgiler veya yatay uzunluk yardım eder. Öğretim materyallerinde görsellerin boyutuna onda yer alan bilgi miktarına ve hangi sınıf düzeyine sunulacağına bakılarak karar verilmelidir. Örneğin daha küçük sınıflarda kullanılacak materyallerdeki görsellerin boyutu büyük aynı zamanda sık kullanılır. Sınıf seviyesi arttıkça görsellerin boyutu küçülür, sayısı azalır.[208]

Doku

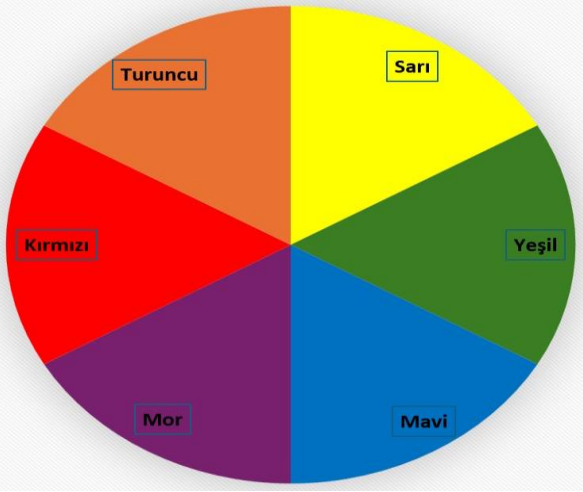
Doku, öğretim materyalinde dokunma hissi elde etmemizi, baktığımız bir materyali hissetmemizi sağlar.[209] Nesnelerin yüzeysel yapılarıyla kişilerde bıraktığı etkiler doku kavramına ait bir özelliktir. Sınıfta incelenecek olan nesneler mat-parlak, pürüzlü-pürüzsüz, sert-yumuşak olabilir. Çizgiler, noktalamalar ve taramalar kullanılarak iki boyutlu materyallerde nesnenin dokusunun hissedilmesi sağlanır.[210]

---

[207] Çelik, "Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi", s. 56-57.
[208] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 109-110.
[209] Çelik, "Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi", s. 58.
[210] Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", s. 49.

Renk

Görsel materyallerde çok önemli bir unsur olan renk bilinçli kullanıldığında etkili olmaktadır. Renkler arasındaki ilişkinin anlaşılması için renk çemberi geliştirilmiştir. Renk çemberinde ana renkler kırmızı, sarı ve mavidir. Ara renkler ise turuncu, mor ve yeşildir. Ana renklerin karışımından ara renkler oluşur. Kırmızı ile sarı renk turuncuyu, mavi ile sarı renk yeşili, kırmızı ile mavi renk mor rengi oluşturur. Renk çemberi renkler arasındaki ilişkileri gösterirken aynı zamanda renklerin sıcaklık özelliklerini de gösterir. Yapılan araştırmalarda renklerin insanın ruh hali üzerinde etkileri olduğu ve bazı renklerin sıcak (kırmızı, turuncu, sarı) bazı renklerin soğuk (mavi, yeşil, mor) göründükleri ortaya konmuştur. Çemberde yan yana olan renkler uyumlu renkler, karşılıklı duran renkler de bütünleyici renkler olarak adlandırılır. Bütünleyici renkler beraber kullanıldıklarında birbirlerinin etkisini artırarak en net şekilde gözükürler. Uyumlu renkler ise beraber kullanıldıklarında birbirlerinin etkisini azaltarak daha güçsüz gözükürler.[211]

Şekil 2. 4**:** Renk Çemberi

Yapılan araştırmalarda kırmızı rengin hatırlamada en etkili renk olduğu bulunmuştur. Mavi renk ise en az dikkat çeken renktir. Bu yüzden görsellerde hatırlanmasını istediğimiz öğeleri kırmızı, az önemli olan öğeleri mavi renkte

[211] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s.111-112.

kullanmak gerekir. Dikkatleri çeken ilk renk de sarı renk olduğu için bir görselde anahtar kelimeler ve önemli öğeler için sarı renk kullanılmalıdır.[212]

2.2.2. Tasarım İlkeleri

Bir öğretim materyalindeki tek bir görsel uzun bir yazı ile verilmek istenen mesajı kolaylıkla verebilir. Görseller eşliğinde sunulan bir konu öğretilmesi zor olan bir konu ise de daha kısa sürede karşıya aktarılır. Bunun nedeni görsellerin içeriğinin yoğun olmasıdır.[213] Dikkat çeken ve işlevsel bir görsel materyal hazırlamak için görsellerin uygun bir şekilde materyale yerleştirilmesi önemlidir. Bunu gerçekleştirmek için de bütünlük, denge, vurgu, hizalama ve yakınlık gibi bazı tasarım ilkelerine dikkat etmek gerekir:[214]

Bütünlük

Görsel bir materyalde sözcükler ve diğer unsurlar birlikte anlam oluşturur. Görseli anlamak ve yorumlamak bütünlük sağlandığında kolaylaşır. Bir görselde bütünlük sağlamak için ögeler üst üste bindirilir, ok gibi işaret araçları ve çizgi, şekil, çerçeve, renk gibi görsel araçlar kullanılır.

Denge

Denge, materyalde bulunan ögelerin gözle algılanan ağırlığıdır. Yatay ve dikey eksende ögelerin ağırlığının eşit olarak dağıtılması ile denge oluşturulur. Denge ilkesinin sağlanmadığı bir görselde ögeler üst üste ve tek tarafa yığılmış gibi algılanır.

Vurgu

Görsel bir materyalde dikkat ve ilgi çekmesi istenilen bazı önemli ögelerin vurgulanması gerekir. Bu amaçla yön gösteren araçlar kullanmak, önemli ögede daha parlak bir renk kullanmak ve onu diğer ögelerden daha büyük yapmak, ögenin rengi ve zemin rengi arasında zıtlık oluşturmak gibi değişik teknikler kullanılabilir.

Hizalama

Hizalanan dikey veya yatay şeyler insanlar tarafından daha düzenli algılanır. İnsanlar düzenli bilgileri kolay öğrenir ve hatırlarlar.

---

[212] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 113.
[213] Ahmet Koç, "Kıbrıs ve Türkiye Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8. Sınıf) Ders Kitaplarındaki Görsellerin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No:50, Haziran 2021, s. 373.
[214] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 113-120.

Yakınlık

Bir görselde ögeler birbirlerine yakınsa birbirleriyle ilişkili, uzaksa ilişkisiz olarak algılanır.

2.3. Okul Öncesi Dönemde ve Okul Öncesi Din Öğretiminde Materyal Kullanımının Önemi

Okul öncesi dönem duyuların ön planda olduğu bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar oyun oynayarak, hareket ederek, deney yaparak, keşfederek, paylaşımda bulunarak gelişir. Bu dönemde çocukların düşünce sistemi yetişkinlerden farklıdır. Çocuklar öğrenme sürecinde aktif bir şekilde duyularını kullanırlar ve sembolleştirerek öğrenirler.[215]

Yaşamının ilk yıllarında sağlıklı bir dinî eğitim alan çocuğun üzerinde, aldığı eğitim olumlu izler bırakır. Dinî eğitimde yöntem belirlerken çocuğun yaşı dikkate alınmalıdır. Okul öncesi dönemde çocukların psikolojik durumları ve kişisel farklılıkları dikkate alınarak dinî eğitim verilir. Bu eğitimle onun gönlüne ve duygularına hitap edilmeli aynı zamanda oyunlarına ve el becerilerine dinî ögeler katılmalıdır. Tercih edilecek yöntem doğrudan din öğretimi değil, dolaylı din öğretimi olmalıdır. Bu dönem çocuğuna verilecek oyuncaklar dinî hayatı örneklendirecek ve hatırlatacak şekilde olmalıdır. Ayrıca oyuncakların bazı dinî kavramları sembolize etmelerine dikkat edilmelidir. Çocukların dinî hayata adım atmasını ve dinî duygularında hareketliliği sağlamalarında onlara hediye olarak verilen seccade, namaz örtüsü, takke, tespih, cami ile ilgili ve içinde namaz kılan çocukların bulunduğu boyama kitapları ve yap-bozların önemi büyüktür.[216]

Din insan yaşamının farklı yönleri ile bağlantılı olduğundan gerçek hayattan birçok nesne din öğretiminde materyal olarak kullanılabilir. Örneğin misvak, sabun, su temizlik konusu anlatılırken; hurma, zemzem vb. de hac konusu anlatılırken kullanılabilir. Öğretmenler din öğretiminde anlatacakları konuyla ilişkili gerçek eşyaları da kullanabilir. Nimet konusunu anlatmak isteyen bir öğretmen sınıfa bir

[215] Elif Çelebi Öncü, "Okul Öncesinde Materyal Kullanımı ve Materyal Geliştirme", **Okul Öncesinde Özel Öğretim Yöntemleri,** Ed. Rengin Zembat, 5. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık, 2013, s. 105.
[216] Mustafa Tavukçuoğlu, "Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi", **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XIV, No:14, 2002, s. 59.

meyve getirebilir. Meyvenin çekirdek halinden başlayıp olgunlaşma sürecini sınıfta anlatabilir. Veya israf konusunu anlatan bir öğretmen sınıfa ekmek getirerek, ekmeğin buğday halinden ekmek haline giden yolculuğunda emeği olan insanların hikâyeleri eşliğinde konuyu anlatabilir. Din öğretiminin gerçek eşya materyalleri üzerinden öğrencilere sunulması dinin yaşamın içerisindeki yerini algılamalarına, sevgi, saygı, şükür gibi değerleri öğrenmelerine yardım eder.[217]

Materyal kullanılarak yapılan eğitim daha kolay olmaktadır. Materyalle yaparak-yaşayarak, aktif bir şekilde sürece dâhil olan çocuk, aynı zamanda duyularını da kullanarak bilişsel becerilerini geliştirir. Materyal yardımıyla duyularını kullanır, dokunur, görür, duyar, hisseder. Bu da kolay ve kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirir.[218]

Okul öncesi dönemdeki çocukların bilişsel becerileri kazanmasında eğitsel materyallerin büyük önemi vardır. Çocuklar eğitici oyuncaklar, yap-bozlar, legolar, eğitici kartlar ile çevrelerini tanırlar. Cisimlerin farklı özelliklerini fark ederler, parça-bütün arasındaki ilişkiyi anlarlar. Yaratıcı düşünme, merak ve keşif duyguları, problem çözme becerileri gelişir. Eğitici materyaller el-göz koordinasyonu sağlayarak çocukların zihinsel gelişimlerine destek olur. Bunlara ek olarak bu materyaller çocukların bir şeyi akılda tutma, hatırlama, karar verme ile ilgili bilişsel becerilerini geliştirir.[219] Bu durum da çocuğun sonraki yıllardaki gelişimine zemin oluşturmakta ve hayatının ilerleyen dönemlerindeki öğrenmeleri için lazım olan ilişki ağlarını kurmasına yardım etmektedir.[220]

Din öğretiminde eğitsel oyun materyalleri kullanılarak çocuğun dinî sembol, kavram ve olguları daha iyi anlamaları sağlanır. Eğitsel oyunlar çocukların belleklerinde sistemli bir kodlamayla anlamlı öğrenme gerçekleştirir. Dersler daha zevkli ve dikkat çekici hale gelir, monotonluktan çıkar, sıkıcılıktan uzaklaşarak öğrenciler öğrenme sürecine daha aktif katılım sağlayabilirler.[221]

Yap-bozlar okul öncesi din öğretiminde çokça kullanılan etkili materyallerdir. 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin yap-boz yapım ilkelerine vakıf

[217] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 118-119.
[218] Emine Kızıltaş, "Eğitsel Araç Gereçlerin Çocuk Eğitimine Olan Etkileri", Eğitimde **Araç-Gereç Geliştirme**, Ed. Miray Özözen Danacı, 2. Baskı, Ankara, Eğiten Kitap, 2017, s. 49.
[219] **A.e.**, s. 49.
[220] Belkıs Tekmen, "Öğretim Araç Gereçlerinin Teorik Temelleri", s. 46.
[221] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 204.

olmaları önemlidir. Yap-boz parçalarının malzeme kalitesine ve renklerinin canlılığına dikkat edilmelidir.[222]

Çocuklar farklı mesleklere ait kostümler giyerek o meslekleri tanırlar. Giydikleri hayvan ve bitki kostümleriyle yaptıkları canlandırmalarla canlılar dünyasını anlarlar. Onları daha iyi tanıyıp, onlarla empati kurarlar. Eğitsel materyallerle çocuklar çevresini keşfeder, ilgisini çeken konulara dikkatle yoğunlaşırlar.[223] "Okul öncesi eğitim programında belirtilen, büyük-orta-küçük, uzun-kısa, ıslak-kuru, uzak-yakın, altında-üstünde-ortasında, bütün-yarım, yukarı-aşağı, ağır-hafif, içeri-dışarı, sert-yumuşak, sesli-sessiz, parça-bütün, eski-yeni, kirli-temiz, alçak-yüksek, sıcak-soğuk, şekil, renk, sayı gibi kavramlara uygun yapılan eğitsel materyaller çocuğun bilişsel gelişimini destekler."[224]

Eğitsel materyaller çocukların dil gelişimine de katkı vermektedir. Yaşam sırasında doğal bir seyirde dil kurallarıyla öğrenilmektedir. Çocuklar dili öğrenirken etrafındaki kişileri dinlemek, onları taklit etmek, düşüncelerini ve yaşadıklarını paylaşmak gibi süreçlerden geçerler. Dolayısıyla çocuğun dili öğrenmesinde içinde bulunduğu sosyal yapının büyük önemi vardır. Dili öğrenirken çocuk ebeveynlerinden, ailedeki, okuldaki, sosyal çevresindeki kişilerden etkilenir. Çocuklar oyun içerisinde nesnelerin isimlerini, nasıl kullanıldıklarını ve hangi işe yaradıklarını öğrenirler. Özellikle dil gelişimi için hazırlanan materyaller çocukların dünyayı anlamalarına, kendilerini ifade etmelerine, sahip oldukları var olan bilgileriyle yeni öğrendikleri bilgiler arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olmaktadır. Çocuklar konuştuğu dilin özelliklerini eğitici materyal ile daha iyi öğrenirler. Aynı zamanda materyaller ile çocuk okuma ve yazma konusunda becerilerini geliştirir, jest ve mimiklerini kullanmayı öğrenir.[225] Çocukların kelime dağarcıkları, cümle kurma yetenekleri eğitici materyallerle daha da gelişir.[226]

Materyallerin çocukların sosyal-duygusal gelişimi ve öğrenmelerindeki katkısı büyüktür. Kuklalar, tamir setleri, evcilik için hazırlanan oyuncaklar ve evcil hayvanlar

---

[222] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 129.
[223] Kızıltaş, "Eğitsel Araç Gereçlerin Çocuk Eğitimine Olan Etkileri", s. 49.
[224] **A.e.**, s. 49.
[225] **A.e.**, s. 49-50.
[226] Şafak Öztürk Aynal, "Eğitici Oyuncak ve Materyal Hazırlamaya Başlarken", **Erken Çocukluk Eğitiminde Materyal Tasarımı**, Ed: Şafak Öztürk Aynal, 3. Baskı, Ankara, Eğiten Kitap, 2020, s. 4.

bu materyaller arasında gösterilebilir. Bu materyaller çocukların duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade etmelerine yardımcı olurlar. Materyalle oynarken mutlu hisseden çocuk daha kolay bir öğrenme gerçekleştirir. Akran grubuyla oynadığı oyunlar sayesinde sosyal iletişimleri, etkileşimleri, aidiyet duygusu ve karar verme becerisi gelişir. Çocuğun olumlu ve olumsuz davranışları oynadıkları oyunlarla ortaya çıkar. Oyunda çocuğun oynadığı materyaller ona kendini iyi hissettirecek çok sayıda imkân verir. Kukla ile oynayan çocuklarda benlik kavramı gelişir. Çünkü kukla çocukların kendini bir kalıba sokmadan, özgürce ifade etmelerine olanak sağlar.[227]

Kuklalarla elif-ba, dua, sure, değerler öğretimi yapılabilir. Temizlik, aile, arkadaşlık, komşuluk ilişkileri gibi konuların öğretiminde kuklalar kullanılabilir. Bu sebeple 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin öğretim programları çerçevesinde kukla yapımı ve oynatımı, senaryo yazımı gibi konularda bilgi ve beceri sahibi olmaları önemlidir.[228]

Ayrıca çocuklar materyaller yardımıyla diğer insanlara saygı duymayı, görgü kurallarını, sosyal kavramları kazanmayı, lider veya üye olmayı, kazanma ve kaybetmeyi, empati kurmayı, ilerdeki yetişkin hayatına dair rolleri kazanmayı da öğrenirler. Materyaller çocukların duygusal tepkilerini kontrol etmesinde, benmerkezci düşünmelerinin azalmasında önemli rol oynar. Çocukta estetik beğeni ve güzellik algısı gelişir.[229]

Zengin uyarıcılarla dolu bir çevre çocuğun motor gelişimini olumlu yönde etkiler. Bu materyaller çocuğun kaba ve ince motor becerilerini geliştirir. Legolar, yap-bozlar, üç tekerlekli bisiklet, merdivenler, ipler, bloklar, tırmanma ve sallanma oyuncakları, tahterevalli, top gibi oyuncaklar kaba motor becerilerini geliştiren materyallerdir. Mum boya, tuz seramiği, kâğıt, renkli kalemler, kil, tutkal, renkli hamurlar, ipe dizilen boncuklar, marangozluk araç-gereçleri vb. ise ince motor becerilerini geliştiren materyallerdir. Bu materyaller ile çocuk vücut esnekliğini ve koordinasyonunu artırır, dikkat becerileri kazanır, ince ve kaba motor kasları kontrol altına almayı ve istenen hızda kullanmayı öğrenir.[230]

---

[227] Kızıltaş, "Eğitsel Araç Gereçlerin Çocuk Eğitimine Olan Etkileri", s. 50-51.
[228] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 125.
[229] Öztürk Aynal, "Eğitici Oyuncak ve Materyal Hazırlamaya Başlarken", s. 4.
[230] Kızıltaş, "Eğitsel Araç Gereçlerin Çocuk Eğitimine Olan Etkileri", s. 51-52.

Materyaller teorik olarak ne kadar faydalı olursa olsun, sınıfta kullanımı için hem öğretmen hem de öğrenci nezdinde belirli düzeyde bilgi ve beceri gerekir. Bilgi ve beceriden yoksun olan öğretmen materyal kullanmak da istemeyecektir. Bununla birlikte materyal kullanma durumu sadece bilgi ve beceriye de bağlı olmayıp öğretmenin materyalin faydasına inanması ve onu kullanmaya istekli olması lazımdır.[231]

Öğretmenler materyalleri işleyecekleri konuya uygun bir şekilde kendileri geliştirip sınıflarında kullanabilirler. Yeni bir materyal geliştirmek uğraş ve zaman ister. Ama genel anlamda öğretmenin kendi geliştirdiği materyaller okul öncesi için daha kullanışlı ve ekonomik olabilmektedir. Bununla birlikte kendilerinin hazırlamadığı bir materyali de temin edip kullanma amaçları doğrultusunda değiştirip geliştirebilirler.

Okul öncesi dönemde çocuğa bir materyal sunarken veya seçerken önceki başlıklarda anlatılanlara ilave olarak başka bazı önemli noktalara dikkat etmek gerekir. Bu noktaları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Öğretmen çocuğun hazırbulunuşluğu hakkındaki tespitini doğru bir şekilde yapmalıdır. Sunulan materyal çocuğun gelişim ve beceri düzeyi, bireysel ihtiyacı ve öğrenme stili gibi hususlara uygun olmalıdır. Materyal doğal ortamdan seçilerek çocuk için daha anlamlı ve tanıdık gelmesi amaçlanmalıdır. Bunun nedeni materyallerin bu yaş çocuğu için kullanımının yaşantıları somutlaştırma amacı olduğu söylenebilir.[232]
- Materyalin sağlığa uygun olmasına dikkat edilmelidir.[233]
- Hazırlanan materyal çocuğun onu özgürce kullanımına uygun olmalıdır. Materyalin kullanımı hakkında yeterli bilgi verildikten sonra çocuk deneyimlerinde serbest olmalı, sürekli yönlendirilmemelidir. Bu husus çocuğun kendini yetersiz hissetmemesi için önemlidir. Çocuklar materyale ihtiyaç durumunda bağımsız olarak ona ulaşabilmeli ve

[231] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 97.
[232] Belkıs Tekmen, "Öğretim Araç Gereçlerinin Teorik Temelleri", s. 51.
[233] Öztürk Aynal, "Eğitici Oyuncak ve Materyal Hazırlamaya Başlarken", s. 6.

öğretmen desteğine gerek duymadan onu kullanmasına olanak sağlanmalıdır.[234]

- Materyal kullanılacağı ortama uygun sıra ve sunum ile dâhil edilmelidir. Aynı anda sergilenen birkaç materyal dikkati dağıtarak beklenen etkiyi oluşturmaz. Hak ettikleri ilgiyi görebilmeleri için materyallerin belli periyotlarla sunulması ve var olan materyal ilgiyi kaybettiğinde diğerinin ortama getirilmesi gerekir.[235]
- Buraya kadar sayılan tüm bu eğitimsel ilkelerin yanında materyal çocuğa hoş vakit geçirmeli ve onu eğlendirmelidir. Bu yüzdendir ki okul öncesi dönemde kullanılan her materyal aynı zamanda bir oyuncak işlevi görmektedir. Çocukların materyalle ilk karşılaştıkları zaman merak duyguları uyanmalı, yeni bir şey keşfetme heyecanları oluşmalı ve onlar için cezbedici olmalıdır. Sadece öğretici olması için ve yapılandırılmış materyaller bu dönem çocuğun gelişim özelliklerine ters düşeceğinden bu tür materyaller kullanılmamalı ve çocuk zorlanmamalıdır. Çocuğun daha sonraki öğrenme yaşantılarının baskı altına alınmaması ve istenmeyen olumsuz duygularla zarar görmemesi öğreticilerin bu konudaki özenleriyle doğru orantılıdır.[236]

Görüldüğü üzere materyal kullanımı okul öncesi çocuklarının eğitiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Çocuğun gelişim özelliklerine, materyal tasarım ilkelerine, öğretim programının amaç ve kazanımlarına uygun hazırlanan bir materyal eğitim-öğretim faaliyetlerinde büyük bir fayda sağlayacaktır. Bu minvalde, okul öncesi din eğitimi veren 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin de bu konuda titiz davranması önemli bir konudur. Bundan sonraki bölümde bu çalışma için gerçekleştirilen nitel araştırmanın bulgularına ve tartışma kısmına yer verilecektir.

[234] Belkıs Tekmen, "Öğretim Araç Gereçlerinin Teorik Temelleri", s.52.
[235] **A.e**, s. 52.
[236] **A.e.**, s. 52.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla görüşme verilerinden elde edilmiş 4 tema ve her bir tema altında da alt kodlar oluşturulmuştur. Nitel analizde öncelikle öğreticilerin görüşlerinden oluşan bir kelime bulutu oluşturulmuştur. Öğreticilerin en çok tekrar eden kelimelerinden oluşan kelime bulutu Şekil 3.1'de sunulmuştur:

Şekil 3. 1**:** Öğretici Görüşlerinden Oluşan Kelime Bulutu

Şekil 3.1 incelendiğinde öğreticilerin materyal hazırlama durumlarına dair en fazla tekrarlanan kelime "materyal" kelimesi olmuştur. "Eğitim, geliştirme, ders, çocuk, uygun, oyuncak, kukla, değerler, etkinlik, malzemeler, kalıcı, maket, görsel, hikâye" gibi kelimeler de diğer tekrarlanan kelimeler arasındadır. Bu kelimelerin anlamlarına ve görüşmelerdeki kullanımlarına bakıldığında genel olarak olumlu bir tabloyu yansıttığı söylenebilir. "Sıkıntı" kelimesinin fazla tekrarlanan kelimeler arasında görülmesinin nedeni de konuyla ilgili yaşanılan birtakım sorunlara da değinmiş olmalarından kaynaklanmaktadır denilebilir.

Tablo 3.1'de yukarıda bahsedilen temaların isimleri, her bir temaya ait kod sayıları ve kod frekans değerleri gösterilmektedir:

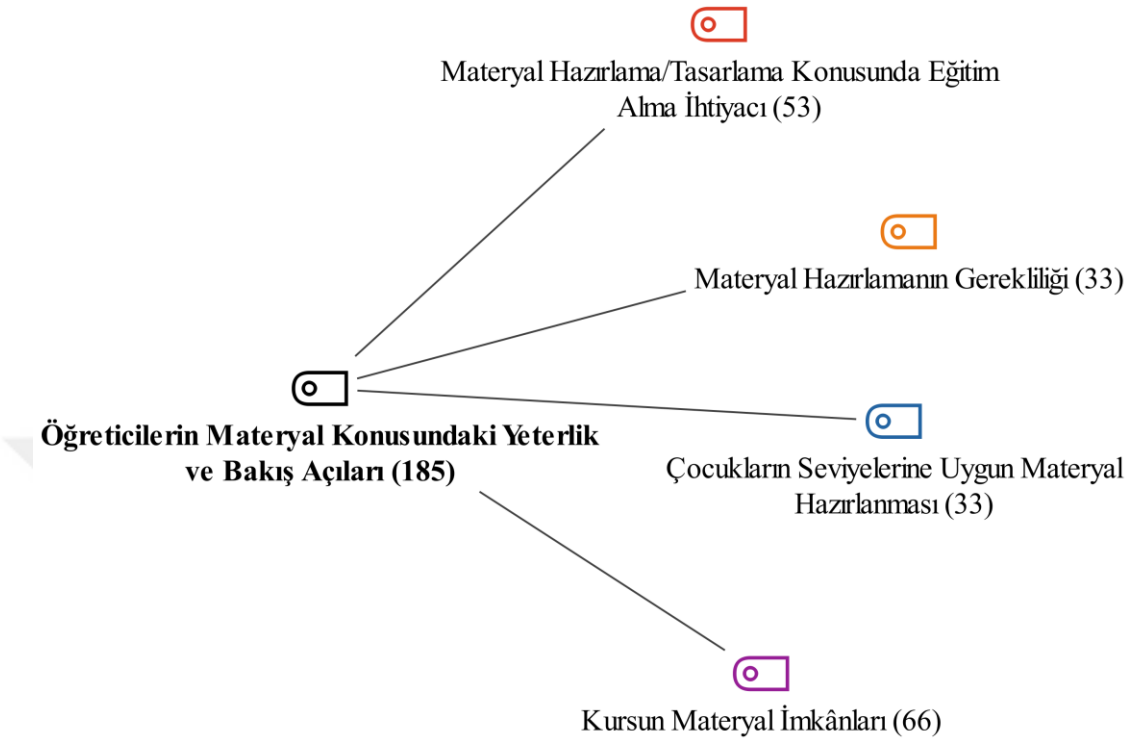
Sıra No	Tema Adı	Kod Sayısı	Kod Frekans Değeri
1	Öğreticilerin Materyal Konusundaki Yeterlik ve Bakış Açıları	4	185
2	Öğreticilerin Materyalleri Hazırlama ve Uygulama Süreci	5	427
3	Materyallerin Hazırlanmasını ve Kullanımını Etkileyen Faktörler	3	135
4	4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Materyal Kullanımının Etkileri	4	198
	Toplam	**16**	**945**

Tablo 3. 1: Temalar ve Kodlar

Tablodan hareketle görüşmeden elde edilen verilerle 4 tema ve bu kodlar altında toplamda 16 kod oluşturulduğu görülmektedir. *Öğreticilerin Materyal Konusundaki Yeterlik ve Bakış Açıları, Öğreticilerin Materyalleri Hazırlama ve Uygulama Süreci, Materyallerin Hazırlanmasını ve Kullanımını Etkileyen Faktörler, 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Materyal Kullanımının Etkileri* çalışmanın 4 ana temasıdır. Bundan sonraki başlıklarda sırasıyla bu temalar ve temalara ait kodlar açıklanmıştır.

3.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyallere İlişkin Öz Yeterlikleri ve Bakış Açıları

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla ilk etapta *Öğreticilerin Materyal Konusundaki Yeterlik ve Bakış Açıları* ana teması altında konu irdelenmiştir. Bu tema altında materyal hazırlama/tasarlama konusunda eğitim alma ihtiyacı, materyal hazırlamanın gerekliliği, çocukların seviyelerine uygun materyal hazırlanması ve kursun materyal imkânları şeklinde 4 alt kod belirlenmiştir. Birinci temaya ait kodlar Şekil 3.2'de verilmiştir:

Şekil 3. 2: Birinci Tema/ Öğreticilerin Materyal Konusundaki Yeterlik ve Bakış Açıları/Kod Frekans Değerleri

3.1.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Materyalleri Konusunda Eğitim Alma Durumları

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarının daha iyi anlaşılması için öğreticilere "Materyal geliştirme/tasarlama ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı? (Lisans eğitimi, seminer vb.) Aldıysanız bu eğitimi nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Araştırmamıza katılan öğreticilerden eğitim alanlar *eğitim aldım*, eğitim almayanlar da *eğitim almadım* şeklinde kodlanmıştır. 25 öğretici materyal geliştirme/tasarlama ile ilgili *eğitim aldım* cevabını verirken, 8 öğretici herhangi bir *eğitim almadım* cevabını vermiştir. Eğitim aldım cevabını verenlerden aldıkları eğitimi değerlendirmeleri istendiğinde, aldıkları eğitimi yeterli bulan öğreticilerden bazılarının ifadelerine yer verilecektir. Açık Öğretim

Fakültesi Çocuk Gelişimi lisans eğitimi alan KKÖ3, hikâye anlatıcılığı ve oyun alanındaki derslerinin güzel olduğundan bahsetmiş ve şunları eklemiştir:

> **KKÖ3:** Müftülüğümüzün düzenlemiş olduğu seminerler vardı. Bir tanesi Eylül ayındaydı. İstanbul'da katılma imkânım oldu eğitici drama, çocuk felsefesi ya da Kur'an eğitimiyle ilgili. Güzel fayda sağlamıştı bizim için Bursa'ya geldiğimizde de zaten arkadaşlarımıza da tecrübelerimizi aktardık.

Aldığı hizmet içi eğitimlerin kendisine özgüven kazandırdığını ve materyal üretme noktasında kendisini cesaretlendirdiğini söyleyen KKÖ5, şunları da dile getirmektedir:

> **KKÖ5:** Materyal üreten arkadaşların yapmış olduğu çalışmalar bizi çok etkiledi. Onların vermiş olduğu destekle bu senelerin bize geri dönüşü çok güzel oldu. Daha sonra kendi ilçemizde de arkadaşlarla bir araya gelip bu aldığımız seminerlerin bize olan dönütlerini hep bir arada hep konuştuk. Faydalı olduğunu düşünüyorum ve belli aralıklarla da düzenlenirse daha iyi olacağını düşünüyorum.

İl müftülüğünün materyal geliştirme ekibinde daha önce görev yapmış KKÖ9 orada bazı eğitimler aldığını ve bu eğitimlerin faydasını belirtmektedir:

> **KKÖ9:** Başka materyaller gördüğünüzde yeni ufuklar oluyor. Herkesin bakış açısı daha farklı oluyor. Birbirimize iyi etkilerde bulunduğumuzu düşünüyorum. Bu şekilde çalıştığımızda böyle daha aşkla ve iştiyakla daha yeni materyaller hazırlamak için gerçekten motivasyon olmuştu bizim için o dönem. Daha iyi materyaller tasarlamıştım.

Halk eğitimin eğitimine katılan ve bu eğitimi kaliteli olarak nitelendiren KKÖ14, bu eğitimin pratikte uygulanabilirliği açısından faydasına değindikten sonra ifadelerine şu şekilde devam etmiştir:

> **KKÖ14:** Ben halk eğitimin vermiş olduğu eğitimi çok kaliteli buldum. Öyle söyleyeyim özellikle pratikte uygulanabilecek olan eğitim konusunda gerçekten güzeldi. Faydalı olduğunu da düşünüyorum. Bunun dışında işte derse başlarken ya da öğrencileri işte bilmece ya da tekerleme tarzında birçok şey öğrendik. Onlar da çok güzeldi. Bunun dışında hikâye okurken dikkat edilmesi gereken işte yaş gruplarına göre nelere dikkat edilmeli? Bununla ilgili güzel üzerinde durmuştu hocamız, bu da çok güzeldi. Hocamız; 4 yıl okul öncesi eğitimini almış kadar şu an tecrübe sahibi olduğunuz demişti. Ben de faydalı olduğunu düşünüyorum gerçekten.

Yapılan analiz sonucu araştırmaya katılan öğreticilerin büyük bir bölümünün materyal hazırlama/tasarlama konusunda eğitim aldığı tespit edilmiştir. Eğitim aldım cevabını verenler bu eğitimlerin çocuk gelişimi bölümü, formasyon, seminerler, halk eğitim, lisans eğitimi şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Alınan bu eğitimi faydalı olarak değerlendiren öğreticiler olmakla birlikte bu eğitimlerdeki bazı yetersizliklere de değinmişlerdir.

Aldığı eğitimi kısmen yeterli bulan öğreticiler şunları söylemektedirler:

> **KKÖ1:** Artıları getirisi çok oldu ama tamamen yeterli olmadı. Çünkü teori ağırlıktaydı. Pratik içine girdikten sonra biraz daha belli oluyor şekilleniyor tabi. Çocukların hazır bulunuşlukları gibi. Böyle önden kestiremeyeceğimiz birçok etken var bunlar açısından staj yapmadığımız için diye düşünüyorum ben. Biraz teori daha ağırlıklı oldu. Bence biraz daha pratiğe yönelik olabilirdi diye düşünüyorum.
> **KKÖ20:** Çok çok yeterli olanları da var. Olmayanları da var ama tabii ki bize çok şey kattı.
> **KKÖ24:** Materyal ile ilgili de Atatürk Üniversitesi Çocuk Gelişimi ön lisans okuyorum. Okul öncesi eğitiminde materyal geliştirme eğitimi aldım. Eğitimi uzaktan aldığım için tam yetkin görmüyorum. Biraz daha yüzeysel olduğunu düşünüyorum. Çünkü materyal eğitimi biraz daha işlevsel bir eğitim. Bununla ilgili kurslar görmeyi de daha çok etkin buluyorum.

Aldığı eğitimi yetersiz bulan öğreticimizin söyledikleri ise şu şekildedir:

> **KKÖ13:** İstanbul Üniversitesi uzaktan eğitim 4 yıllık çocuk gelişimi okudum. Hani bu anlamda tabii derslerimiz oldu fakat örgün eğitim olmadığından dolayı yani pratik bir şekilde bu dersi almadığımdan dolayı yani pek bir faydasını görmedim açıkçası.

Görülmektedir ki öğreticiler alınan eğitimlerin içeriğinde staj faaliyetinin bulunmaması, materyal geliştirme/tasarlama ile ilgili görülen dersin içeriğinin 4-6 yaşa uygun olmaması daha ziyade ortaokul ve lise çağındaki çocuklara yönelik olması, dersin örgün olarak alınmaması, pratikten ziyade derslerin teorik olarak işlenmesi gibi eksiklikleri dile getirerek aldıkları eğitimlerdeki sorunları ifade etmişlerdir. Eğitimlerin iyileştirilmesi ile ilgili yapılan bu değerlendirmelerden derslerin teorik işlenişi sorununa başka araştırmalarda da rastlanmaktadır. Bu araştırmalarda Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme derslerinde teorik bilgilerin verildiği ancak, bu bilgilerin nasıl kullanılacağı bilgisinin yeterince verilmediği, derslerin teoriden çok uygulama ve araştırma noktasında yönlendirici olması gerektiği sonucuna varılmıştır.[237] 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileriyle yapılan bazı araştırmalarda da öğreticiler kendilerine verilen seminerlerde teorik

[237] Ahmet Saka, Arzu Saka, "Öğretmen Adaylarının Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinde Mesleki Becerilerini Geliştirme Düzeyi: Sakarya Örneği", **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, No:10, 2014, s. 81-89: Mete Alım, "Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) Dersinin Önemi ve Öğretim Sürecine İlişkin Öneriler", **Doğu Coğrafya Dergisi**, C.XII, No:17, 2011, s. 243-262.

bilginin yanında uygulama boyutunun da olması gerektiğini ifade etmişlerdir.[238] Kara'nın çalışmasında da öğreticiler materyal kullanma/hazırlama noktasında eksikliklerinin olduğunu dile getirmişlerdir.[239]

Bütün bunlardan hareketle 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerine verilecek olan eğitimlerde bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. İlahiyat fakültelerinde verilen Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersinin konularına bakıldığında hedef yaş grubunun 4-6 yaş olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu fakültelerden mezun olan kişilerin 4-6 yaşlarda görev alması durumunda mesleki anlamda yeterli ve gerekli materyal eğitimini almamış olmaları söz konusudur. Sonrasında sertifika için alınan eğitimler hem uzaktan hem de kısa süreli olup yine teorik bilgide kalmakta ve uygulamaya yönelik hususlara yer verilmemektedir. Doğan'ın çalışmasında da öğreticiler sertifika programında materyal hazırlama noktasında yeterli bir eğitimin olmadığını, materyal tasarlama ilkeleri ile ilgili yeterli eğitimin verilmediğini, dolayısıyla bu konuda yeterli bilgilerinin olmadığını dile getirmişlerdir.[240] Aynı şekilde öğreticilere verilen hizmet içi eğitimler ve seminerler de kısa süreli olup, pratikte materyal hazırlama konusunda bilgi aktarımında tam yeterli olamamaktadır. Bu anlamda öğreticilere verilecek olan eğitimde gerekli bilgi aktarımını gerçekleştirecek, öğretici ihtiyaçlarını karşılayacak bir yol haritasına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.2. Materyal Hazırlamanın Gerekliliği

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarının daha iyi anlaşılması için öğreticilere "Derslerinizde kullanmak üzere materyal hazırlamanızın gerçekten gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı 4-6 yaş dönemi çocukları için verdikleri eğitimde materyal kullanmanın gerekli olduğu yönünde cevap vermişlerdir. Katılımcı görüşleri analiz

[238] Yağcı, "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)", s.88: Büşra Kara, "Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlikleri", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2019, s. 39.

[239] Kara, "Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlikleri", s. 43.

[240] Doğan, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)", s. 63-65.

edildiğinde *materyalin öğrenme süreçlerine katkısı* ve *materyal hazırlamada esneklik ve doğaçlama* şeklinde iki kod oluşturulmuştur. *Materyalin öğrenme süreçlerine katkısı* koduna ait bazı görüşler şu şekildedir:

> **KKÖ3:** Tabi ki de düşünüyorum çünkü Kur'an derslerimizde de tamamlayıcı kazanımlarımızla da ya da hikâye anlatırken de elimizde bir görsel olarak çocuğun hafızasını güçlendirecek ya da anlattığımız konuyu daha iyi anlayabilmesini sağlayabilmek adına materyalleri hazırlamamız gerektiğini düşünüyorum. Daha faydalı çünkü çocuk açısından.
> **KKÖ5:** Elbette düşünüyorum çünkü bizim öğrenci grubumuz 4-6 yaş grubu öğrenciler ve somut dönemdeler. Soyuttan çok fazla anlayamadıkları için somutlaştırarak birçok şey öğretmemiz gerekiyor. Bunlara değerler eğitim noktasında, dini bilgiler noktasında Kur'an eğitimi noktasında somut materyallerin çocukların öğrenmelerini hızlandırdığını düşünüyorum.
> **KKÖ13:** Evet, sonuçta 4-6 yaş biliyorsunuz bu yaş seviyesindeki çocukların görsel anlamda bir materyale kesinlikle ihtiyaçları oluyor. Yani bizim konularımız genelde soyut konular olduğu için mesela bir yardımseverlik, iyilik işte bu gibi soyut konular olduğundan bunları somutlaştırmak için elzem oluyor materyal hazırlamak. Çünkü öbür türlü çocuğun zihninde uçuşuyor her şey. Ama o konuları somutlaştırmamız için materyal hazırlamamız gerçekten gerekli.
> **KKÖ14:** Kesinlikle düşünüyorum. Çocuklar materyal olmadan zaten derse adapte olamıyorlar. Onlar için sıkıcı bir ders ortamı oluyor materyalsiz. Onların aklında ve zihninde kalıcı olması açısından da materyal hazırlamanın kesinlikle şart olduğunu düşünüyorum.
> **KKÖ18:** Yerinde, amaca uygun ve sizi gerçekten hedeflediğiniz noktaya götürebilecek çok güzel materyaller var. Onlardan da faydalanmak boynumuzun borcu çünkü o çocuğa saatlerce oturup soyut kavramları anlatamazsınız ama bir materyal üzerinden anlatmak istediğiniz şeyi vermek istediğiniz mesajı saniyeler içerisinde vermeniz mümkün. O zaman ben neden materyal kullanmayayım? Kaldı ki çocuğum duyusal öğreniyor, daha diğer aşamalara geçememiş soyut zamana geçememiş ne yapıyor elle tutuyor, görüyor, bakıyor, kokluyor, tadıyor yani ben bu duyularla öğrenen çocuğun duyularına hitap etmek zorundayım. O yüzden de kesinlikle materyal hazırlamanın gerekli olduğunu düşünüyorum.
> **KKÖ29:** 4-6 yaş eğitiminde materyal kullanımının faydalı olduğunu düşünüyorum. Materyal aracılığıyla çok çeşitli öğrenme ortamları oluşturulabilir. Bu ortamlar bellekte kalıcı öğrenme oluşmasını sağlar. Çocukların öğrenmeye yönelik isteklerini canlı tuttuğuna inanıyorum.

Materyal hazırlamanın her konu için gerekli olmadığı, daha çok günlük pratikler üzerinden materyal hazırlamak gerektiği, materyal kullanımında esneklik olmalı şeklinde farklı görüşler içeren *materyal hazırlamada esneklik ve doğaçlama* kodu oluşturulmuştur.

Hazırlanan materyali kullanmayı planladığı günde öngörülemeyen öğrenci tepkileri ve bununla birlikte bozulan sınıf düzeni sebepleriyle materyali kullanmayı iptal edip materyalsiz ders işleyebildiğini ifade eden KKÖ1 şunları da eklemektedir:

> **KKÖ1:** Materyal hazırlığı gerekli fakat buna da böyle sıkı sıkıya bağlı kalacağız diye de zorlamamak gerekiyor. Onu anladım. O yüzden biraz daha esnek olmalı. Materyal hazırlanmalı evet, bazen hazırlanmadan da geçebiliyor. Çünkü o gün beraber ne yapacağınızdan çocukların dediğim gibi o günkü hallerine göre de doğaçlama da gidilebilmeli. O yüzden esnek bir materyal hazırlığı olmalı diye düşünüyorum.

Türkiye'deki materyal hazırlama ve kullanma algısına bir eleştiride bulunan KKÖ25 şunları ifade etmektedir:

> **KKÖ25:** Şimdi bu konuda benim biraz yani aykırı bir düşüncem olabilir. Ben özellikle Türkiye'deki eğitim sisteminin bir materyal çöplüğüne dönüştüğünü düşünüyorum. 8 yıldır ben 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapıyorum. Yani bu materyalin çocuğa katkısı noktasında neyi yansıttığından çok emin değilim. Genelde hazırladığımız materyaller çocuğun dini duygu gelişimine katkı sağlamaktan ziyade veli memnuniyeti ya da belki daha kolay daha pratik bir şekilde yapabilmek, bir veri bir somut veri eline tutuşturmak gibi amaçları güdüyor. Yani somut bir kâğıt 3 boyutlu bir maket gibi masraflı bir şey yapmadığımızda sanki hiçbir şey yapmıyormuşuz gibi eğitimde sanki hiçbir şey kazandırmamışız gibi bir algı var. Biz de bu telaşın içerisinde yetişmeye çalışıyoruz. Yani belki bu kaygılardan sıyrılsak, gerçek manada materyallerin sonuçlarını değerlendirmekte ya da neye hizmet ettiğini değerlendirmekte daha samimi bir bakış açısına sahip olabilirmişiz gibi geliyor. Yani şu veli beklentisini veyahut da kurslar ve sınıflar arasındaki yarış kim ne yaptı, kim hangi portföyü tamamladı yarışından bir çıkabilsek. Yeni ne bulabilirim gibi bir psikolojik kaygım var. Açıkçası ben beni bu kaygının hapsetmesinden memnun değilim. Bana göre yani iyi bir eğitimden bahsedilen o materyal denilen şey neyse bu kavramın içini de doldurmak bence çok önemli. Yani mesela söz konusu matematik kazanımlarıysa odasında bulunan herhangi bir nesnenin sayısal verisinden yararlanabilir, zıt kavramlarsa konu bir masanın altı ve üstü kapının içi ve dışı yani gündelik hayattan da pek çok verileri kullanarak aslında eğitime bunlara hizmet eder hale getirebilir. Bir takvim aynı zamanda bir okul öncesi eğitim setinde onca boyanmış, onca zahmet edilmiş para harcanmış üzerinde sadece bir şeyin daire içine alınacağı bir sayfadan daha nitelikli halde kullanabilir. Benim görüşüm bu materyal hazırlama kaygısı. Bence gereksiz bir kaygı. Gündelik pratikler üzerinden yaşam becerileri üzerinden bunları da eğitime dâhil eden materyaller hazırlamak belki evet bu açıdan gerekli olur ama bizim anladığımız güncel noktada anladığımız materyal konusu biraz tartışmalı bence. Biz burada bir ortak fikir belirlemiş değiliz. Herkesin materyalini hazırlamaktan ve üretmekten anladığı şey birbirinden farklı.

Öğreticilerin materyal kullanmanın gerekliliği hakkındaki düşüncelerini bilmek oldukça önemli bir konudur. Kişiler ancak bir şeyin gerekli olduğuna inandıkları taktirde onu yapmak için gayret gösterir. Analiz sonucu bize göstermektedir ki öğreticilerin tamamı 4-6 yaş dönemi çocukları için verdikleri eğitimde materyal kullanmanın gerekli olduğu düşüncesine sahiptir. Bu da öğreticilerin somut işlemler dönemi çocukları için materyal kullanmanın önemini kavradıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Yapılan benzer bir araştırmada DKAB öğretmenlerinin derslerinde

kullanmak üzere materyal kullanmanın gerekli olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.[241]

3.1.3. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğrenci Seviyesine Uygun Materyal Hazırlama Durumları

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Çocukların seviyelerine uygun nitelikli materyal hazırlama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Alınan verilere göre ilgili soru için *yeterli görüyorum*, *kısmen yeterli görüyorum* ve *yeterli görmüyorum* şeklinde 3 alt kod oluşturulmuştur. Yeterli görüyorum kodu için 11, kısmen yeterli görüyorum kodu için 16, yeterli görmüyorum kodu için 6 öğretici görüş bildirmiştir. Çocukların seviyelerine uygun nitelikli materyal hazırlama konusunda kendini yeterli gören öğreticilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

> **KKÖ3:** Mesleğe başladığım ilk yıl olsaydı kendimi çok yeterli göremeyebilirdim. Bu konuda bu yüzden zaten İstanbul Üniversitesi'nin çocuk gelişimi okuma kararı aldım. 4 yıllık bir eğitimdi benim için güzeldi ama şu an mesela altıncı yılımızdayız. Belirli şeyleri artık tecrübe ettik. Çocukların da kendi yaş gruplarına uygun ya da anlama kapasitelerine uygun, az çok bunu artık anlayabildiğimi düşünüyorum.
> **KKÖ25:** Evet, bu konuda kendimi övmüş olmak istemem ama yani açıkçası 8 yıllık tecrübenin ardından artık evet bu yıllarda materyal hazırlama konusunda. Bir de şöyle bir durum var bunun, sınıfa gelen öğrenci her sene benim sınıfımın dinamiğiyle ilgili değişen ve dönüşen bir yanı var. Yani dolayısıyla benim bir yıl hazırladığım materyal gelecek sene kullanılamaz hâlde olabilir. Bu değişen, dönüşen bir şey. Dolayısıyla artık çocukların seviyelerine ilgi alanlarını, yeterliliklerini, kapasitelerini, ilgi alanlarını daha rahat tespit edebildiğimi ve bu yönde neye ihtiyacım olduğumu daha rahat tespit edip daha rahat bir hazırlık süreci yürüttüğümü düşünüyorum. Bu durumun 1- 2 yıldır daha iyi seviyede olduğunu söyleyebilirim.

Çocukların seviyelerine uygun nitelikli materyal hazırlama konusunda kendini kısmen yeterli gören öğreticilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

> **KKÖ4:** Yani insan hiçbir zaman kendisini yeterli göremez bence hani her zaman insanın gelişimine ihtiyacı var çünkü. Yani kısmen yeterli olabilirim diyebilirim bu soruya.
> **KKÖ8:** Orta halli yeterli görüyorum, çok yeterli değil ama yeterli olduğumu da düşünüyorum ama çok mükemmel olduğumu iddia edemem tabi ki.
> **KKÖ9:** Zaman zaman yani bazen evet. Ama bazen çok zorlandığımız da oluyor tabii ki.
> **KKÖ21:** Yani her konuda değilim ama bazı konularda olabilir.

[241] Özdemir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Derslerinde Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu", s.73.

> **KKÖ23:** Yani geliştirilebilir aslında mesela alanla ilgili bir bölümde okumuş olsam daha yeterli olabileceğini düşünüyorum.
> **KKÖ26:** Yani orta seviye diyebilirim hocam yani ne çok ileri seviyedeyim ne de tamamen hani hiç bilmiyorum diyemem. Orta seviyede görüyorum kendimi bu konuda.
> **KKÖ32:** Mütevazı olmak gerekir diyorum. Çok yeterli değilim ama hani deneyimli görüyorum en azından yani yeterli demeyeyim. O bana pek yerinde gelmedi cevap olarak ama deneyimli görüyorum yani en azından. Benim üstlendiğim ders müfredatımda o konuyla ilgili hiçbir materyal yoksa bile o verilen konuyu anlatmak için kendimin bir materyal ortaya çıkarabileceğimi düşünüyorum. Bu konuda deneyimli olduğumu düşünüyorum en azından.

Okul öncesi dönemde öğreticilerin gelişim özelliklerini bilmesi çok önemli bir husustur. Çocukların gelişim özelliklerini bilmeyen bir öğretici gerekli öğretim planlamasını yapamayacak ve öğrenci seviyesine uygun materyal hazırlama noktasında yetersiz olacaktır. Tüm bu analiz verilerine bakıldığında öğrenci seviyelerine uygun nitelikli materyal hazırlama konusunda genel olarak öğreticilerin kendilerini yeterli gördüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Korkmaz ve Demirezen'in çalışmalarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Korkmaz'ın çalışmasında araştırmaya katılan öğreticilerin büyük çoğunluğu konu ve amaca uygun öğretim araç-gereç ve materyal hazırlama konusunda kendilerini yeterli gördüklerini; Demierezen'in çalışmasında da öğreticiler ders öncesinde materyal hazırladıklarını belirtmişlerdir.[242] Sağlam'ın çalışmasında da araştırmaya katılan öğretmenlerin dörtte üçü öğretim sürecinde materyal hazırlamada yeterli olduklarını düşünmektedir.[243] Sağlam'ın çalışmasından elde edilen bulgularla bu çalışmanın bulguları birbirini desteklemektedir.

Çocukların seviyelerine uygun nitelikli materyal hazırlama konusunda kendini yeterli görmeyen öğreticilerin görüşleri ise şu şekildedir:

> **KKÖ7:** Hayır, yeterli görmüyorum. Biraz önce de söylediğim gibi aldığım eğitim bu yaş grubuna uygun olmadığı için materyal tasarlamada da ne yazık ki yeterli değilim.
> **KKÖ13:** Açıkçası görmüyorum çünkü henüz üçüncü yılımdayım. Yani bu anlamda çeşitli sosyal medya kaynaklarını araştırarak, destek alarak materyal hazırlamaya

[242] Mehmet Korkmaz, **Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara, s. 173; Vijdan Demirezen, "Kur'an Kurslarında Kur'an-ı Kerim Derslerinde İzlenen Öğretim Yöntemleri (Kayseri Örneği)", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Ağustos 2017, s. 45.
[243] U. Gökçen Sağlam, "6-7-8. Sınıf Matematik Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem/ Teknik ve Materyallerine İlişkin Görüşleri", **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Mayıs 2011, s. 80.

çalışıyorum. Yani kendimi yeterli görmüyorum. Elbette bu anlamda başkanlığımızdan materyal hazırlama ile ilgili ciddi anlamda seminer yapmasını bekliyorum. Bunu yapmak için yapmış olduğumuz seminerler gibi değil gerçekten materyal hazırlama hususunda ciddi bir programın yapılması gerektiğini düşünüyorum.

KKÖ15: Çok yeterli görmüyorum. Çünkü bu alanda herhangi bir eğitim almadım ve eğitim almadığım için de bireysel olarak maalesef materyal hazırlamak bana çok zor geliyor ve yeterli değilim gerçekten.

KKÖ33: Çok yeterli görmüyorum. Hani aldığım eğitimlerden yeterli olduğunu düşünmüyorum sadece seminerde belki bir ders yani o da bize bir şey yaptırmamışlardır. Yapılan bir şeyi gösterdikleri için yani direkt bize bir ödev olarak vermedikleri için çok da yeterli olmadı.

Araştırmada öğrencilerin seviyelerine uygun materyal hazırlama konusunda 6 öğretici kendini yetersiz görmüştür. Kendilerini yetersiz bulan öğreticiler bunun nedenini 4-6 yaş grubuna yönelik eğitim almamalarına, eğitim alanlar aldıkları eğitimin yeterli olmamasına veya görevlerinde daha yeni olmalarına bağlamaktadırlar. Doğan'ın araştırmasında da öğreticiler 4-6 yaş grubu seviyesine, kazanımlarına uygun materyal belirleme/hazırlama konusunda eksikleri olduğunu dile getirmişlerdir.[244] Konuyla ilgili bazı çalışmalarda da DKAB öğretmenlerinin araç-gereç geliştirme noktasında eksiklikleri olduğu dile getirilmiştir.[245]

3.1.4. Kurs İmkânları Durumu

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Materyal hazırlamak için ihtiyacınız olan malzemeler açısından kursunuzun imkânlarını yeterli buluyor musunuz?" ve "Materyal hazırlamak için ihtiyacınız olan teknolojik altyapı (Bilgisayar, yazıcı, projeksiyon vb.) açısından kursunuzun imkânlarını yeterli buluyor musunuz?" soruları yöneltilmiştir. Bu sorular *kursun materyal imkânları* koduyla kodlanmıştır. İlk soru *gerekli malzeme durumu* şeklinde kodlanmış olup, gerekli malzeme durumu açısından kursunun imkânlarını yeterli bulan öğretici sayısı 27, kısmen yeterli bulan öğretici sayısı 2, yetersiz bulan öğretici sayısı 4 olarak tespit edilmiştir. Yeterli bulan öğreticilerimizden bazılarının cevapları aşağıda verilmiştir:

---

[244] Doğan, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)", s. 63.

[245] Safinaz Asri, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlikleri (Göller Bölgesi Örneği)", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, Isparta 2005, s. 114; Mahmut Zengin, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları", **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XV, No:27, Haziran 2013, s. 15.

KKÖ2: Evet, buluyorum yani her geçen gün daha da iyileştiğini düşünüyorum.
KKÖ5: Yani kursun imkânlarını yeterli buluyorum. Neden? Çünkü kırtasiye anlamında zaten gerçekten elimizde fazlaca kırtasiye malzememiz oluyor. Onun dışında yıl içerisinde de destekleyici takviye materyaller alabiliyoruz. İşte legolardır, yapbozlardır. Onun dışında kendi oluşturacağımız materyaller için de kendi kursum için bunun yeterli olduğunu düşünüyorum. Neden? Çünkü biz de birazcık çabalasak çok daha güzel materyaller oluşturabiliriz. Yani kırtasiye anlamında ya da imkânlar anlamında sıkıntı yaşamıyoruz.
KKÖ15: Evet, kursumuzda birçok malzememiz ve veli desteğimiz var. Materyal hazırlamada herhangi bir sorun yaşamıyoruz. Yeterli destek sağlanıyor.
KKÖ18: Buluyorum elhamdülillah imkânlarımız var. Zaten malzemeler genellikle sene başında isteniyor. Velilerimiz de sağ olsunlar. Bu konularda veliler de çok istekli bunu karşılama noktasında. Atmıyoruz bazı şeyleri mesela çoğu şeyi biriktirerek işte materyal hazırlamada ben bunu kullanırım ben şunu kullanırım diye. Maddi olarak kursumuzun veya yakın çevremizin imkânları mevcut materyal hazırlamak için zaten ben okul öncesindeki materyallerin de çok fazla astronomik fiyatlara alınan şeyler olması gerektiğine inanmadığım için belki böyle düşünüyorum. Materyal deyince kimisinin aklına böyle ahşap yapılmış döküm şeyler geliyor olabilir. Böyle kalıptan çıkarılmış lazerle kesilmiş şeyler ama ben öyle bakmıyorum. Ben bir bardağı da materyal yaparım. Eminim bir kalemi de yaparım. Bir pet şişeyi de yaparım. O yüzden yeterli buluyorum imkânlarımı.
KKÖ23: Yeterli buluyorum yani yeterince malzeme var kursumuz da. Bir de 4-6 yaşı eğitiminin 8 yıldır yapıldığı bir kurs olduğu için bu konuda gerekli birikim olmuş. Açıkçası altyapı oluşmuş.

Gerekli malzeme durumu açısından kursun imkânlarını *yetersiz* bulan öğreticilerin görüşleri şu şekilde olmuştur.

KKÖ14: Malzemeler açısından şöyle söyleyeyim, kurslara herhangi bir ödenek gelmediği için o anlamda sıkıntı yaşıyoruz. İhtiyacımız olan şeye hemen ulaşamayabiliyoruz. Ekonomik durum bizi etkileyebiliyor, düşünmemiz gerekiyor. Almamız gereken materyali bazen yapmak istediğimiz etkinliğe uygun materyalleri buluyoruz. Kursumuzun ekonomik durumu uygun olmadığı için başka şekilde bir hazırlık yapmak zorunda kalıyoruz.
KKÖ32: Bulmuyorum bu konuda çünkü hani çoğunlukla zorlanıyoruz. Bu malzemeleri biz kendimiz önce tedarik etmek için uğraştığımız için çok yeterli bulmuyorum. Gerek hani yazılı kitap olarak olsun gerek herhangi kukla veya malzemeyle yapılacak materyaller için bile kursların imkânları yeterli değil.

Kurs imkânları durumu koduyla kodlanan ikinci soruya verilen cevaplar için *teknolojik altyapı* alt kodu oluşturulmuştur. Kursunun teknolojik altyapı açısından yeterli olduğunu belirten öğretici sayısı 23, kısmen yeterli olduğunu belirtenlerin sayısı 4, yetersiz olduğunu belirtenlerin sayısı 6'tir. Kursunun imkânlarını teknolojik altyapı açısından yeterli bulanlardan alınan yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

> **KKÖ2:** Evet, buluyorum mevcut yani ihtiyacımız olan her şey kursumuzda mevcut şu anda.
> **KKÖ13:** Evet, kursumuzda şu an hem bilgisayar var hem yazıcı var hem projeksiyon olduğundan da projeksiyon derken hani televizyon istediğimiz şekilde Youtube'a bağlanabiliyoruz. İstediğimiz konuyla ilgili işte çizgi film açabildiğimizden bu anlamda sıkıntı yaşamıyoruz.
> **KKÖ25:** Evet, bu konuda bizim kursumuz seçkin kurslardan biri onu söyleyebilirim. Bilgisayarımız var, sınıflarımızda televizyonumuz var. Akıllı cihazlar projeksiyonlarımız var. Fotokopi makinamız var, renkli fotokopi makinamız var. Teknolojik noktada da herhangi bir alt yapı sıkıntımız yok.

Kursunun imkânlarını teknolojik altyapı açısından kısmen yeterli bulan KKÖ11'in ifadesi şu şekildedir:

> **KKÖ11:** Yazıcımızı yeni aldık, bilgisayar var ama internet sıkıntısı yaşıyoruz, projeksiyonumuz var ama kurs daha iyi olabilir.

4-6 yaş dönemi çocuklarının eğitim ortamlarında öğrenmenin daha kolay bir şekilde gerçekleşmesi o ortamda bulunan materyallerin çeşitliliği ve niteliğiyle doğru orantılıdır denilebilir. Bu nedenle 4-6 yaş Kur'an kurslarının materyal hazırlama ve kullanma konusundaki yeterlik durumunu öğrenmek bilinmesi gereken bir durumdur. Bu meseleyi analiz etmek için öğreticilere kurslarındaki gerekli malzeme durumu ve teknolojik altyapı durumu sorulmuştur. Kurslardaki gerekli malzeme durumunun analizinde 33 öğreticiden 27'si yeterli, 2'si kısmen yeterli; teknolojik altyapı analizinde de öğreticilerden 23'ü yeterli, 4'ü ise kısmen yeterli görmüştür. Buradan hareketle öğreticilerin büyük bir kısmı kursunun materyal hazırlamak için gereken kırtasiye malzemesi, oyuncak, yap-boz, kukla vb. bakımlarından yeterli olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bulguları Dinçer'in araştırmasıyla benzerlik göstermektedir.[246]

Kursunun imkânlarını teknolojik altyapı açısından yetersiz bulanlar ise şunları belirtmişlerdir:

> **KKÖ12:** Yok yeterli bulmuyorum kursun imkânlarını. Projeksiyon aletimiz var sadece. Bilgisayarı kendim götürmek zorunda kalıyorum evden. Bilgisayarı yok kursumuzun. Yazıcısı yok. Bunlar olsa tabii daha farklı olur. Elimizin altında olması daha hızlandırıyor. Zaman açısından, orada zaman çok önemli. Çünkü çocuklara hemen böyle aktif sunmamız gerekiyor her şeyi o açıdan çok yeterli değil.

[246] Dinçer, "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması (Bursa İli Örneği)", s. 73-74.

> **KKÖ27:** Evet, kursumda bunlar var ama benim erişimim çok zor. Bu anlamda bu kursta bunlar yeterli bulunmuyor. Mesela internetim sürekli çekmiyor. Çocuklara videoyu izleteceğim zaman dakikalar hazırlık yapmam gerekiyor. Öncesinden açıyorum bilgisayar kendine geliyor, çekmeye çalışıyor, kesik kesik oluyor, izleyemiyoruz. Bu anlamda verim alamıyorum açıkçası.
> **KKÖ32:** Bulamıyorum, şu an sınıfımda hala bilgisayarım yok. O yüzden de bulamıyorum.

Kursunun imkânlarını gerekli malzeme durumu ve teknolojik altyapı bakımından yetersiz bulan az sayıda öğretici bulunmakla birlikte bu öğreticiler materyal yapımı için gerekli kırtasiye malzemelerinin eksikliğini ve kurslarında bilgisayar, yazıcı, projeksiyon gibi teknolojik aletlerin eksikliğini dile getirmişlerdir. Araştırmasında öğreticilerin öğretim yöntemlerini uygularken materyal ile ilgili yaşadıkları sorunları ele alan Şensoy, araştırmasının sonuçlarında öğreticilerin genel olarak materyal yetersizliği yaşadıklarını tespit etmiştir.[247] Erten'in araştırmasına katılan 20 öğreticiden 19'u kurslarında teknolojik altyapı bakımından kurslarının yetersiz olduğu, donanım ekipmanları, görsel ve işitsel cihazlar bakımından kursların yeterli donanıma sahip olmadığını belirtmişlerdir.[248] Yapılan başka bir çalışmada da öğreticiler kurslarındaki teknolojik altyapı yetersizliklerinden, öğretim sürecinde kullanabilecekleri teknolojik araç-gereçlerin yeteri kadar kurslarında bulunmadığından bahsetmişlerdir ve bu durumdan bahseden öğretici ifadeleri çoğunluktadır.[249] Bu çalışmada teknolojik araç-gerece sahip olma bakımından kursunu yetersiz bulan sadece 6 öğreticinin bulunması bahsedilen araştırmalara nazaran kurslardaki imkanların daha iyileştiği sonucuna varılabilir.

Din öğretiminde öğreticilerin din öğretimi teknolojisi alanında bazı sahip olması gereken yeterlikler vardır. Bu yeterlikler arasında din öğretiminde kullanacakları araçları tanımaları yer alır. Bilgisayar, projeksiyon, akıllı tahta gibi teknolojik aletler öğretim ortamlarında hızlı bir şekilde yer almıştır. Öğreticiler din öğretiminde kullanılabilecek bu araq1aç-gereçlerin özellik, kullanım ilke ve

---

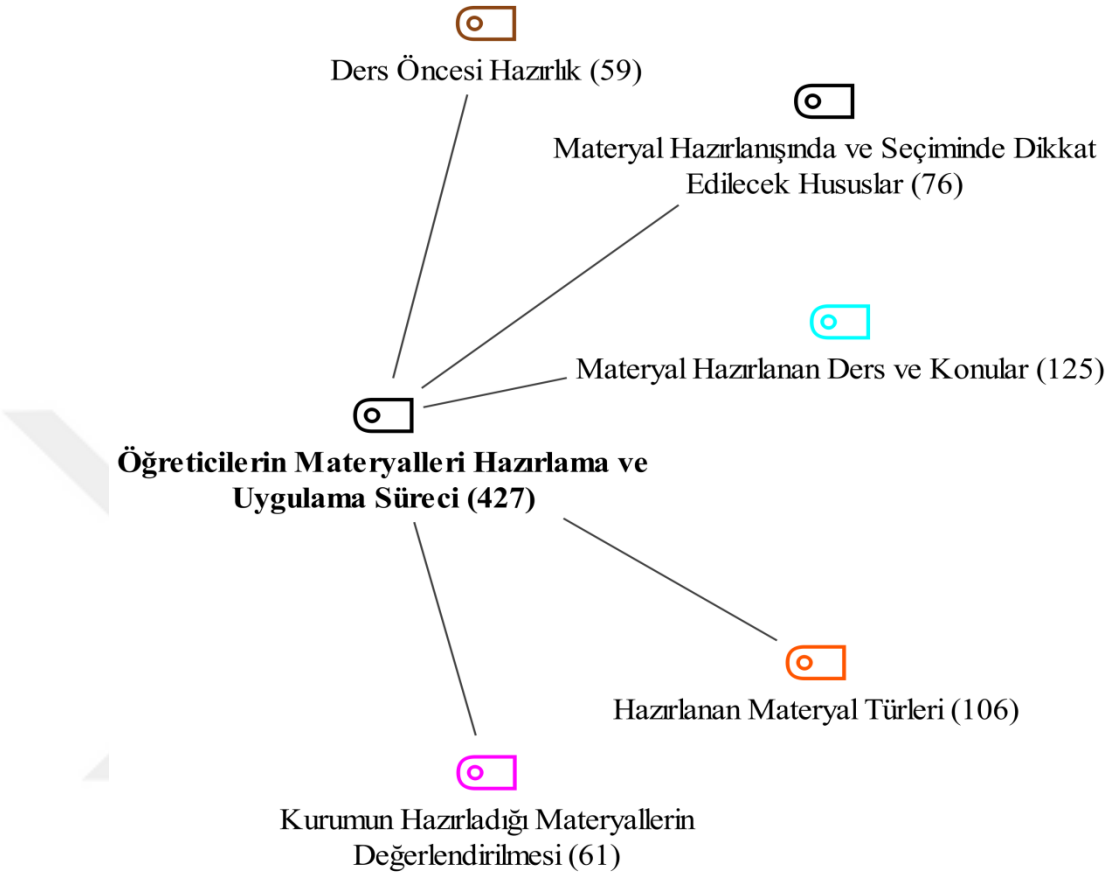
[247] Şensoy, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Görüşleri", s. 78.
[248] Erten, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Çocuk Youtube Kanalının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", s. 47-48.
[249] Yasemin İpek, Ali Öncü, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Teknoloji Yeterlilikleri Hakkında Bir Karma Yöntem Araştırması", **Dini Araştırmalar**, C.XXV, No:62, 2022, s. 137-138.

tekniklerini bilmeli ayrıca bu araçları bu ilkelere uygun bir biçimde kullanabilmelidir.[250] Derslerde kullanılacak materyalleri hazırlarken teknolojik araç-gereçlerden yararlanmak önemli bir durumdur. Bahsi geçen araçların kurslardaki yetersizliği öğreticilerin araç-gereç hazırlama ve kullanmasını olumsuz etkileyeceğinden kurslardaki bu yetersizliklerin iyileştirilmesi ve öğreticilerin din öğretimi teknolojileri konusunda yeterli donanım kazanması için gerekli eğitimlerin kurum tarafından öğreticilere verilmesi gerekmektedir.

3.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyallerini Hazırlama ve Uygulama Süreci

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla ikinci tema olan *Öğreticilerin Materyalleri Hazırlama ve Uygulama Süreci* teması altında konu tespit edilmeye çalışılmıştır. İlgili temada *ders öncesi hazırlık, materyal hazırlanışında ve seçiminde dikkat edilecek hususlar, materyal hazırlanan ders ve konular, hazırlanan materyal türleri, kurumun hazırladığı materyallerin değerlendirilmesi* şeklinde oluşturulan 5 alt kod bulunmaktadır. İkinci temaya ait kodlar Şekil 3.3'te verilmiştir:

[250] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 71-72.

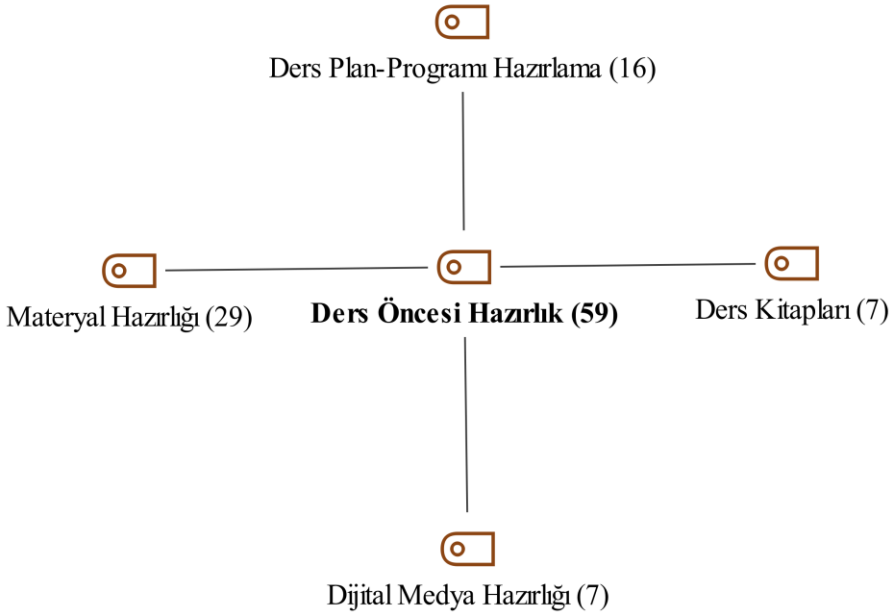

Şekil 3. 3: İkinci Tema/Öğreticilerin Materyalleri Hazırlama ve Uygulama Süreci/Kod Frekans Değerleri

Öğreticilerin Materyalleri Hazırlama ve Uygulama Süreci temasında Ders Öncesi Hazırlık, Materyal Hazırlanışında ve Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar, Materyal Hazırlanan Ders ve Konular, Hazırlanan Materyal Türleri, Kurumun Hazırladığı Materyallerin Değerlendirilmesi şeklinde 5 kod oluşturulmuştur. Bundan sonraki başlıklarda kod ve alt kodlarına ait bilgiler ve öğretici görüşlerine sırasıyla yer verilmiştir.

3.2.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Ders Öncesinde Yaptıkları Hazırlıklar

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Ders öncesinde genelde hangi hazırlıkları yaparsınız?" sorusu yöneltilmiştir. İlgili soruya ait kod *ders öncesi hazırlık* şeklinde belirlenmiştir. Bu koda ait alt kodlar katılımcılardan alınan yanıtlar neticesinde *materyal hazırlığı, ders plan-programı hazırlama, ders kitapları, dijital medya hazırlığı* şeklinde 4 tanedir. Alt kodlara ait kod frekans değerleri Şekil 3.4'te gösterilmiştir:

Şekil 3. 4: Ders Öncesi Hazırlık/Kod Frekans Değerleri

Şekil 7'ye göre öğreticilerin ders öncesi hazırlık yapmada en çok görüş bildirdikleri kod *materyal hazırlığı* kodu olmuştur. Ders öncesinde materyal için malzeme temini ve malzemelerin kesme-çizme gibi ön hazırlığı ve fotokopi çekme gibi hazırlıklardan bahseden öğreticilerin sunduğu görüşlerden bazıları şu şekildedir:

> **KKÖ1:** Onda da dediğim gibi materyalin hazırlığı oluyor veya önden alınması gereken malzemeler, duyurulması gereken şeyler varsa çocukların veya velilerin çocukları hazırlaması gereken şeyler varsa onların bilgilendirmesini yapıyorum. Materyal hazırlığı yapıyorum.
> **KKÖ4:** Bir sanat etkinliği yapılacaksa o gün onunla ilgili fotokopi çekmem gerekiyorsa ya da ekstra onunla ilgili bir ahşap çubuktur, boncuktur ya da süsleme materyali gerekiyorsa onları hazırlarım ya da fotokopiyle çoğaltmam gereken bir şey varsa onları öğrenci sayısı kadar çoğaltırım.
> **KKÖ5:** Gerekli materyalleri de o süre zarfında, hafta sonu hazırlamam gereken materyaller varsa hafta sonu hazırlıyorum.

> **KKÖ7:** Somut olarak materyal sunmam gerekiyorsa o somut olan materyali kendi elimle hazırlamam gerekiyorsa kendi elimle hazırlarım. Eğer çıktı almam gerekiyorsa, çocuklara resim olarak göstermem gerekiyorsa ya da etkinlik olarak vermem gerekiyorsa onları hazırlayıp öyle girerim dersime.
> **KKÖ18:** Bir gün öncesinde buna uygun işte karton mu kesmem gerekiyor, çizmem mi gerekiyor? Bunları hazırım. Veya akşamdan yapamadıysam eve getirip yapmaya çalışırım ama bazen fırsat olmuyor derse, okula erken giderim 40 dakika 50 dakika kadar, orada hazırlıklarımı yaparım. Dersime öyle girerim. Yani programsız asla sınıfa girmemeye çalışıyorum. Çünkü sınıf yönetimi zaman yönetimi konusunda muhakkak elimizde bir program olması gerekiyor ve akışa en başta kendimizin uyması gerekiyor. Çocukları da bu bütüne alıştırmak gerekiyor. O anlamda mutlaka programım olur. Herhangi bir etkinlik yapılacaksa onunla ilgili malzemeleri önceden hazırlamış olurum.

Materyal hazırlığını ders öncesinde yaptıklarını belirtip aynı zamanda materyali sınıfın düzeyine göre ayarladıklarını belirten öğreticiler şunları ifade etmektedirler:

> **KKÖ17:** Genelde önceki günden hazırlanmaya çalışırım. Çocukların seviyesine indirerek materyalleri genelde böyle üç boyutlu hazırlamaya çalışıyorum. Konuyu sadece kavramlar üzerinde bırakmayıp çocuklara daha somut hale getirmeye çalışıyorum. Bunu amaçlayarak materyaller geliştirmeye çalışıyorum.
> **KKÖ25:** Ders öncesinde hazırlığım genelde elimdeki materyalin sınıfıma uygun olup olmadığını tespit etmek ve olgunlaştırılmış haliyle sunmaya çalışmak.
> **KKÖ30:** Ders öncesinde genellikle çocuklara uygun olup olmaması açısından denetimini yapıyoruz. İşleyeceğimiz derse göre de hangi materyaller kullanacak, ne şekilde kullanacak? Bunların öncelikle koordinasyonunu sağlıyoruz. Bu şekilde belirli bir hazırlıklarımız var.

Yapılan analiz sonucunda öğreticilerin materyal hazırlığını ders öncesinde yaptığı görülmektedir. Öğretici öğretim süreçlerini planlarken öğretim hedeflerini belirlemesi gerekir. Sonrasında ise yapması gereken ilk şey bu hedefleri gerçekleştirmeye katkı sağlayacak öğretim materyallerinin neler olacağına karar vermek olmalıdır.[251] Öğreticilerin öğretim hedeflerini gerçekleştirmek için hangi materyali kullanacağına ders öncesinde karar verip hazırlaması olumlu bir sonuçtur.

Öğreticilerin ders öncesi hazırlık yapmada en çok görüş bildirdikleri ikinci kod *ders plan-programı hazırlama* kodu olmuştur. Bu kod altındaki öğretici yanıtları şu şekildedir:

> **KKÖ1:** Ders öncesinde tabii plan program çıkarıyorum. Haftalık program özellikle o ünitelere göre müfredattaki.
> **KKÖ5:** Ders öncesinde özellikle hafta sonu cumartesi ve pazar bir haftanın planı çıkarmaya çalışıyorum. Ya da mesela arkadaşlarla bir araya gelebiliyorsak, en az bir hafta önceden hani en azından Whatsapp gruplarına yaptığımız paylaşımlarla o hafta

[251] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 33.

içerisinde neler yapacağımızı konuşuyoruz ama tabi öncesinde yapıyoruz bunu.
KKÖ10: Ders öncesinde öncelikle aylık plana bakıyorum, sonra haftalık.
KKÖ18: Öncelikle haftalık programı hazırlarım. O hafta neler yapacağımı hazırlarım. Hangi gün, ne yapacağımı hazırlarım.
KKÖ19: Dersi, öncesini mutlaka bir hafta önceden planlarım zaten bizim elimizde programımız hazır hâlde bir yıllık programımız var. Onu bir haftalık olarak kendimi ayarlıyorum.

Başka bir araştırmada ders öncesi hazırlık yapmada okul öncesi öğretmenleri tarafından en fazla çocukların yaş ve ihtiyaçlarına yönelik planlama yapma konusuna dikkat çekilmiştir. Ders öncesinde mutlaka plan ve materyal hazırlıklarının ders öncesinde tamamlanması gerektiği düşüncesini dile getirenler de olmuştur.[252]

Öğreticilerin ders öncesi hazırlık yapmada görüş bildirdikleri bir diğer kod ise *ders kitapları* kodu olmuştur. Bu kod altındaki öğretici yanıtları şu şekildedir:

KKÖ7: Öncelikle okumam gereken konuya bakarım.
KKÖ12: Ders öncesinde önce konuları tabii ki okuruz, gözden geçiririz.
KKÖ31: Ders öncesinde öncelikle o gün genelde değerler eğitimi konusunda işleyeceğim konuya bakıyorum, okuyorum.

Ders öncesi hazırlık kodunun son alt kodu ise *dijital medya hazırlığı* olmuştur. Öğretici yanıtlarında şu görüşlere rastlanmıştır:

KKÖ1: Genelde gruplardan, Telegram gruplarından, Whatsapp gruplarından başkaları da bu üniteleri nasıl işlemiş, nasıl çocuklara öğretebilmiş diye bakıyorum.
KKÖ11: Bunları işte hazırlığını internet ortamında araştırıp gitmemiz bizim de elimizi zenginleştiriyor.
KKÖ13: Ders öncesinde genelde ben Instagram'dan 4-6 yaş öğretmenlerinin sayfalarını takip ediyorum. Bu anlamda konuyla alakalı yapmış oldukları drama, etkinlik neyse onları yapmaya gayret ediyorum.
KKÖ14: Örneğin bu konuyla alakalı genelde Telegram gruplarından ya da işte Facebook'taki 4-6 yaş öğreticileri gruplarından neler yapılmış? Yapılan örnekler var mı neler? O günkü işleyeceğimiz konuyla alakalı ne gibi örnekler var?
KKÖ28: Yani öncesinde zaten konuya bir bakıyoruz konuyla ilgili neler yapabiliriz? Bir materyal hazırlayabilir miyiz? Sonrasında işte Pinterest sonra Telegram grupları var.

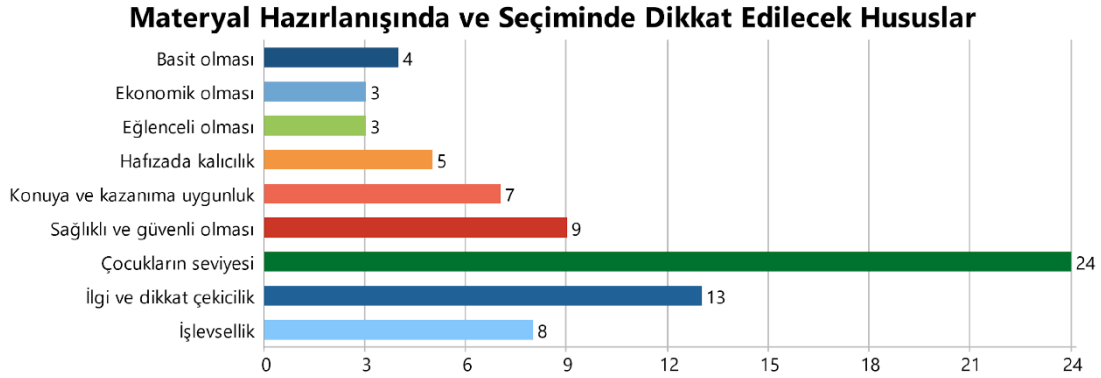
DİB 4-6 yaş Kur'an kursları öğretim programına göre öğretici derse hazırlanarak girmelidir. Derste yapacağı etkinlikleri uygulamadan önce ortam ve materyal hazırlığını yapmalıdır.[253] Araştırmanın sonucunda tüm öğreticilerin materyal hazırlığı, ders plan-programı hazırlama, ders kitapları veya dijital medya hazırlığı gibi

[252] Fatma Şükran Kaplan, "Okul Öncesi Eğitim Kurum Yöneticileri ile Okul Öncesi Öğretmen ve Yardımcı Öğretmenlerin Yeterliliklerinin Belirlenmesi", **Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Düzce, Haziran 2022, s. 69.
[253] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 8.

hazırlıklar yaparak derslerine hazırlandığı tespit edilmiştir. Bu da göstermektedir ki öğreticiler hazırlıksız bir şekilde derse girmemekte ve öğretme sürecinde titiz davranmaktadır. Özdemir'in çalışmasında DKAB öğretmenlerinin ders öncesinde ders kitabına bakma, konuya uygun çalışma kâğıdı hazırlama gibi materyal hazırlığına başvurma, konuyu farklı kaynaklardan araştırma gibi hazırlıklar yaptığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada derse hazırlanmadan giren DKAB öğretmenlerinin olduğu da dile getirilmektedir.[254] Öğretim süreci içerisinde eğitimin daha kaliteli ve amacına uygun gerçekleşebilmesi için eğitimcilerin derse hazırlıklı girmeleri önemli bir durumdur. Bu konuda öğreticiler konunun içeriğine ve öğrenci seviyesine uygun gerekli hazırlıkları yapma noktasında istekli olmalı ve gereken çabayı sarfetmelidir.

3.2.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlarken ve Seçerken Dikkat Ettikleri Hususlar

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Materyal hazırlarken ve seçerken dikkat ettiğiniz hususlar nelerdir?" sorusu sorulmuştur. *Materyal hazırlanışında ve seçiminde dikkat edilecek hususlar* kodu altında öğreticilerden alınan yanıtlara göre 9 alt kod oluşturulmuştur. İlgili kod ve alt kodlar Grafik 3.1'de gösterilmiştir:

Grafik 3. 1: Materyal Hazırlanışında ve Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar/Kod Frekans Değerleri

[254] Özdemir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Derslerinde Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu", s. 74.

Grafik 3.1'e göre öğreticilerin en fazla görüş bildirdikleri kodlar sırasıyla *çocukların seviyesi, ilgi ve dikkat çekicilik, sağlıklı ve güvenli olması, işlevsellik, konuya ve kazanıma uygunluk, hafızada kalıcılık, basit olması, ekonomik olması ve eğlenceli olması* kodlarıdır. Kodlarla ilgili öğretici görüşleri şu şekildedir:

> ***Çocukların seviyesi* kodu: KKÖ8:** Çocukların yaş düzeyine uygun, onların yapabileceği materyaller olmasına dikkat ederim.
> **KKÖ32:** Onları onların yaşına göre materyal hazırlamaya çalışıyorum.
> **KKÖ12:** Materyal hazırlarken öncelikle çocuklara uygun olması önemli yani anlaması yönünden özellikle. Çocukların anlayacağı şekilde materyal hazırlarız. Özellikle soyut anlayamayacağı şeylerden uzak durmaya çalışırız.

. Öğreticiler materyal hazırlarken en fazla *çocukların seviyesi* kriterine dikkat ettiklerini söylemişlerdir. Literatüre bakıldığında öğretim araç-gereçlerinin seçiminde birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Öğretim hedefleri, öğretim yöntemi, öğretim ortamı, öğrenci özellikleri, araç-gereçlerin özellikleri, öğretmenlerin tutumları, becerileri, maliyet bu faktörlerdendir.[255] Öğrenci özelliklerinden olan öğrenci seviyesi materyal seçmede tabi ki önemlidir. Özellikle bu kriter okul öncesi çocuklarda materyalin üzerindeki ögeleri etkilemekte, materyalin daha sade ve yazıdan çok şekil, resim vb. yer verilmesini vurgulamaktadır.[256] Ancak Korkmaz'ın belirttiği üzere materyal seçiminde ve hazırlanmasındaki her zaman ilk kriter programın *hedef ve kazanımlarına uygunluk* olmalıdır. Bunun nedeni hedef bilinmeden çıkılan yolun öğrencileri istenilen yere ulaştıramayacağıdır.[257] Grafik 3.1'e bakıldığında bu kriterle ilgili görüş bildirme beşinci sıradadır ve 7 kodlama yapılmıştır. Buradan hareketle öğreticilerin materyal seçimi ve hazırlanmasındaki en önemli kriteri fark etmedikleri ve programdan yeterince haberdar olmadıkları söylenebilir.

> ***İlgi ve dikkat çekicilik* kodu: KKÖ26:** Onların ilgi ve dikkatini çekmesine önem veririm.
> **KKÖ33:** Çocukların dikkatini çeken bir şey olması, onlara hitap eden bir şey olması, onların odaklanmasını sağlayacak, dikkatlerini çekecek bir materyal olması diyebilirim.
> ***Sağlıklı ve güvenli olması* kodu*:* KKÖ18:** Sağlıklı, zararlı boyalar içermeyen türden. Bir materyal alırken muhakkak buna bakarım veya kokulu aşırı rahatsız edici malzemeler olmamasına dikkat ederim. Ve güvenlik tabii ki yani delici çocuğu yaralayıcı kesici herhangi bir materyal kullanmam.

---

[255] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 93.
[256] Avcı, "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", s. 43.
[257] Korkmaz, **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme**, s. 93.

KKÖ4: Kullanışlı olması hani herhangi bir zarar verici sivri, kesici tarafının olmaması.
KKÖ20: O yüzden hani mümkün olduğunca hastalık içermeyen alerjik olmayan gerek kokusu gerek yapısı itibariyle. Seçtiğimiz bant da o kullandığımız yapıştırıcının markası da her şeyin önem taşıdığını düşünüyorum.
KKÖ26: Bir de zarar verici olmayan materyalleri seçmeye dikkat ederim. Mesela çok küçük parçalı materyalleri götürmem. Çünkü çocuk bunlar ne yapacakları belli olmaz hocam. Yani tutup ağzına atar. İşin içinden çıkamayız.
***İşlevsellik* kodu: KKÖ9:** İşlevsel olması önemli çünkü çocukların eline alabileceği şeyler olması da önemli. Böyle uzakta durup aman dokunmayın denilen materyal pek işe yaramıyor. Çocukların tek tek elini alıp incelemesi ona dokunabilmesi, hatta dokunsal özellikte şeyler olursa, duyusal özellikle şeyler olursa, onlar daha da etkili oluyor. Bunlara dikkat ediyorum.
KKÖ11: Çabuk bozulmaması. Hani çocukların defalarca istediklerinde oynayabilecek, sağlam ve dayanıklı olması onlar çok önemli ahşap olması gibi. Tekrar tekrar kullanılabiliyor olması önemli.
KKÖ33: Tabi kalıcı olması da güzel. Hani sonraki senelerde kullanılabilir bir şey olması sağlam olması da faydalı oluyor.
***Konuya ve kazanıma uygunluk* kodu: KKÖ24:** Burada çocuklara bunların hangi kazanımlar hangi etkiler yaratacağı konusunda dikkat ediyoruz. Yani bilişsel becerisi için o anda duyusal mı veya psikomotor becerisi için mi kullanacağız? Bunları ayrıştırıyoruz ve bunlar üzerinde yoğunlaşıp o gün ki kazanıma göre materyal hazırlamayı uygun buluyoruz.
KKÖ32: Materyal hazırlarken ve seçerken en başta zaten dersin içeriğine, konunun içeriğine ne kadar faydalı olabilecek ve onunla ne kadar uyumluysa o materyali seçerim.
***Hafızada kalıcılık* kodu: KKÖ28:** Çocuğun zihninde kalıcı olmasına dikkat ediyoruz. Gerçekten bu materyali hazırladığımda "sadece ben kendimi mi yoruyorum, yoksa çocuk için gerçekten gerekli mi? Bu onun bilişsel dünyasında ne ifade edecek? Sonrasında onu hatırlayacak mı? İleride o konu hakkında neler düşünebilir?" bunları düşünerek ben materyallerimi hazırlıyorum ya da ona uygun şeyler yapmaya çalışıyorum.
***Basit olması* kodu: KKÖ27:** Anlayabilecekleri şekilde ya da onlarla yapabileceğim kolaylıkta olmasına dikkat ediyorum.
KKÖ30: Öncelikle basit ve anlaşılır olmalı çocuklar açısından.
***Ekonomik olması* kodu: KKÖ25:** Evet, benim bu konuda kırmızı çizgim öncelikle israf çünkü bu boyalı pahalı kitapların veya kuşe kâğıda basılmış matbaaların çocuğa verdiği ve kazandırdığıyla ilgili şüphelendiğim durumlar var.
KKÖ19: Bu konuda dediğim gibi daha çok maddiyat gerektirmeyecek malzemeleri tercih ediyorum. Çünkü çocuğun kafasında şunun oluşmasını istiyorum. Bir malzeme gördüğünde veya eline bir şey geçtiğinde bu masasında olur, mutfakta olur, herhangi bir yerde, dışarıda olur, eline bir şey geçtiğinde öğretmenim olsaydı bundan şunu yapardı, kafasında böyle kalmasını aklında böyle kalmasını istiyorum. Ve o yüzden tercih ettiğim materyaller genelde geri dönüşüm ve kullanılabilecek malzemeler.

Kaplan'ın çalışmasında okul öncesi öğretmenleri hazırlanan materyallerin kolay anlaşılan, yaratıcı, zararsız ve dayanıklı olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Gerekli gördükleri bir diğer nokta ise materyallerin öğrencilerin ilgilerini çekmesidir.[258]

İnce'nin çalışmasında da DKAB öğretmenlerinin en fazla görüş bildirdikleri kriter öğrenciye görelik olmuştur.[259] Bu bakımdan araştırmamız İnce'nin araştırmasıyla benzerlik göstermektedir. Korkmaz'ın çalışmasında da benzer ifadeler vardır ancak onun çalışmasında öğretmenlerin materyal seçiminde en fazla görüş bildirdikleri kriter *konuya uygunluk* olmuştur.[260]

3.2.3. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırladığı Ders ve Konular

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit için öğreticilere "Müfredatta adı geçen hangi ders ve konular için materyal hazırlarsınız?" sorusu yöneltilmiştir. *Materyal hazırlanan ders ve konular* kodu altında alınan cevaplara göre oluşturulan alt kodlar sırasıyla *Kur'an-ı Kerim, değerler eğitimi, dini bilgiler, tüm ders ve konular, tamamlayıcı kazanımlar, belirli gün ve haftalar* olmuştur.

Öğreticilerin Kur'an-ı Kerim dersinde en çok materyal hazırladığı konuların *harfler, cezm, şedde, harekeler, uzatmalar, birleşik harfler* olduğu tespit edilmiştir. İlgili alt koda ilişkin öğretici görüşleri şu şekildedir:

> **KKÖ3:** Hocam genelde Kur'an dersleri için hazırlıyoruz. Çünkü çocukların en zorlandığı konu cezm konusu. Cezm konusunu anlamak çocuklar için biraz zor olabiliyor. Sonrasında zaten anladığında şeddeye hemen geçebiliyor. O yüzden cezmde, harfler köyü var biliyorsunuzdur. Diyanet'in hazırlamış olduğu orada cezm ve şedde bölümlerini izletebiliyorum ya da pinpon toplarımız var. Mesela orada işte birinci harf ve harfin hareket hali ikincisine cezm mi? Sonra oradan işte topun çarpmış halinden vesaire Kur'an dersinde bunları hazırlayabiliyorum çocuklara daha rahat anlayabilmeleri açısından.
> **KKÖ5:** Dönemin ilk başında yani kurslar açıldığında daha çok elif-ba noktasında materyal hazırlamaya çalışıyorum.

[258] Kaplan, "Okul Öncesi Eğitim Kurum Yöneticileri ile Okul Öncesi Öğretmen ve Yardımcı Öğretmenlerin Yeterliliklerinin Belirlenmesi", s. 70.
[259] İnce, "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", s. 85.
[260] Mehmet Korkmaz, "İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Materyal Geliştirme Durumları", **Bilimname**, C.MMXVIII, No:35, 2018, s. 203.

KKÖ18: Harf öğretiminde çok yaptım materyal harf, hareke öğretiminde bilhassa materyalleri çok kullandım.
KKÖ30: Harfleri birleştirme konusunda bunlarda özellikle kullanıyoruz.

Öğreticilerin en fazla Kur'an- Kerim dersinde ve en fazla *harfler, cezm, şedde, harekeler, uzatmalar, birleşik harfler* konularında materyal hazırladığı tespit edilmiştir. Daha önce yapılan araştırmalarda öğreticilere çocukların öğrenmekte en fazla güçlük çektiği alanlar sorulmuş, öğreticilerin çoğunluğu bu soruya harfler, cezm ve şedde olarak cevap vermişlerdir.[261] Buradan hareketle öğrencilerin öğrenmekte en fazla zorlandıkları konularla, öğreticilerin en fazla materyal hazırlığı yaptığı konuların aynı konular olduğunu görmekteyiz. Tek nedeni bu olmamakla birlikte bu durum öğreticilerin materyal kullanarak bu zor konularda öğrenmeyi kolaylaştırmaya çalışmaktadır şeklinde yorumlanabilir. Bu durum aynı zamanda kurum tarafından Kur'an-ı Kerim dersi için hazırlanan materyallerde kısmen yetersizliklerin olduğunu ve yukarıda sayılan konular başta olmak üzere konularla ilgili daha fazla materyale ihtiyaç duyulduğu sonucu çıkmaktadır.

Öğreticilerin Değerler Eğitimi dersi için en çok materyal hazırladığı konuların *sabır, yardımlaşma, sorumluluk, insanları seviyorum, iyilik, adalet, ahlâk, saygı, milli/dini değerler, beslenme ve temizlik konuları* olduğu görülmüştür. Öğretici görüşleri şu şekilde olmuştur:

KKÖ8: Değerli eğitimindeki mesela ahlâk, sabır, adalet vs. konularında materyal üretmeye çalışıyoruz.
KKÖ11: Değerler eğitimiyle ilgili işte genelde işte kukla tarzı ya da drama yapacağım zaman çocukla işte bir yaşlı teyze kıyafeti yapacağımız zaman bile o kıyafetlere ya da bir Nasrettin Hoca kostümlere ihtiyaç duyulabiliyor.
KKÖ10: Ve hikâyeler anlatmaya çalışıyorum. Çocuklara değerler eğitiminde kuklalar yoluyla sonra kendileri kesip yapıştırma onları da dâhil ederek yapıyorum ya da maketlerden yararlanıyorum.
KKÖ13: Genelde değerler eğitimiyle alakalı yardımseverlik, sabır dediğim gibi yani soyut konularla ilgili materyal hazırlamaya daha çok dikkat ediyorum.

[261] Ayşegül Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İl Örneği", **Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No:7, 2016, s.49; Fatma Akdağ, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma (Denizli İli Örneği)", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2022, s. 111; Yağcı, "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)", s. 150.

Öğreticilerin Dinî Bilgiler dersi için en çok materyal hazırladığı konuların *dinî mekânlarımızı tanıyorum, Allah'ı tanıyorum, peygamberimizi tanıyorum, Ramazan, abdest, oruç, namaz, kitabımı tanıyorum, dua, sure ve dualar* olduğu tespit edilmiştir. Dinî Bilgiler dersi için öğreticiler şu görüşleri belirtmişlerdir:

> **KKÖ18:** Dinî mekânlar ünitesiyle ilgili mesela dünya top şeklinde bir dünyaya hazırlamıştım. Kâbe ve insanlar, Kâbe'yi Mekke'nin olduğu yere dünyanın üzerinde sabitlemiştim. Çöp şişlerle ve sonra insanları da herkese oraya yönelik namaz kılıyor şeklinde yapmıştım... Çünkü görmeden onu tanıyamaz. Çocuk bir Kâbe maketim her zaman vardır mesela benim hazırladığım, keçeden yaptığım. Onu mutlaka gösteririm. Çocuklara hep gözlerinin önündedir. Mesela Mescid-i Nebi olur, Mescid-i Aksa olur bunları çocuğun görmesi lazım. Görmeden ne kadar anlatırsanız anlatın. Çocuğun gözünde canlanmaz.

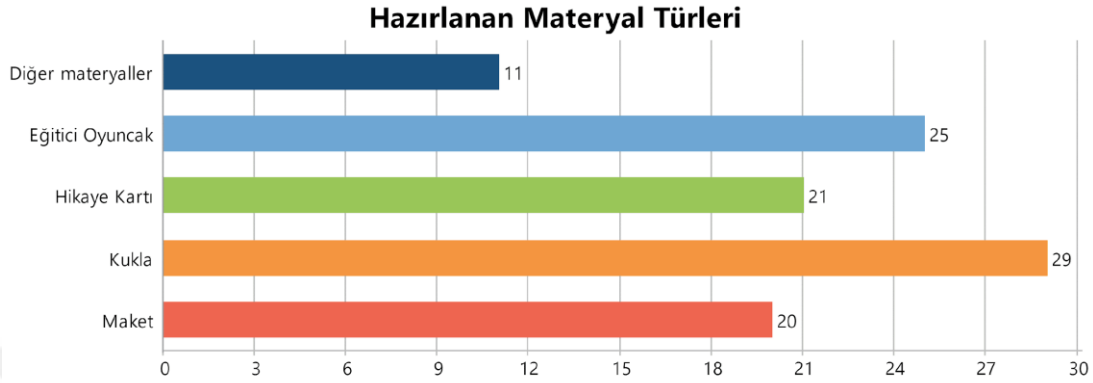
Alınan yanıtlara göre Tamamlayıcı Kazanımlar dersi için en çok materyal kullanılan konular ise *geometrik şekiller ve sayılar* olmuştur.

Öğreticiler değerler eğitimi dersinde en fazla sabır, yardımlaşma, sorumluluk, insanları seviyorum, iyilik, adalet, ahlâk, saygı, milli/dini değerler, beslenme ve temizlik; dini bilgiler dersi için en fazla dinî mekânlarımızı tanıyorum, Allah'ı tanıyorum, peygamberimizi tanıyorum, Ramazan, abdest, oruç, namaz, kitabımı tanıyorum, dua, sure ve dualar; tamamlayıcı kazanımlar dersi için ise en fazla geometrik şekiller ve sayılar konularında materyal hazırladıklarını söylemektedirler. Buradan hareketle öğreticilerin somut konularda da soyut konularda da materyal hazırladıkları söylenebilir. Denilebilir ki her derste ve konuda materyal hazırlanıp kullanılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus materyalin konuya uygunluğudur. Öğreticinin rolü de tam olarak bu kısımda devreye girer ve öğretici konuya, dersin kazanıma en uygun en faydalı materyali seçerek öğretim faaliyetini gerçekleştirmelidir.

3.2.4. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hazırladığı Materyal Türleri

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit için öğreticilere "Derslerinizde kullanmak üzere materyal türlerinden (Eğitici oyuncak, maket, kukla, hikâye kartı vb.) hangi ya da hangilerini hazırlarsınız?" sorusu

yöneltilmiştir. İlgili sorunun kodu *hazırlanan materyal türleri* olarak belirlenmiştir. Bu kod ve bu koda ait alt kodlar Grafik 2'de verilmiştir:

Grafik 3. 2: Hazırlanan Materyal Türleri/Kod Frekans Değerleri

Grafik 3.2'ye bakıldığında en çok hazırlanan materyal türlerinin sırayla *kukla, eğitici oyuncak, hikâye kartı, diğer materyaller* olduğu görülmektedir. Materyal türleri ile ilgili öğretici görüşleri şu şekilde olmuştur:

> **KKÖ14:** Kukla kesinlikle çocukların çok sevdiği bir şey. Hatta biz bir kukla sahnesi de var, onu da yaptık. Kukla gösterilerini o sahnenin önünde elimizde tutup biz arkasına geçip görünmüyoruz. Böyle geri dönüşümden, kartondan kukla sahnesi yaptık. Bu kesinlikle çok hoşuna gidiyor çocukların. Hatta bazen şey diyorlar. Hocam bizim bir vak vakımız var. Vak vak gelip anlatsın. Bize dersi bugün o şekilde eğlenceli hale getirip işte sahnenin önünde. Kukla ders anlatıyor onlara mesela ya da talim yaptırıyor. Onlara vak vak bir kurbağamız var elimize geçirdiğimiz kukla, bunları kullanıyoruz.
> **KKÖ19:** Bazılarında kuklayı çok seviyor çocuklar, kukla yapıp oynatıyorum. Daha sonra onların oynatmalarına izin veriyorum.

En fazla hazırlanan materyalin kukla olmasının sebebi olarak öğreticiler çocukların kuklayı çok sevmesini göstermişlerdir. Kuklanın kolay ulaşılabilir olması, ekonomik olması ve artık materyaller gibi birçok farklı malzeme kullanılarak yapılabiliyor olması aynı zamanda da hemen hemen tüm ders ve konuların anlatımında kullanıma uygun olması kuklanın fazla hazırlanılmasına ve kullanılmasına sebep olarak gösterilebilir.

> **KKÖ19:** Bazen de haftalık olarak oyuncaklar tasarlıyoruz. Birlikte oyuncaklarımız için sınıfımızda proje etkinliği olarak yapıyoruz. Bu ayın oyuncağı ne olsun? Hem o derslerimizin içeriğiyle alakalı olmuş oluyor. Sadece kendime bir oyuncak yani elimde tuttuğum bir materyal olarak değil de bütün çocuklarla birlikte herkesin bir oyuncağı oluyor. O ayın sonunda hem o çocuk işte o konuyu iyice kavramış oluyor hem de bir tane oyuncağı olmuş oluyor bu şekilde devam ettiğim senelerim oldu ve çok da verim aldı çocuklar.

KKÖ24: Eğitici oyuncaklar da eğitimimizin bir parçası. Ya hazır olanları kullanıyoruz ya da o günle ilgili o günkü programla ilgili bir oyuncak yaparak onlara eğitim uygulayabiliyoruz.
KKÖ25: Eğitici oyuncaklardan da kutu oyunları, bunlar çocukların çok ilgilerini çekiyor ve her geçen gün de yenileri ortaya çıkıyor. Açıkçası tabi biraz masraflı, bu bütçeyle de biraz ilişkili bir konu ama akıl oyunları kısmı çocukların çok ilgisini çekiyor ve o materyalleri çok seviyorum. Eğitici oyuncaklar olarak onları kullanıyoruz.
KKÖ15: Hikâye kartlarını da zaman zaman kullanıyoruz.
KKÖ25: Yine hikâye kartı kısmı bence bu da çok güzel. Bunu biz kendi değerlerimize yönelik de kullanıyoruz.
KKÖ18: Maket dediğim gibi dinî mekânların maketleri var. Onları sıkça kullanırım.

Diğer materyaller alt kodu için öğreticiler sesli oyuncak, harf magneti, harf eşleştirme, harf tombalası, puzzle, şarkı ve yap-boz hazırlayıp kullandıklarını ifade etmişlerdir.

KKÖ1: Kendi hazırladığımız oyuncaklar var. Harf tombalası yaptık mesela. Harfleri öğretirken özellikle çok kullandık… Harfi bulma oyunu harfin eşleştirme oyunlarında kendi hazırladıklarımız oluyor.
KKÖ22: Geri dönüşüm olabilen şeylerden yapıyoruz onları. Örneğin şişelerle müzik aleti içine koyup yapıyoruz. Çocukların hoşuna gidiyor. Yani hem geri dönüşüm görmüş oluyorlar hem de onların hoşuna gidecek şeyler ortaya çıkıyor.

Öğreticiler derse ve konuya uygun birçok farklı materyal hazırladıklarını, bunlardan en çok hazırladıkları materyal türlerinin ise *kukla, eğitici oyuncak, hikâye kartı, diğer materyaller* şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Bu analiz sonuçları göstermektedir ki öğreticiler 4-6 yaş grubu öğrencilere düz anlatım yoluyla bilgilerini vermekten ziyade zengin öğrenme ortamları sunmakta bunu da farklı materyaller kullanarak gerçekleştirmektedir. Buradan da öğreticilerin 4-6 yaş grubu öğrencilere verilecek olan eğitimin niteliğinin bilincinde oldukları sonucuna varılabilir. Bu araştırmanın bulguları Akdağ'ın çalışmasının bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Akdağ'ın çalışmasında öğreticiler en fazla drama, oyun, kukla, deney vs. gibi çeşitli materyalleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir.[262]

3.2.5. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kurumun Materyallerini Değerlendirmesi

[262] Akdağ, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma (Denizli İli Örneği)", s. 100-101.

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit için öğreticilere "Başkanlığımızın 4-6 yaş Kur'an kursları eğitimi için hazırladığı materyalleri (etkinlik kitabı vb.) nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Sorunun kodu *kurumun hazırladığı materyallerin değerlendirilmesi* şeklinde oluşturulmuştur. Öğreticiler kurumun kitaplarından etkinlik kitabını ve Elif-ba kitabını ayrı ayrı değerlendirmişlerdir.

Etkinlik Kitabı

Etkinlik kitabını 15 öğretici yetersiz bulurken, 13 öğretici kısmen yeterli ve 2 öğretici ise yeterli bulmuştur. Etkinlik kitabını yetersiz bulan öğreticilerin görüşleri şu şekildedir:

> **KKÖ13:** Hocam 4-6 yaş için düşündüğümüzde bunlar çok farklı yaş kategorisindeki çocuklar. Başkanlığımızın bu konuda 4 ve 6 yaşı müfredat ile ayırmasını elzem görüyorum. Öyle söyleyeyim. 4 yaş için farklı bir etkinlik kitabı, 6 yaş için de farklı bir etkinlik kitabı hazırlamasını daha uygun görüyorum. Çünkü mesela 4 yaş için uygun olan bir konu 6 yaş için çok basit olabiliyor. Çocuk sıkılabiliyor. Yahut da şöyle söyleyeyim, 4 yaşında bizim kurumumuza müracaat eden bir çocuk 3 yıl üst üste gelebiliyor. Mesela 4 yaşında geliyor, 5 yaşında geliyor, 6 yaşında geliyor. Dolayısıyla her yıl aynı kitabı görmesi çocuk için sıkıcı oluyor. O yüzden muhakkak ama muhakkak 4-6 yaş öğrencilerini ayırmak lazım, ayrı kategoride değerlendirmek lazım etkinlik kitabı açısından. 6 yaş için çok basit, öyle söyleyeyim, şu an elimizdeki etkinlik kitabı ama 4 yaşındaki içinden ideal oluyor ama 6 yaşındaki için çok basit kitaplar.
>
> **KKÖ14:** Resimlerin olmaması çok büyük eksiklik. Ya da şu da çok büyük eksiklik; ben o hikâyeyi çocuğu okurken belki resim var ama birkaç sayfa arkada, benim hikâyeyi okurken çocuğa gösterebileceğim bir görsel yok. Onun dışında görsel varsa bile çok küçük. Kâğıtlarımız yani kitabın kâğıtları kalitesiz olduğu için tabii ki bir hikâye kitabı gibi olmadığı için parlak değil, renksiz ilgi çekmiyor yani. O yüzden çocuklar açısından, bir eğitimci olarak benim açımdan çok büyük bir sıkıntı, çocukların ilgisini çekmemesi de ayrı bir sıkıntı.
>
> **KKÖ15:** Genel olarak öğrenciye hitap edilmesi düşünerek hazırlanmış fakat bazen yaş grubu göz ardına alındığı için çocukların anlamalarında yetersiz kalabiliyor. Biraz da soyut kavramlar üzerinde durması, bazı konuların eksik olduğunu düşünüyorum. Kitaplarımızdaki materyaller daha basit düzeyde, boyama kesme yapıştırma tarzında, yani tek bir fotokopi gibi böyle 3 boyutlu veya daha çok duyuya hitap edecek fazla materyalimiz olmuyor. Geliştirilmesi güzel olur. Ama maalesef yaş grubuna baktığımızda kullanılan yaş alanına baktığımızda biraz yetersiz gibi.
>
> **KKÖ18:** Yeterli bulmuyorum kesinlikle. 4 yaşla 6 yaşım müfredatı bile aynı olmamalı. Neden? Çünkü aslında MEB'de müfredat aynı. Gerçi onlarda şu şunu yapacaksın diye bir şey yok. Kazanım ve gösterge olarak onları alıyorlar. Ama o olgunluğa erişmek için, yani ben şu hafta şu kazanım ve şu göstergeyi alıyorum diyebilmek için ciddi bir formel eğitim almanız lazım. Yani o yekûndan size uygun olanları seçmek için ciddi bir altyapı hazırlığı yapmış olmanız lazım. Bizde bu olmadığı için 4 yaşa paket bir program, 6 yaşa paket bir program olmalı. Bu olmadığı zaman ne oluyor? 4 yaşta aşırı yüklenme oluyor olabiliyor çocuğa. Veya hiçbir şey

verilmediği de oluyor. Yani ben son zamanlarda bunu da duyuyorum. Diyanetin Kur'an kursuna gitti hiçbir şey öğrenemedi. Yani tamam hocayı her zaman hocayı suçlayamayız, hocanın da kısıtlılıkları var. Hocanın da materyal eksikliği var. Elinde olacak ki kurum üzerine düşeni yapacak ki hoca hanım da kendi üzerine düşeni yapsın. Yani orada bahane artık kabul edilmez elbette. Ama orada hem kitap olarak görsel noktasında sıkıntılar var. Görseli hiç yok hemen hemen hikâyeler noktasında sıkıntılar var. Bazı hikâyeleri çocuklar kesinlikle dinlemiyor, sıkılıyorlar, dinlemek istemiyorlar. Yaşa uygunluk noktasında sıkıntılar var. Yani aynı kitabı ben 4 yaşa da 6 yaşa da okumak zorundayım. Aynı etkinliği yaptırmak zorundayım. O yüzden de olumlu değerlendirme yapamıyorum.

KKÖ21: Ya açıkçası sekizinci senem benim 4-6 yaşta ama 8 senedir aynı kitabı kullanıyoruz ve yeterli olduğunu da düşünmüyorum. Çünkü çağ ilerledikçe teknoloji ilerledikçe o kitaplar şu anda çok yetersiz. Daha farklı kitapları bekliyoruz kurumumuzdan.

KKÖ32: Bize ulaşmış olan hazır ve ilk olan eğitici kitabını yeterli bulmuyorum. Çünkü tek düze hep aynı tipte bir materyal sunumu vardı ve yani çocuklarımıza ve derse uygun gelmiyor hazırlanış şekli ile hikâye, resim, boyama yani bu şekilde de sıkıcı olabiliyor. Çocuklar için farklı materyaller de gerekiyor. Bana yeterli gelmiyor.

Etkinlik kitabı için kısmen yeterli koduyla kodlanan ifadeler şu şekildedir:

KKÖ2: Etkinlik kitabı evet, hiç yoktan çok iyi. Ve ilk zamanlarda da çok işimizi görüyordu ama şu anda kaynaklarımız çoğaldığı için artık başkanlığımızın kitabı biraz daha geride kalıyor açıkçası daha çok geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ama bir emek olduğu için hani ona bir şey söyleyemiyorum. Ben ilk başladığım yıllarda benim çok işime yaramıştı. Çünkü başka kullanabileceğim herhangi bir şey yoktu. Kaynağım yoktu ama şu anda kaynaklarımız çoğaldı. O yüzden etkinlik kitabı biraz daha geliştirilmesi gerekiyor.

KKÖ9: Güncellenmeli yani o zaman güzeldi iş gördü ama geliştirilmeli mutlaka. Çünkü artık çocuklar geliştikçe ihtiyaçlar farklılaşıyor. O yüzden geliştirilmeli diye düşünüyorum.

KKÖ11: Aslında güzel hocam ama daha çeşitli ve biraz hani boyamanın dışında daha böyle katlamalı, makas kullanımına yönelik, motor becerilerine daha katkı sunan etkinlikler olabilir.

KKÖ19: Etkinlik kitabı gayet uygun güzel gidiyor sadece bu son dönemde yani bize verilen programlarla etkinlik kitabı aynı gitmiyor. Sırası farklı gidiyor. Hani sırasının belki biraz düzeltilmesi gerekiyor, içerik olarak da bazı konuların artık bir tık işte ilavelerle yenilenmesi gerektiğini düşünüyorum.

KKÖ22: Etkinlik kitabımız yaş kategorilerine göre ayrılabilir. 4-6 yaş ama hepsini tek kitap veriliyor maalesef 4 yaşındaki çocuk bir daha ki seneye geldiği zaman aynı kitabı kullanmak zorunda kalıyor. Yeniden aynı şeyleri yaptığı zaman tekrara düşüyor ve çocuk kursta sıkılmaya başlıyor. Bunu istemiyor. Bu yüzden farklı bir müfredat uygulanabilir. Biraz geliştirilmesi lazım.

Etkinlik kitabı için yeterli şeklinde kodlanan öğretici görüşleri ise şu şekildedir:

KKÖ23: Etkinlik kitaplarımız güzel.

KKÖ29: Evet, çok faydalı ve verimli olduğunu düşünüyorum. Derslerimde konularda hem hikâye hem şiir hem drama olması bizi çok güzel yönlendiriyor. Buna

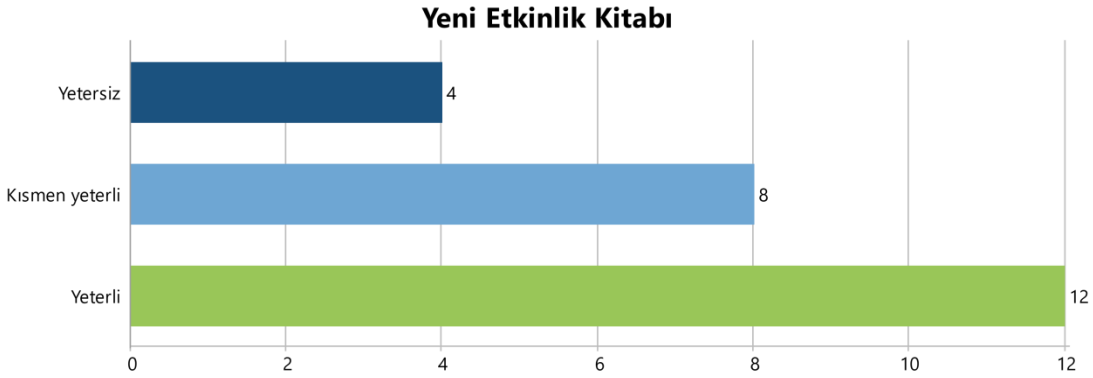
ek olarak da konularımıza uyumlu etkinliklerle pekiştirdiğimiz zaman bize kolaylık sağlıyor.

Bu çalışma yürütülürken DİB yeni 4-6 yaş Etkinlik kitaplarının basımını ve kurslara dağıtımını gerçekleştirmiştir. Yeni etkinlik kitapları 2024-2025 eğitim-öğretim yılı itibariyle Türkiye geneli 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında kullanılmaya başlanmıştır.

Resim 3. 1: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Yeni Öğretici Etkinlik Kitapları (Değerler Eğitimi, Dinî Bilgiler, Tamamlayıcı Kazanımlar) ve 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Yeni Öğrenci Etkinlik Kitabı

Etkinlik kitabının değişmesi, yeni etkinlik kitabının kullanılmaya başlanması görüşme sorularında yer alan "Başkanlığımızın 4-6 yaş Kur'an kursları eğitimi için hazırladığı materyalleri (etkinlik kitabı vb.) nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusunun tekrar öğreticilere sorulması gereğini oluşturmuştur. Yeni etkinlik kitabının değerlendirmesi için 25 öğretici ile tekrar görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin deşifresi yapıldıktan sonra MAXQDA'ya aktarılmış ve kodlamalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda yeni etkinlik kitabı için öğretici görüşleri Grafik 3.3'te gösterilmiştir:

Grafik 3. 3: Yeni Etkinlik Kitabı/Kod Frekans Değerleri

Grafik 3.3'e göre yeni etkinlik kitabını *yeterli* bulanların sayısı 12, *kısmen yeterli* bulanların sayısı 8, *yetersiz* bulanların sayısı ise 4'tür. Etkinlik kitaplarını yeterli bulan öğreticiler kitapların değerler eğitimi, dini bilgiler ve tamamlayıcı kazanımlar şeklinde ayrı basılmasının olumlu olduğunu, drama ve hikâyelerinin zenginleştirildiğini, ders hazırlığında öğreticiye yol gösterecek yönlendirmelere yer verilmesi gibi konulardan bahsetmişlerdir. Yeterli koduyla kodlanan bölümlerden bazıları şöyledir:

> **KKÖ2:** Genel bir değerlendirme yapacak olursam kitapların gelişi beni sevindirdi tamamlayıcı kazanımları yer vermiş olması çok güzel bir gelişmeydi bu önemliydi bizim için ders hazırlığı konusunda öğreticiyi yönlendirmesi daha kapsamlı olmuş. Bunlar hoşuma gitti bu çok olumlu bir gelişme. Konuya girişindeki tekerlemelere yer vermesi şiirlere, parmak oyunlarına yer vermesi gayet güzel. Sonrasında etkinlikten sonra başka yapılabilecek olan şeylere yer vermesi de olumlu bir gelişme. Etkinlik bittikten sonra ya da hikâye anlatımı bittikten sonra şu oyunu da oynayabilirsiniz, şunu da yapabilirsiniz şeklinde öğreticiyi yönlendirmesi fikir vermesi güzel, ben beğendim. Ya muhakkak geliştirilebilir ya da şöyle olsaymış dediğimiz yönleri vardır ama bunu kullandıkça fark edeceğiz diye düşünüyorum. Benim ilk değerlendirmem olumlu oldu, elimizi güçlendirdi, fotokopi yükümüzü azalttı. Etkinlik kitabı 4-6 yaş grubunda öğreticilik yapanlar için çok önemli bir gelişme bence. Çünkü her kursta her öğreticinin şartları aynı olmayabiliyor, fotokopi makinesi olmayanlar bile olabiliyor. Bu anlamda etkinlik kitaplarının olması, her konuya uygun etkinliğin bulunması da gayet güzel, yani azımsanmayacak bir gelişme, bu sebeple teşekkür ediyorum.
>
> **KKÖ5:** Bu yılki etkinlik kitaplarının arkadaşlarla da istişaremizde gerçekten çok verimli olduğunu fark ettik. Özellikle hikâyelendirilmesi ve drama oluşturulması çok daha verimli hale getirmiş kitapları. Benim dikkatimi çeken bir konu da tamamlayıcı kazanımlar, yani okul öncesi ana sınıfı kitaplarına çok kapsamlı olarak hazırlanması bizim bu anlamda işimizi çok kolaylaştırdı. Ayrıca dinî bilgiler, değerler eğitimi kitaplarının da öğretici için ayrı hazırlanması bizim için çok kıymetli. Şu ana kadar saygı ünitesindeydik, çok verim aldığımızı düşünüyorum. Daha çok böyle fotokopi, çıktı alarak yapmaktan ziyade daha çok geriye dönük hafızalarında kalabilecek dramalar oluşturarak, hikâye oluşturularak hazırlanması o anlatılan konuyu daha verimli hale getirmiş. Ben onu fark ettim kendi adıma. Onun dışında temel dini

bilgiler konusuna yaklaşık bir buçuk ay kadar bir süre zaman ayrılmış, kelime-i şehadet, kelime-i tevhit, besmele bunlara ayrılan hafta sayısı çok fazla bu da tabi verilmesi gereken temel eğitimin ne kadar önemli olduğunu bize gösterdi. O yüzden benim kendi değerlendirmem hem değerler eğitimi, dini bilgiler hem de tamamlayıcı kazanımlar kitapları gerçekten verim aldığımız ve alabileceğimiz kitaplar olarak hazırlanmış.

KKÖ9: Ben bu yeni güncellenen kitapları beğendim. Gerçekten uygulamaya yönelik güzel materyal konusunda da yani elimizi bollaştıracak alanları var, ben memnunum açıkçası.

KKÖ14: Kullanmaya başlayalı çok kısa bir süre olmasına rağmen ben genel olarak beğendim kitapları. Kitapların dini bilgiler, değerler eğitimi ve tamamlayıcı kazanımı şeklinde üç kitap şeklinde olması gayet güzel olmuş, düzenli olmuş. Öğretici açısından kullanımı kolay, bunun yanında bunları destekleyici etkinlik kitabı olması çok güzel olmuş etkinliklere kolay ulaşıyoruz. Çocukların aktif öğrenmelerine de fayda sağlıyor, sağlayacak diye düşünüyorum.

KKÖ17: Öğrenciler açısından da biz öğreticiler açısından da gayet faydalı buldum. Yeni haliyle gerçekten çok zenginleştirilmiş. Üç ana dersin öğrenci etkinlik kitaplarını da birleştirilmesi ayrıca çok iyi olmuş. Öğrenciyi merkeze alan bir kitap. Sanatsal etkinlikler, hikâyeler, dramalar şiirlerle içeriği gerçekten çok zengin. Derslerde kaynak olarak sıkça kullanıyoruz, şu an için gayet memnunuz.

Yeni etkinlik kitabı için *kısmen yeterli* koduyla kodlanan bölümlerde öğreticiler kitapların zenginleştirildiğini ve kitaplar hakkındaki memnuniyetlerini belirtirken, eksik gördükleri bazı noktalara temas etmektedirler. Kitapların basım kalitesinin ve çizimlerin daha iyi olabileceği, etkinliklerde basitten karmaşığa ilkesinin göz ardı edilmesi, yaşa göre ayrılmaması, gereksiz hikâyelere yer verilmesi gibi konularda eleştiriler sunmuşlardır.

Kısmen yeterli koduna ait bir öğretici görüşü şekildedir:

KKÖ15: Kitapların değişmesiyle elbette ki şu an ihtiyacımızı karşılayan bir duruma ulaştık kısmen. Tabi bunu söylemek için henüz çok erken çünkü şu an sadece bir aylık bir süreç içinde kullandık. Öğretici kitabı ve yönergeleri öğrencilere ders anlatmak için hazırlanan içerik uygun. Üç tane ihtiyacını karşılayacak nitelikte ve çocuklar için hazırlanan etkinlik kitapları da öğrencilerimiz için yeterli düzeyde. Fakat bazen öğrencilerin yapmakta zorlandığı etkinlikler olabiliyor. İlk sayfalarda, ilk konularda el becerileri gerektiren şeyler konulması henüz adapte olmayan öğrenci için biraz zorluk oluşturuyor. Örneğin çok detaylı bir makas çalışmasının hazırlanması biraz zorlaştırıyor. İslam'ın şartıyla ilgili bir küp çalışması vardı bu küp çalışması çok detay ve ince verilmiş tabi ki bu biraz öğrenci açısından ilk haftalarda zor. Belki bu daha uygun bir şekilde değiştirilebilir.

KKÖ33: Yeni kitaplarla ilgili şunu söyleyebilirim, genel olarak güzel yeni kitaplar. İçerik olarak öğreticiye yol göstermesi açısından güzel. Özellikle yeni başlayanlar için işte derse girmeden önce nasıl hazırlık yapacak, yanında neler bulunduracak bu konuda yol gösteriyor. Başlık ayırmış ayrıca mesela öğretici için ön hazırlık, öğreticiye not şeklinde başlıklar var. Parmak oyunları, ısınma oyunları. Düşündüğümüzde bunları güzel. Sadece bu kitaplarda şey yok yani kolaydan zora ilkesi özellikle o kesmelerde yok, bazı konularda hepimizin bildiği birkaç konuda

pasta örneği mesela, onda ilk haftalar için zor olan bir kesim, keza o küpler zor. Böyle 1-2 sıralama hatası var diyebiliriz. Belki bunlar sonraki basımlarda düzeltilebilecek şeyler diyebiliriz. Resimlere gelince resimler hiç ilgi çekici değil. Çizimler küçük, renkler canlı değil, çocukların dikkatini çekecek tarzda değil resimler. O noktada belki resimler değiştirilebilir sonraki baskılarda. Dini bilgilerde mesela Allah kolaylık diler diye bir konuyla başlıyor olması da bana biraz garip geldi. Sıralama da sanki bazı karışıklıklar var gibi. Yani konuların sıralaması biraz farklı geldi. Tamamlayıcı kazanımlar belki hani küçük yaş grubu için iş görür nitelikte kullanılabilir sınıfta ama işte onu da spiralli olmaması sıkıntı. Eğitim seti varken tercih etmemiz, işte sürekli koparmamız sıkıntı oluyor. Daha büyük yaş grubu için ben eğitim setinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Sadece tamamlayıcı kazanımlarla okul öncesi eğitimi seneye okula başlayacak çocuklar için yetersiz kalır bence. Ama küçük yaş grubu için dediğim gibi iş görür, onunla da idare edilebilir belki tamamlayıcı kazanımlar sadece o kitaptan ayrılıp böyle spiralli tarzda ince bir şey yapılabilirdi çünkü spiral olmaması sıkıntı, kullanım açısından pratik değil.

Etkinlik kitaplarını yetersiz bulan öğreticilerin görüşleri de şu şekildedir:

KKÖ8: Kitaplar vurmuş öldürmüş, biraz ağır. Karma sınıflarda yaptırmak oldukça güç. Konu bütünlüğü oluşturulmaya çalışılmış gibi ama ortaya karışık bir durum olmuş. Kitap başlıkları ve içeriği ne alaka diyeceğim. Adım adım iyilik çok basitti, bu karışık. Kurum olarak ortaya yolu bulacağız inşallah.

KKÖ22: Yeni kitaplarda yaş ayrımı olmalıydı. Sınıfım 2020 (4 buçuk yaş-5 yaş arası) son altı ayında doğanlardan oluşuyor. Kitaptaki etkinlikler yaşa uygun değil. İslam Kolaylık Dini diye ilk etkinlikte çocuk seferi orucu, namazı oturarak kılmayı anlayabilir mi? Yani çok verimli değil.

KKÖ31: Ben tam bir hayal kırıklığına uğradım kitaplar karşısında. Yani oturup bütün hikâyeleri baştan sona okumadım, tamamen baştan sona kitapları bitirmedim ama elimden geldiğince böyle her gün iki-üç okumaya çalışıyorum, bakmaya çalışıyorum, görsellerine bakmaya çalışıyorum. 2020'liler de eğitim görebilecek bu sene, 2019'lularla görüyoruz biz. Yani 2019'lular için bile çok fecaat olduğunu düşündüğüm bu kitapların 2020'liler için nasıl uygulanacak, yani 4 yaş sınıflarında bu kitaplarla nasıl eğitim yapılabilecek onu da düşünüyorum açıkçası. Çocuklar için hikâyeler çok fazla uzun, çocukların çok fazla nesneyi gruplandırması gerekir. Yani bir hikâyeyi okurken bu çocuk bu nesnenin bu anlattığımız hikayedeki kahramanın hangi özelliğine odaklanacak? Anlattığımız hikâyedeki bazı nesnelerin hangi özelliğine, büyüklüğüne mi küçüklüğüne mi, sayısına mı, hangi özelliğinin üzerinde toplanacak odağı? Biliyorsunuz ki bu yaş grubunda çocuklar odağını sadece bir özellik üzerine toparlayabilir? Sadece büyüklük, sadece sayı, sadece rengi gibi. Bu çocuklara böyle 2 sayfa dolusu hikâyeyle kahramanın veya yanındakinin arkadaşının o özelliği, bu özelliği gibi uzun uzadıya anlatılan özelliklerle dikkatinin asla toplanmadığını gördüm. Sahada olarak bunu görüyoruz, mümkün değil. En kısa zamanda inşallah bu yanlıştan dönülür, bir 10 sene daha bu kitaplarla muhatap olmayız. En büyük sıkıntım bu.

Eğitim-öğretim sürecinde öğretimde istenen amaçlara ulaşmada büyük öneme sahip olan ders kitapları aynı zamanda öğretmenler tarafından en fazla kullanılan

materyallerin başında gelmektedir.[263] Bu nedenle ders kitaplarının içerik ve biçim bakımından iyi tasarlanması önemli bir konudur. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin ders kitapları hakkındaki görüşleri alınarak DİB'nin hazırladığı materyaller değerlendirilmiştir. Eski etkinlik kitaplarının yeterliği ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarda öğreticilerin ders kitaplarında yetersizliklerin olduğu, kitapların yenilenmesi gerektiği, öğrenci sayısınca gönderilmediği gibi sorunlardan bahsettikleri bilinmektedir.[264] Yeni dağıtılan etkinlik kitapları hakkındaki öğretici görüşlerine bakıldığında genel olarak bu durumdan büyük bir memnuniyet duydukları görülmektedir. *Kısmen yeterli* ve *yetersiz* koduyla bu kitapları değerlendiren öğreticiler basım kalitesi, çizim ve görseller açısından kitapların daha iyi olması gerektiğini belirten açıklamalarda bulunmuşlardır. Eğitim-öğretim materyallerinden olan ders kitapları göze hitap eden bir araçtır. Bu nedenle ders kitapları görsel tasarım ilkelerine göre düzenlenmeli ve görseller birtakım niteliklere sahip olmalıdır. Bu bakımdan görseller güncellik, gerçeklik, açıklık ve estetik olma gibi özelliklerle hazırlanıp yerinde kullanılırsa ders kitapları daha etkili hale gelecektir.[265]

Öğreticilerin belirttiği bir diğer husus yeni etkinlik kitaplarındaki basitten karmaşığa ilkesinin göz ardı edilmesi olmuştur. En iyi öğretim bilinenden bilinmeyene ve basitten karmaşığa doğru olandır. Bu ilkeye göre hazırlanan bir materyal öğrencinin daha az korku duymasına, buna karşılık daha fazla motivasyon, kendine güven ve daha iyi öğrenme gerçekleşmesine katkı sağlar.[266]

---

[263] Serap Uzuner, Elif Aktaş, Leyla Albayrak, "Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, No:27, 2010, s. 722.

[264] Akdağ, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma (Denizli İli Örneği)", s. 100; Kara, "Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlikleri", s. 100-104; Kevser Tüfekçi, "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi", **Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2020, s. 58-59; Fatma Tuba Şaşa, "Öğretici Görüşlerine Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretiminde Eğitsel Oyun Uygulamaları", **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2021, s. 153; Zehra Gelici, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Etkinlik Kitaplarının Hikâye İçeriği ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi", **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXIV, No:45, Haziran 2022, s. 85-115.

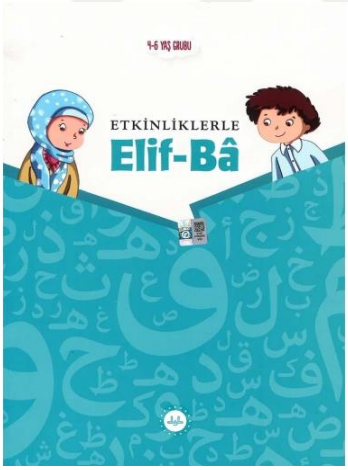
[265] Koç, "Kıbrıs ve Türkiye Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8. Sınıf) Ders Kitaplarındaki Görsellerin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", s. 369.

[266] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 56; Çelik, "Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi", s. 61.

Öğreticilerin yeni etkinlik kitapları hakkındaki bir diğer görüşleri de kitapların yaş seviyelerine göre ayrı hazırlanmamasıdır. Öğreticilerden bazıları kitapların büyük yaş grubuna göre hazırlandığını, 4 yaşa bu etkinlikleri uygulatmanın zor olduğunu ifade etmektedirler. Çocuk için hazırlanacak materyallerde en önemli husus çocukların gelişimlerine uygunluğudur.[267] 6 yaşındaki bir çocuğun kitaptaki bir etkinliği yapabilirliği ile 4 yaşındaki bir çocuğun yapabilirliği elbette ki aynı olmayacaktır. Çünkü her yaşın gelişim özellikleri birbirinden ayrıdır.

Elif-ba Kitabı

Diyanet İşleri Başkanlığı ses ve şekil olarak İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i tanımalarını amaçlamaktadır. Bu minvalde Başkanlıkça hazırlanan Etkinliklerle Elif-Ba kitabının basımı Ağustos 2020'de yapılmış olup, Eylül 2020'de 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında kullanılmaya başlanmıştır.[268]

Resim 3. 2: Etkinliklerle Elif-Ba ders kitabı

Etkinliklerle Elif-ba kitabını öğreticilerden değerlendirmeleri istendiğinde bu kitabı 11 öğretici yeterli bulurken, 19 öğretici kısmen yeterli ve 1 öğreticimiz ise yetersiz bulmuştur. Elif-ba kitabı hakkında öğreticiler;

- Tasarımı düzenlenmeli,
- Etkinlik bölümleri spiralli olmalı,
- Harflerle alakalı daha fazla alıştırma olmalı,

[267] Öztürk Aynal, "Eğitici Oyuncak ve Materyal Hazırlamaya Başlarken", s. 2.
[268] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 6.

- Harflerin hepsi aynı anda öğretilmeli,
- Kelime örneklerinin olduğu sayfalara boyama tarzı etkinlikler ilave edilmeli,
- Kitaptan Kur'an-ı Kerim'de olmayan kelimeler çıkartılmalı,
- Okunması zor kelimeler çıkartılıp, kolay kelimeler eklenmeli,
- 4 yaş çocuğuna sadece harf ve harekeler öğretilmeli, ilerleyen diğer konulara 6 yaşta geçilmeli,
- Kitap daha fazla etkinlik içermeli, özellikle cezm ve şedde konularının bölümlerinin etkinlikleri artırılmalı şeklinde birtakım önerilerde bulunmuşlardır.

Elif-ba kitabı hakkında *yeterli* koduyla kodlanan öğretici görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

> **KKÖ6:** Elif-ba cüzünü seviyorum, tam bana hitap ediyor. İlk 4-6 yaş hocalarındanım o zaman yoktu kitabımız ben de öyle yapıyordum. Hani 4 tane harfin ezberimde olmadığı için ben kendim uyduruyordum, çocukları okutuyordum, öyle geliştiriyordum. Tam benim istediğim gibi ama tabi biraz daha etkinlikler fazla olabilir. Bir daha yazıcıdan çıkarıyorum, harflerin üzerinden gitmeleri için daha çok akılda kalmaları için. Daha çok etkinlik olabilir içinde.
> **KKÖ17:** Elif-ba kitabımız var, o gayet aktif şekilde onu kullandık, hepsine ayrı ayrı verildi elif-ba kitabımız. Orada mesela harfi sadece boyayıp geçmiyoruz. Farklı materyallerle harflerimizi yapıştırıp süslüyoruz. Onlar kalıcı hale geliyor. Elif-ba kitabımız gayet güzel.

Elif-ba kitabını *kısmen yeterli* bulan öğretici görüşlerinden bazıları şöyledir:

> **KKÖ18:** 2019 yılında biz de benim de içinde bulunduğum bir komisyon tarafından hazırlandı. O günün şartlarına göre güzel bir çalışma oldu. Çünkü o zamana kadar çocuk merkezli bir kitabımız yoktu. Elif-ba'mız hiç yoktu, hiç yoktan iyidir ama şu an için söylüyorum, 2024'teyiz 5 yıl oldu ve onun da güncellenmesi gerek. Yani hiçbir şey yerinde saymıyor. Çocuk hiç yerinde saymıyor. En hızlı değişimden etkilenenler zaten toplumda çocuklardır. Onlar bu kadar hızlı değişirken bizim yerimizde sayıp her sene aynı kitabı vermemiz çocuğa doğru bir şey olmayacak, doğru bir eğitim anlayışı olmayacaktır diye düşünüyorum.
> **KKÖ25:** Harfleri grup grup elde edilip okunup aynı zamanda o ilgili grup harfi okuduktan sonra hemen ardından harekeli versiyonlarının verilmiş olması ve kelimeye geçiş çocuklarda başarı duygusunu öğrenme noktasındaki motivasyonu artırıyor. Ben bu konudan çok memnunum açıkçası. Kelime dağarcığının güncellenmesi gerekir. Daha basit kelimelerle başlatılıp sonrasında yani Kur'an-ı Kerim'den veya Arapça dilinden bir karşılığı olmak zorunluluğu olmaksızın daha da basit kompozisyonlarla çocukların telaffuzları sağlanabilir diye düşünüyorum. Yine mesela eğitim materyallerimizden elif-ba kitabında görseller konusunda özensiz buluyorum, fikir üretme kısmı bence güzel, bilmeceler çok tatlı, merak uyandırıyor çocukların eğlenecekleri türde. Fazlaca çocukların kaslarını zorlayacak etkinlikler

> var. Dolayısıyla hazırlanan materyal kitaplarının fikirleri kadar uygulama aşamalarının da dikkate alınması, uygulamadaki pratiklik veya bir öğreticinin tecrübesinden yararlanarak. Ya biz bunu böyle yapıyoruz ama nasıl olur? Siz kullandığınızda ne gibi zorluklar yaşıyorsunuz denip baskıya da belki gelecek sene daha revize edilmiş halde verilse en basiti, spiralli hali ya da dönüştürülmüş hali stickerların yerleri değiştirilmiş vs. gibi durumlar olabilir. Yani günlük kullanımda böyle küçük aksaklıklar oluşturmamalı materyallerimiz. Bu konuda belki daha önde gelen yayınların tasarımları, kapak tasarımları, sayfa tasarımları örnek alınabilir. Biz de hep tekdüze giden bir sistem var. Bu değiştirilmeli kesinlikle.

Elif-ba kitabının *yetersiz* olduğunu beyan eden öğreticimiz şunları söylemektedir:

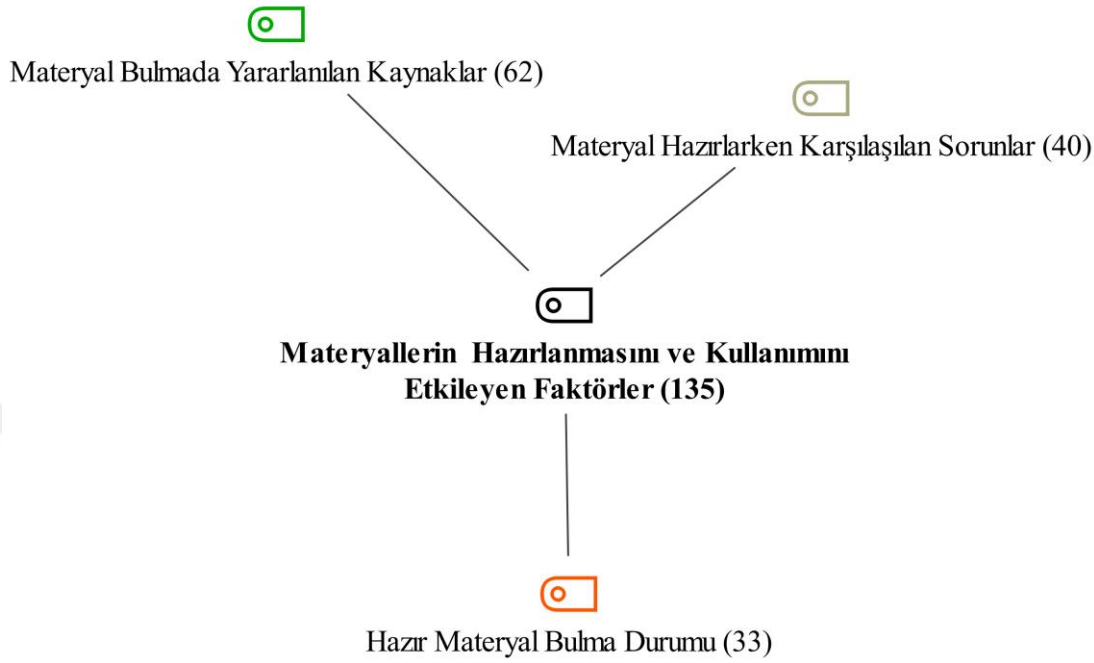
> **KKÖ26:** Bir de Elif-ba kitaplarını çok yetersiz olduğunu düşünüyorum. Daha böyle 4-6 yaş çocuklarına yönelik böyle daha eğlenceli, daha onların böyle zevkle yapabilecekleri tarzda Elif-ba kitapları hazırlanabilir diye düşünüyorum.

Öğreticilerin görüşlerinden yola çıkarak Etkinliklerle Elif-ba kitabından genel anlamda bir memnuniyet olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak eski elif-ba cüz kitaplarının seviyenin üstünde ve yetersiz görülmesi gösterilebilir.[269] Yeni çıkartılan Etkinliklerle Elif-ba kitabı eskisinin aksine öğreticiler tarafından öğrenci seviyesine uygun görülmektedir. Daha önce bahsedilen kitapların tasarımının düzenlenmesi, etkinlik bölümlerinin spiralli olması, daha fazla harf alıştırmaları, okunması zor kelimelerin çıkartılıp kolay kelimeler eklenmesi, özellikle önce cezm ve şedde konularında olmak üzere kitaba daha fazla etkinlik eklenmeli gibi öğretici önerileri göz önünde bulundurularak Etkinliklerle Elif-ba kitabı daha iyi bir hale getirilebilir.

3.3. Öğretim Materyallerinin Kullanımını ve Hazırlanmasını Etkileyen Faktörler

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla oluşturulan üçüncü tema *Materyallerin Kullanımını ve Hazırlanmasını Etkileyen Faktörler* olmuştur. Bu tema altında 3 kod bulunmaktadır. İlgili tema ve temaya ait kodlar Şekil 3.5'te verilmiştir:

[269] Tüfekçi, "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi", s. 78.

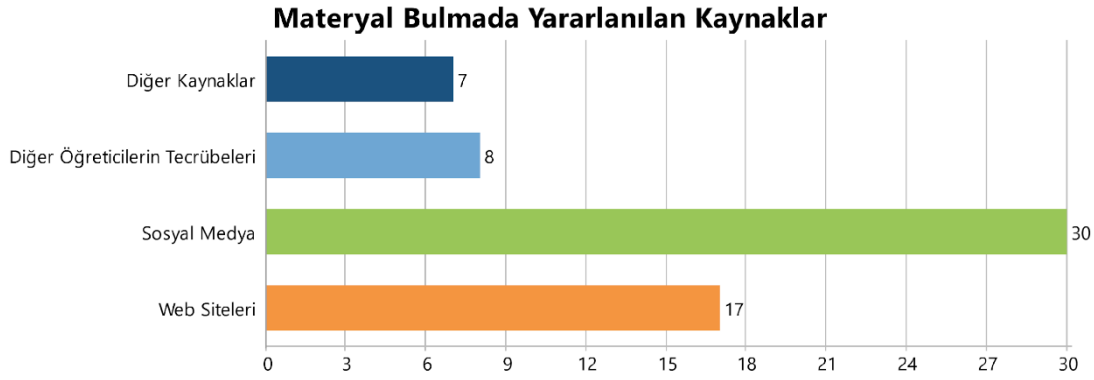

Şekil 3. 5: Üçüncü Tema/ Materyallerin Hazırlanmasını ve Kullanımını Etkileyen Faktörler/Kod Frekans Değerleri

Şekil 3.5'e göre materyallerin kullanımını ve hazırlanmasını etkileyen faktörler temasının *materyal bulmada yararlanılan kaynaklar, materyal hazırlarken karşılaşılan sorunlar, hazır materyal bulma durumu* şeklinde üç alt kodu bulunmaktadır. Çalışmanın bu aşamasında ilgili tema ve temaya kodlar açıklanacaktır.

3.3.1. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Bulmak İçin Yararlandığı Kaynaklar

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Dersinizde kendinizin hazırlamadığı öğretim materyali kullandığınızda, bu materyalleri bulmak için hangi kaynaktan yararlanıyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. İlgili sorunun kodu *materyal bulmada yararlanılan kaynaklar* şeklinde oluşturulmuş olup, Grafik 3.4'te kod ve alt kodları verilmiştir:

Grafik 3. 4: Materyal Bulmada Yararlanılan Kaynaklar/Kod Frekans Değerleri

Öğreticilerin materyal bulmada en fazla yararlandıkları kaynak olarak *sosyal medya* başta gelmektedir. Diğer kodlar ise sırasıyla *Web siteleri, diğer öğreticilerin tecrübeleri ve diğer kaynaklar* olmuştur.

Telegram, instagram, pinterest öğreticilerin en çok kullandıkları sosyal medya platformları olmuştur. Sosyal medya kodu için öğretici görüşleri şu şekildedir:

> **KKÖ1:** Telegram kanallarını çok takip ediyorum. Instagram kanallarını takip ediyorum.
> **KKÖ7:** Şimdi kaynak olarak sosyal medyayı kabul ederseniz eğer sosyal medyadan çok fazla yararlanırız, İnstagram'dan özellikle.
> **KKÖ14:** Telegram grubundaki konularla alakalı, her konuyla alakalı bir grup var.
> **KKÖ17:** Pinterest'ten indirip kendimin çok tasarladığı şeyler oldu. Bakıyorum mesela bulamıyorum veya bulduğum şey çok 4-6 yaşa uygun olmuyor. Bazı şeyleri kesip bazı şeyleri ekleyerek bazı uygulamalardan çok faydalandığım oluyor.
> **KKÖ21:** Şu anda son zamanlarda Telegram'daki gruplardan daha çok diğer arkadaşların hazırladığı etkinliklere, materyallere oradan ulaşabiliyoruz.
> **KKÖ29:** Telegram hesabı, İnstagram hesaplarından birçok etkinlik ve materyal kullanımı konusunda araştırma yaparak derslerime uygun olarak kullanıyorum.

Öğreticilerin görüşlerine bakıldığında konulardaki materyal ihtiyacı kurumun içerisindeki öğreticilerin açmış olduğu Instagram sayfaları ve Telegram kanalları ile en çok giderilmeye çalışılmaktadır. Öğreticilerin birbirleriyle anlık olarak bu sosyal medya platformları üzerinden hemen hemen her ders ve konuda video, oyun materyalleri, boyama ve etkinlik sayfalarını paylaşmaları onların bu platformlara başvurmalarının sebebi olarak açıklanabilir.

Web siteleri, diğer öğreticilerin tecrübeleri, diğer kaynaklar kodlarına ait öğretici görüşleri de şöyledir:

KKÖ10: Genelde internetten yararlanıyorum.
KKÖ12: Genelde internet üzerinden yararlanıyoruz. Orada nasıl yapılacağı videolar üzerinde anlatılıyor. Bazen videolardan yararlanıyoruz, yönlendirme yapılıyor.
KKÖ14: Google'a yazıp bu konuyla alakalı ne yapılabilir bunlara bakıyorum.
KKÖ19: Genelde interneti tercih ediyorum. Kitaplarım da var bunlarla ilgili ama son zamanlarda çok hızlı ilerlediği için her şey, daha çok interneti tercih ediyorum.
KKÖ22: İnternette bazı siteler var. 4-6 yaş dünyası gibi bazı takip ettiğim kişiler var. Hani kendimi zorlandığımda bakıyorum, nasıl yapmış, onunki daha güzelse onu kullanabiliyorum yani. Bunu bir kendim deneyip evde bakıyorum, çocuk hangisini daha çabuk yapabilir, daha eğlenir, yaparken daha iyi anlar, onu seçiyorum.
KKÖ1: Bizim gibi Diyanet'te görev yapan arkadaşlarımız nasıl bir yöntem izlemişler, neler yapmışlar, sonuçları neler olmuş geri dönüşleri, geri bildirimleri nasıl almışlar onlardan istifade ediyorum.
KKÖ9: Arkadaşlarla materyallerimizi değiştiğimiz oldu. Arkadaşlarımın materyallerini kullandım.
KKÖ15: Bunlar genelde arkadaşlarımızla iletişim halinde bulunduğumuz bilgi akışıyla olabiliyor. Farklı arkadaşlarımızın hazırlamış olduğu materyalleri kullanıyoruz.
KKÖ5: Milli eğitimin hazırlamış olduğu anasınıfı sayfalarından.
KKÖ8: Herhangi bir kırtasiye olabilir belki basit kalabilir ya da bir oyuncakçı olabilir materyalin tipine bağlı. Öyle satın alma yoluna gidiyoruz.
KKÖ9: Onun dışında hazır materyalleri alıp onları değiştirip de kullandığımda oldu, mesela bir çark alıp üzerindeki yazıları değiştirdim. Kendi konuma uyarlayıp onu da kullandım.

Öğreticilerin materyal bulmak için hangi kaynaklardan yararlandığını incelediğimiz bu kodda en fazla sosyal medyadan yararlandıklarını, ikinci olarak Web siteleri ve sırasıyla diğer öğreticilerin tecrübeleri ve diğer kaynaklardan yararlandıklarını görmekteyiz. Balbay'ın 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileriyle yaptığı çalışmada öğreticiler dersleri için yeterli olmayan materyalleri nereden temin ettikleri sorusuna verdikleri cevaplar internet, kitabevleri vs. olmuştur.[270] İnce'nin, Demir ve Cesur'un araştırmasında da öğretmenlerin en fazla internetten yararlandıkları görülmektedir.[271]

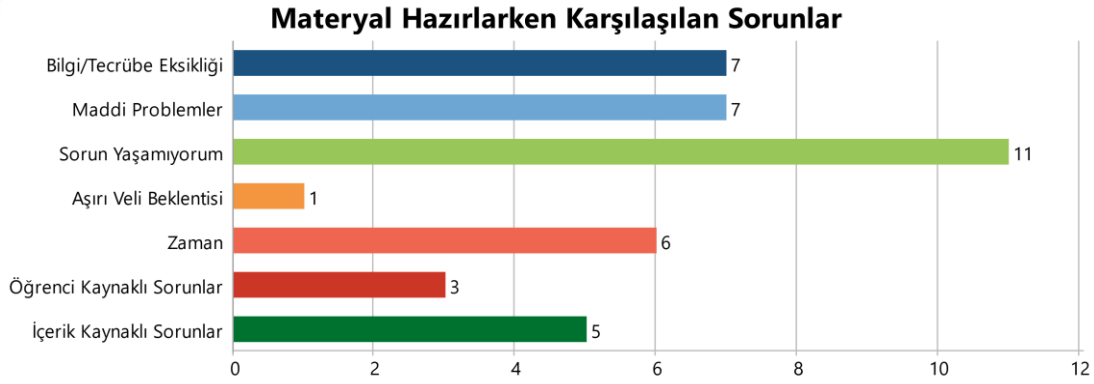
Öğretim programında kaynak olarak 4-6 yaş Kur'an kurslarına yönelik DİB ve Türkiye Diyanet Vakfı'nca hazırlanmış materyaller esas alınmakla birlikte MEB tarafından hazırlanan materyaller ve etkinliklerden de ihtiyaç olması halinde

[270] Emine Balbay, "4-6 Yaş Kur'an Kurslarının Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Diyarbakır ve Batman Örneği), **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, Diyarbakır, 2022, s. 95.
[271] İnce, "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", s. 84; Ömer Demir, Fatma Cesur, "DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Öğretim Teknolojileri- Materyaller ve Konuya İlişkin Görüşleri", **Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No:10, Güz 2019, s. 71.

yararlanılabilir.[272] Analiz sonuçlarına bakıldığında öğreticilerden bazılarının MEB kaynaklarından da yararlandığı görülmektedir.

3.3.2. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlarken Karşılaştığı Sorunlar

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Materyal hazırlarken karşılaştığınız sorunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Soruya verilen cevaplar *materyal hazırlarken karşılaşılan sorunlar* şeklinde kodlanmıştır. İlgili kodun alt kodları Grafik 3.5'teki gibidir:

Grafik 3. 5: Materyal Hazırlarken Karşılaşılan Sorunlar/Kod Frekans Değerleri

Grafik 3.5'e göre materyal hazırlarken karşılaşılan sorunlara ilişkin alt kodlarda en çok kodlama *sorun yaşamıyorum* kodunda yapılırken, diğer kodlar sırasıyla *bilgi/tecrübe eksikliği, maddi problemler, zaman, içerik kaynaklı sorunlar, öğrenci kaynaklı sorunlar, aşırı veli beklentisi* olmuştur.

Materyal hazırlığında 11 öğretici dışındaki öğreticiler birtakım sorunlar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. En fazla yaşanan sorunla ilgili yapılan kodlamalar bilgi/tecrübe eksikliği, maddi problemler, zaman, içerik kaynaklı sorunlar, öğrenci kaynaklı sorunlar, ufuk daraltıcı beklentiler şeklinde olmuştur. Bir öğretim materyalinin konuya, öğrencinin eğitim kademesine (öğrenci düzeyine) uygun olması beklenir. Öğretim materyallerini seçimini etkileyen faktörlerden biri olarak öğreticinin materyal kullanımı hakkındaki bilgi ve beceri eksikliği, zaman, parasal durum gibi

[272] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 7.

kısıtlamalar gösterilebilir.[273] Bu durumlar ile ilgili görüş bildiren öğreticilerin *bilgi/tecrübe eksikliği, maddi problemler ve zaman* kodlarına ait olan ifadeleri şu şekildedir:

> **KKÖ28:** Yani malzeme olduğu müddetçe materyal hazırlamakta sorun olmuyor. Sadece doğru düşünebilmek önemli. Evet, doğru düşündükten sonra konuya da uygun olduktan sonra materyal hazırlamakta çok sıkıntı görmüyorum ben.
> **KKÖ27:** İşte kurumda malzeme eksikliği. Bir de şöyle, yani o malzemeler de gerçekten çok maliyetli şeyler. Hani kuruma da külfet oluyor, o anlamda hep kolayına kaçmaya çalışıyoruz. Aslında gönül çok şeyler yapmak istiyor. Çok kaliteli sunumlar, panolar hazırlamak istiyor ama tabii ki hem ekonomik anlamda hem de işte malzeme yetersizliği anlamında çok fazla şeyler yapamıyoruz.
> **KKÖ10:** Genelde maddi sorun var Diyanet'te çalışan 4-6 yaş hocalarımızın. Maddiyatı kendimiz karşılıyoruz eğer çok güzel bir şey yapmak istiyorsak.
> **KKÖ7:** İlk başta verdiğim sorunun cevabıyla aynı aslında hani bir tecrübe eksikliği tabii ki ikinci olarak da o eğitimi almadığımız için bilgi eksikliği hocam. Bilgi eksikliğinden dolayı tabii materyal hazırlarken bocalıyoruz. Hayal dünyamızda çocukların seviyesine inmekte zorlanıyoruz.
> **KKÖ15:** Genel olarak tecrübe eksikliği, bilgi eksikliği, eğitim olmadığı için yaş grubuna uygun hazırlanabilecek materyali kestirememe, bilememe. Yani eğitim olmadığı için de uygun bir materyal hazırlamakta zorlanıyoruz. Hocam bizim kendi kişisel alanımızda bu çocuk gelişimi veya okul öncesi eğitim olmadığı için bize zor gelebiliyor.
> **KKÖ8:** Zaman. Yani maalesef ya çok erken gitmeliyiz ya dersten sonra çok kalmalıyız. Evde bunu yapmalıyız ki bunu evde yapma taraftarı değilim. Çünkü rüyalarımızda bile materyal hazırlıyor oluyoruz bu yüzden. Ev işi ev işimizi de bırakamıyoruz. Yani öyle bir algı oluşsun da istemiyorum ama çok hayatımızın içinde varlar. Yani her anlamda zaman bizim için çok sorun. Yardımcı personel de bu anlamda sıkıntı biliyorsunuz. Materyalleri hazırlamak çok zaman alıyor, özellikle öğrenci destekli materyallerde yetiştirmek çok zor.
> **KKÖ19:** En büyük sorun çok vakit gerekiyor. Yani materyal hazırlamak çok fazla vakit alabiliyor. Bazen de her olanı yapmak istemiyor insan. Kendisi de üretmek istiyor bir şeyler bu üretme de zaman almış oluyor. Yani zaten herkes bir şeyler yapıyor. Aynısını yapmayayım ben de biraz farklı bir şey yapayım. Farklı bir şeye değineyim isterken biraz zaman alıyor en büyük sıkıntı zaman.

Görülmektedir ki maddi olarak kurslara gerekli desteğin verilmediğini ve materyal hazırlamanın zaman gerektiren bir faaliyet olmasından dolayı yeterli zamanları olmadığından materyal hazırlamanın sorun olduğunu söyleyen öğreticiler mevcuttur. Ders yüklerine bakıldığında öğreticilerin çoğunluğunun haftalık 25 saat derse girdikleri görülmektedir. Ders yükü materyal hazırlamayı olumsuz yönde etkileyebilir. Ancak materyal hazırlama noktasında istekli ve gayretli öğreticilerin

[273] Çelik, "Öğretim Materyalinin Hazırlanması ve Seçimi", s. 37.

bunu sorun olarak görmeyeceği bir gerçektir. Bu konudaki tutumun olumlu ya da olumsuz olması zamanın sorun olarak görülmesinin sebebidir denilebilir.

Korkmaz'ın çalışmasında da benzer bulguların olduğunu, materyal hazırlamada öğretmenlerin öğrenci özelliklerine, konuya uygun materyal bulamama, yeterli kaynağın olmaması ve zaman ile ilgili konularda sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.[274]

İçerik kaynaklı sorunlar kodu için öğreticiler alanın hassas konulardan oluşması, alanla ilgili güvenilir bir platform olmaması, çok fazla materyal alternatifinin olması gibi konuların ortaya çıkardığı sorunlardan bahsetmişlerdir. Bu kod için KKÖ18 ve KKÖ32 söyledikleri şu şekildedir:

> **KKÖ18:** İnce eleyip sık dokuma durumunda kalıyorsunuz, çünkü bizim konularımız işte Allah ile ilgili olan Resulullah ile ilgili olan konular. Yani hassasiyet gerektiren bir şey bizim işlediğimiz konular. Bunlara yönelik materyal hazırlamak öyle herkesin harcı değil. Bir şey yapacağım derken yanlış bir şey de ortaya çıkabilir. O konular biraz düşündürüyor insanı. Yani bunu yapmalı mıyım? Bu işime yarar mı? Bu beni amaca ulaştırır mı, işimi kolaylaştırır mı yoksa kafa mı karıştırır noktasında biraz düşünme süreci oluyor açıkçası onda işte biraz sıkıntı yaşıyorum. Karar verme noktasında gerçekten bunu kullanmalı mıyım? Bunu işe koşmalı mıyım bu ürünü diye. Veya bu malzemeyi kullanmalı mıyım gibi düşünüyorsunuz? Çünkü somutlaştırırken bazı şeyler somutlaştırılamaz. Her şeyde somutlaştıramayız. Bazı şeyler soyuttur ve o şekilde kalmalı ama onlara götüren düşünceler fikirler noktasında. Bir doğadan yola çıkıp da Allah'ın yarattığı güzellikleri çocuklarla paylaşmak için ne yapıyorsunuz, sınıf ortamında ne yapabilirsiniz, kartondan çiçekler, kuş kanatları gibi bunları yapabilirsiniz. Orada birebir konuya yönelik değil de sizi oraya ulaştıracak materyalleri kullanmanız gerekiyor. Ama dediğim gibi orada hassas olunması gerektiğine de inanıyorum. Her şeyde materyal yapılmamalı, kullanılmamalı.
>
> **KKÖ32:** Bazen konu beni daha çok materyal konusunda zorlayabilir. Çünkü bazı konular oluyor ki öyle materyalle de anlatamıyorsun. Tekdüze de anlatamıyorsun, konunun kendisi bazen materyal konusunda tıkatıcı olabiliyor.

*İçerik kaynaklı sorunlar*da öğreticilerden bazıları programda yer alan bazı konuların soyut olmasından dolayı somutlaştırma konusunda sıkıntı yaşandığını ve bu konulardaki materyal hazırlığında daha hassas davranılması gerektiğini belirtmişlerdir. İnce'nin yaptığı araştırmada da bu ifadelere yer veren öğretmenler olduğunu görmekteyiz.[275] Din öğretimindeki bazı konuların soyut olması materyal hazırlamada öğreticileri olumsuz etkilemektedir sonucuna varılabilir.

---

[274] Korkmaz, "İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Materyal Geliştirme Durumları", s. 184.
[275] İnce, "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", s. 79.

Öğrenci kaynaklı sorunlar kodu için öğreticiler sınıfların farklı yaş gruplarındaki öğrencilerden oluşması ve özel gereksinimli çocuklar konularından bahsetmişlerdir. Öğretici görüşleri şu şekildedir:

> **KKÖ16:** Özel gereksinimli çocuklarla karşılaştığımızda ne yapacağımı bilmiyorum, yani nasıl davranacağımı. O yüzden materyal kullandığımızda böyle çocuklarla da karşılaşınca ne yapacağım konusunda sıkıntı yaşıyorum. Veya sorunlu bir çocuk değilse bile ona uygun olmuyor. Nasıl ne bulabilirimin de sıkıntısını yaşıyorum. Benim de materyalimin de ona ulaşmadığını, yaptığım şeylerin ulaşmadığını görüyorum.
> **KKÖ17:** Farklı yaş grupları oluyor. Hepsinin algısına göre bir şey hazırlamak mümkün olmuyor. O açıdan sıkıntımız var.

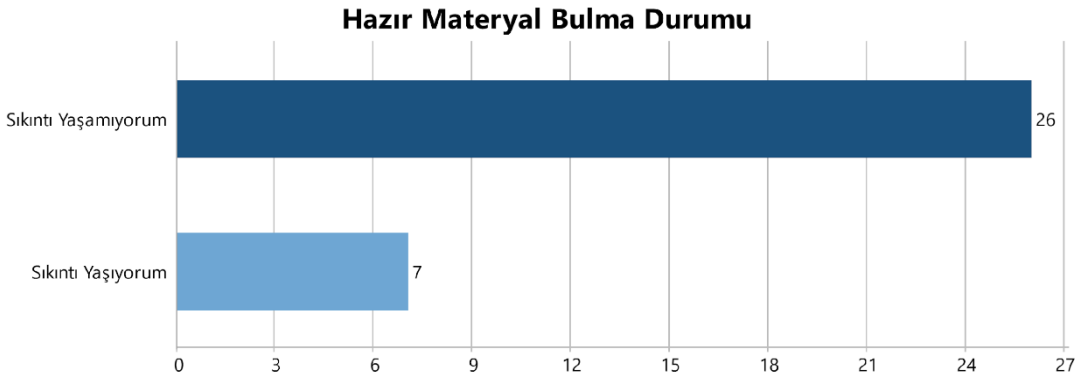
Aşırı veli beklentisi kodunda bir öğreticimizin şunları ifade etmiştir:

> **KKÖ25:** Çok özenli kâğıtlar, çok özenli maketler, çok özenli hazırlanmış, belki bazen çocuğun yerine tamamlanmış. Ben öyle panolar görüyorum ki şaşırıyorum, bunların çocuk elinden çıkması mümkün değil. Yani bir öğretmen onu yanına almış, o esnada diğer çocuklar ne yaptılar, o kusursuz şey nasıl ortaya çıktı? Yani bu tarz böyle beklentiler. Aslında beni en çok yoran kısım burası, daha özgün, daha esnek, daha olağan akışa uygun materyallerin hazırlanıyor olduğu bir eğitim sistemi benim beklentim. Ben hazırlarken genelde velilerimin beklentisi karşılayamamış olmanın veya o gruplarda gördüğüm şeyin altında mı kalıyorum kaygısı -bu tarz psikolojik kaygılar- benim önümde sorun olarak duruyor. Yoksa beni bana bıraksalar hiçbir sorun yok kendimce. Hocam soruyorum diyor bu çocuğa ne yaptınız? Oyun oynadık, geldik, oyun oynamanın basit bir iş olarak görüldüğü oyun oynamanın eğitimin bir parçası olamayacağını düşünmek. Malayani böyle, sanki Kur'an'ın ifadesindeki oyunmuş gibi, çocuğun işi aslında oyun, yani onun eğitimi aslında. Oyun dediği şey başlı başına en büyük materyal. Yani benim eğitimimin çok önemli bir yerinde duruyor işte. O zaman ben onunla eğlendiğim zaman işte bir arada bulunduğum zaman. Geçirdiğim güzel zaman benim için en güzel materyal veya en güzel dönüş verebileceğim en güzel veri. Ama beklentilerin böyle olmaması, somut beklentiler o konuda benim ufkumu daraltıyor. Bu benim aslında en büyük karşılaştığım sorun diyebilirim, ufkumu daraltıcı beklentiler.

Bu düşüncesinden hareketle öğreticimizin velilerin somut beklentilerinin, çocuğun yaptığından emin olunamayacak derecede kusursuz bir materyal beklentisinin yanlış olduğunu belirttiği görülmektedir. Öğretici oyunun da çok önemli bir materyal olduğunu ama velinin somut bir materyal elinde görmediğinde öğreticinin bir şey yapmıyormuş gibi algı oluşturmasının doğru olmadığını, daha özgün ve daha esnek bir eğitim süreci olması gerektiğini söylemektedir.

3.3.3. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hazır Materyal Bulma Durumları

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Dersinizde kendinizin hazırlamadığı öğretim materyali kullandığınızda, bu materyalleri bulma konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz? Yaşıyor iseniz bu sıkıntılar nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. İlgili sorunun kodu *hazır materyal bulma durumu* şeklinde belirlenmiştir; alt kodlar ve istatistikleri de Grafik 3.6'te verilmiştir:

Grafik 3. 6: Hazır Materyal Bulma Durumu/Kod Frekans Değerleri

Grafik 3.6'e göre hazır materyal bulmada 26 öğretici sıkıntı yaşamıyorum cevabını verirken, sıkıntı yaşıyorum diyenlerin sayısı 7 olmuştur. Sıkıntı yaşıyorum cevabını veren öğreticilerin verdiği cevaplarda öne çıkan durumlar maddiyat, materyalle ilgili bir platformun olmaması, konuya uygun hazır materyal olmaması, bilinmeyen yapım aşamaları, dinî/resmî bayram etkinlikleri bulmada yaşanan zorluk olarak tespit edilmiştir. Bu durumlar ile ilgili öğreticiler şunları söylemişlerdir:

> **KKÖ17:** Aktif kullanabileceğimiz bir platform, ortak bir havuz olmasını, böyle dokümanların yer aldığı bir şey olmasını isterdim.
> **KKÖ18:** Ben o noktada kendim hazırlayamıyorsam dışarıdan almak istiyorsam orada tabii ki en büyük sıkıntı yaşadığım maddiyat, biraz pahalı olmaları yani gücümüzün el vermemesi diyeyim. Alma konusunda yaşıyoruz. Çünkü 5 sınıfız şu an seneye 6 olacağız büyük ihtimal. Şimdi bazı materyaller de her sınıfa almanız gereken şeyler oluyor. Yani bir tane kursu alayımla olmuyor her sınıf istiyor. Mesela Ramazan takvimi aldık keçeden her sınıfa almak zorundayım. Bir sınıf bunu gezdirecek değil herhalde. O zaman bir olan masraf işte beşe çıkıyor veya sınıf sayısı kaçsa öyle olunca da maddi sıkıntı yaşatıyor yani bu konuda bize. Materyale bir bütçe ayrılmalı Kur'an kurslarında diye düşünüyorum.
> **KKÖ24:** Evet, bu konuda yani istediğimiz zaman bazen her istediğimiz, düşündüğümüz konuya göre materyal olmadığında bunu bulunduğumuz kurumdan talep ediyoruz. Bazen o konuda sıkıntılar yaşıyoruz. Ya bulunduğumuz kurumda olmuyor ya da bulunduğumuz alana uygun olmuyor. Bu sıkıntılarda da kendimiz yapmaya çalışıyoruz ya da o materyalle yapacağımız etkinlikten vazgeçiyoruz.

> **KKÖ15:** Bilginin paylaşımı açısından farklı alanlara ulaşma açısından biraz zor olabiliyor kendinin hazırlamadığı materyali bulmak konusunda. Bazen yapılan farklı bir arkadaşın yaptığı hazırladığı materyalin teknik olarak nasıl yapılması gerektiği konusunda sıkıntı yaşayabiliyoruz. Mesela o işlemlerde kesmede yapıştırmada nasıl yapılabiliyor? Bunları yapamıyoruz. Bazen illa bir örnek görmemiz veya o etkinliğini nasıl yapıldığının anlatılması gerekiyor. Bunun gibi şeyler yaşıyoruz diyebilirim. Başka bir arkadaşımızın veya başka bir materyali gördüğümüzde yaşadığım en büyük sorun o materyallerin hazırlık sürecindeki birleştirme, yapıştırma, o materyallerin hazırlığı, materyalinin birleştirilmesi diyeyim.
> **KKÖ3:** Gerek dini gererek resmi bayramlar noktasında özellikle etkinlikler bulma noktasında bir sıkıntı yaşıyoruz.

Öğreticilerin kendi hazırlamadıkları materyalleri bulmada öğreticilerin büyük çoğunluğunun sıkıntı yaşamadığı görülmektedir. Maddiyat ile ilgili problem yaşayan öğreticiler materyallerin yüksek fiyatlı olmalarından bahsetmektedirler. Bazı öğreticilerin de kurumun materyalle ilgili bir platformun olmamasını sorun olarak gördükleri ve bu konudaki eksikliği dile getirdikleri görülmektedir. Bu görüşten yola çıkılarak DİB'in dijital teknolojiyi daha aktif kullanarak bir materyal platformu oluşturması önerilebilir. MEB tarafından öğretmenlere yönelik hazırlanan bir bilgi paylaşım platformu olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sistemi bu öneriye referans gösterilebilir. Böyle bir platformun hazırlanması her konuya uygun hazır materyal olmaması, bilinmeyen yapım aşamaları, dinî/resmî bayram etkinlikleri bulmada yaşanan zorluk şeklinde ifade edilen sorunlara da çare olacaktır aynı zamanda doğru, güvenilir kaynaklara doğrudan ulaşma noktasında kolaylık sağlayacaktır.

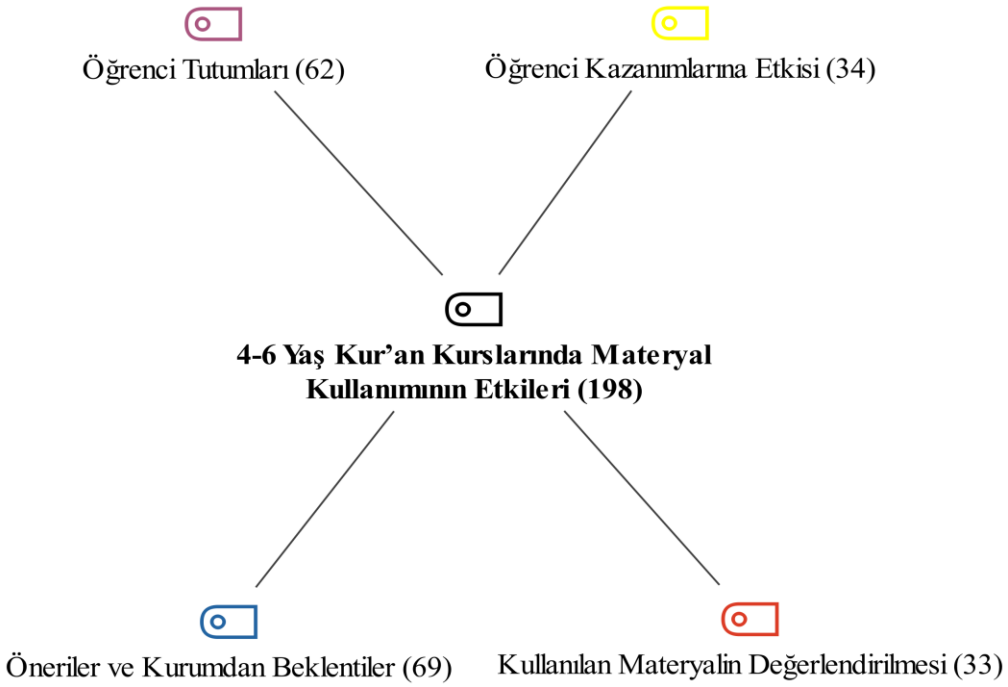
Literatüre bakıldığında Korkmaz'ın 4-6 yaş öğreticileriyle yaptığı çalışmada öğreticilerin yarısından biraz fazlası dikkat çekici materyal bulma konusunda sorun yaşamaktadırlar.[276] Yine Korkmaz'ın meslek dersleri öğretmenleri ile yaptığı araştırmasında öğretmenlerin yaklaşık %85'i, Özdemir'in araştırmasında da %49,5'i derslerine uygun materyal bulmada sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir.[277] Bu çalışmanın bulgularıyla literatürdeki bulgular farklılık göstermektedir. 4-6 yaş öğreticilerinin hazır materyal bulma bilgi ve becerisinde artış vardır denilebilir. Okul

[276] Korkmaz, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)", s. 82.
[277] Korkmaz, "İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Materyal Geliştirme Durumları", s. 182; Özdemir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Derslerinde Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu", s. 142.

öncesine dair hazırlanan materyallere gün geçtikçe bir yenisi daha eklenmekte ve eğitimcilerin istifadesine sunulmaktadır.

3.4. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Kullanımlarının Etkileri

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla oluşturulan dördüncü tema *4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Materyal Kullanımının Etkileri* olmuştur. Bu temanın kodu *4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Materyal Kullanımının Etkileri* ve ilgili temaya ait kodlar Öğrenci Tutumları, Öğrenci Kazanımlarına Etkisi, Kullanılan Materyalin Değerlendirilmesi, Öneriler ve Kurumdan Beklentiler şeklinde oluşturulmuştur. Bu kod ve koda ait alt kodlar Şekil 3.6'da gösterilmiştir:

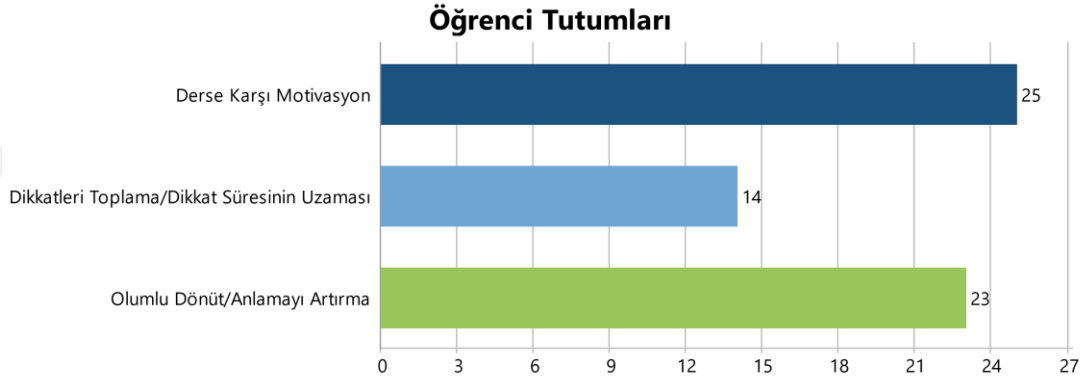

Şekil 3. 6: Dördüncü Tema/4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Materyal Kullanımının Etkileri/Kod Frekans Değerleri

Bu kodlar ve kodlara ait öğretici görüşlerine çalışmanın bundan sonraki başlıklarında yer verilecektir.

3.4.1. Öğrencilerin Materyale Karşı Tutumları

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Materyal ile işlediğiniz derslerde öğrenci tepkileri nasıl oluyor?" sorusu yöneltilmiştir. İlgili sorunun kodu *öğrenci tutumları* şeklinde belirlenmiştir. Grafik 3.7'de kod ve alt kodlar verilmiştir:

Grafik 3. 7: Öğrenci Tutumları/Kod Frekans Değerleri

Grafik 3.7'ye göre öğrenci tutumları kodunun en fazla kodlanan alt kodları sırasıyla *derse karşı motivasyon, olumlu dönüt/anlamayı artırma, dikkatleri toplama/dikkat süresinin uzaması* olmuştur.

Derse karşı motivasyon alt kodunda öğreticiler tarafından anlatılan konular materyal kullanımının derste öğrenciler üzerinde mutluluk/keyif, meraklanma, heyecan, derse katılımdaki artış, dersin sevilmesi gibi durumlar yaşattığıdır.

> **KKÖ13:** Tabii ki öğrenciler daha keyifli oluyor. Yani daha çok haz alıyorlar. Bir şeyleri öğrenmiş ve anlamış olmanın mutluluğunu bizlere hissettiriyorlar.
> **KKÖ14:** Kesinlikle çok iyi. Çünkü çocuk materyalle yaptığı zaman daha zevkli, daha eğlenceli bir şekilde yapıyor.
> **KKÖ18:** Meraklandırıyorum. Ben de işte ne olabilir? Hadi fikirlerinizi alayım. E ne oluyor dersin ilk aşaması yani dikkat çekme güdüleme tamamlanmış oluyor. O anlamda zaten vereceği mesajı hazır bir kitle elde ediyorsun işte. Materyalin bu özelliğini zaten çok seviyorum dikkati hemen çekiyor ve çocuk hemen ne olacağını merak ettiği için merak duygusuyla merak dürtüsüyle hemen konuya adapte oluyor.
> **KKÖ26:** Evet, materyalle işlediğim derslerde çocukların dikkati daha bir farklı size yöneliyor mesela boş gittiğimde o kadar belki dikkatlerini çekemiyorum ama elimde bir materyalle bir şeyle girdiğimde aa öğretmenim bu ne ya da ne yapacağız? Şimdi öğretmenim bununla ne yapacağız gibi böyle sorgulamaya başlıyor. Ya da merakla daha dikkatle bakıyorlar. Öbür türlü size normal şekilde bakarken elinizde bir şey varsa hele de ilgi çekici ise bu materyale öğrencilerin tepkileri güzel oluyor. Tabi ki onlar 4-6 yaş çocuğu oldukları için çok değişik ve çok hoş tepkiler verebiliyorlar.

Motivasyon, eğitim sürecinde etkililiği öne çıkaran en önemli unsurlardan olup, kişiye enerji vererek kişinin davranış için istek duymasında etkilidir.[278] Bu anlamda çocukların ders için gerekli motivasyonu yakalaması önemli bir durumdur. Materyal kullanımına öğrencilerin verdiği tepkilerin başında öğreticilere göre *derse karşı motivasyon* gelmektedir. Öğreticiler etkin materyal kullanımıyla öğrencilerin daha keyifli, meraklı ve heyecanlı olduğunu aynı zamanda derse katılımın arttığını belirtmektedirler. Deniz, Can, Keser ve Düzenli'nin çalışmalarında da materyal kullanılarak işlenen derste öğrencilerin bu dersleri iple çektikleri, daha istekli oldukları, daha keyifli ders işledikleri ve bitmesini istemedikleri sonuçlarına varılması da bu yöndeki bir sonucu destekler niteliktedir.[279] Korkmaz'ın araştırmasında materyal eşliğinde işlenen derslerde öğretmenlerin %56'sı öğrencilerin aktif katılım ve yüksek bir ilgi gösterdiğini ve yüksek bir ilgi gösterdiklerini belirtmişlerdir.[280]

Olumlu dönüt/anlamayı artırma kodu için öğreticilerin ifadeleri şu şekilde olmuştur.

> **KKÖ3:** Özellikle hayvanlarla ilgili bir şey yapıyorsam ya da deneyle ilgili bir şey anlatacaksam ya da Allah'ın isimleriyle ilgili bir konu anlatacaksam görsele ne kadar somut örneklere de ne kadar ağırlık veriyorsam çocuk o zaman daha iyi anlayabiliyor, o yüzden dokunmak, görmek ve duymak daha iyi, sadece duymak yeterli olmuyor. Onlar için dokunmak çok daha yeterli olabiliyor.
> **KKÖ8:** Çok güzel, öğrencide daha kalıcı öğrenme olduğunu düşünüyorum. Öğrencinin algılaması veya bunu kendinde özümseyip, ailesine ya da kullanma anlamında, hayatında, fiillerinde, sözlerinde dönütlerini çok güzel alıyoruz. Yani çocuk o materyali anlatma gereği duyuyor ve anlatması için yapılıyor. Kalıcılığı sağlaması adına önemli olduğunu düşünüyorum, dönütünü alıyoruz.
> **KKÖ14:** Daha kalıcı oluyor o yüzden materyal kesinlikle her ders her konu için ayrı ayrı çocuklarını anlayabileceği seviyede olmalı mutlaka.

---

[278] Sırrı Akbaba, "Eğitimde Motivasyon", **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, No:13, 2010, s. 343.
[279] Sultan Deniz, "Din Eğitiminde Teknoloji ve Materyal Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi", **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2020, s. 237; Seçil Kıy Can, "İlköğretim 4. Ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde (Araç-Gereç) Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi (Kars İli Örneği)", **Kafka Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2019, s. 46; Mustafa Şaban Keser, "Sosyal Bilgiler Dersinde Bilgisayar Destekli Eğitimin Akademik Başarıya Etkisi", **Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray, Ocak 2012, s. 74; Hakan Düzenli, "İlköğretim 8.Sınıf T.C. İnkilap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Görsel Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi", **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2019, s. 48.
[280] Korkmaz, "İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Materyal Geliştirme Durumları", s. 200.

KKÖ15: Öğrendikleri bilgiler daha güzel yerleşiyor. Kullandığımız kukla veya maketler görsel olarak da canlanıyor tabii ki. Bilginin kalıcılığı konusunda önemli bir yer tutuyor materyaller.
KKÖ22: Tabi ki kuru kuru anlatım gibi olmuyor. Materyal olunca onunla ilgili anılarını anlatıyorlar, bilgilerini anlatıyorlar. Materyalle işlenen dersler daha etkili ve kalıcı oluyor.
KKÖ24: Materyalle çocuklar daha iyi algılıyor ve onunla daha adapte oluyorlar ve sürekli onunla ilgili geri dönütler alıyorum, işte şu kuklayla yaptığınız ders çok güzeldi veya o kuklanın söylediği sözü telaffuz ediyor çocuk ya da gidip evde bunu anlatıyor. Buradan onun etkili olduğunu anlamış oluyorum.
KKÖ32: Bir de akılda kalıcılığı daha çok oluyor çünkü çocuklar daha çok hatırlıyorlar. Geri döndüklerinde bize söylediklerini, şunu şu malzemeyle olduğunda şunu şöyle yapmıştık dediklerinde materyal daha akılda kalıcı oluyor.

Olumlu dönüt/anlamayı artırma kodunda öğreticiler derslerde materyal kullanımının öğrencilerin daha kalıcı bir öğrenme gerçekleştirmesine yardımcı olduğunu belirten ifadeler kullanmışlardır. İnce, Deniz ve Yorulmaz'ın çalışmasında da din öğretiminin materyal desteği ile yapılmasının unutmayı azaltıp kalıcılığı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.[281]

Dikkatleri toplama/dikkat süresinin uzaması kodu için öğretici görüşleri de şu şekilde olmuştur.

KKÖ2: Odaklanma süreleri artıyor. Herhangi bir materyal kullandığımızda dağılma sorunu olmuyor. Çocuklarda daha çok dikkat toplayabiliyorlar.
KKÖ4: Bir kere daha ilgili ve dikkatleri daha yoğun oluyor.
KKÖ12: Hem daha güzel bir ders işlenmiş oluyor hem de ilgili bir şekilde ders işlenmiş oluyor. Başka şeylere dikkatleri dağılmamış oluyor.
KKÖ18: Hemen dikkat çekme aşamasını tamamlamış oluyoruz. Elimizde öyle bir materyalle girdiğiniz zaman çocuk hemen dört gözle öğretmenim 'bu ne, bu ne' diye zaten sormaya başlıyor.
KKÖ28: Öğrenciler ilginç şeylerle karşılaştıklarında çok ilgilerini çekiyor, dikkatlerini çekiyor. Bence daha iyi öğreniyorlar. Daha güzel öğreniyorlar. Bizim 4-6 yaştaki en büyük sorunumuz dikkat toparlamak. Yani bir şeye başlayabilmek için bir kere öğrenciyi güzel bir şekilde hazırlayabilmemiz gerekiyor ki bu çok zor ama farklı materyallerle bunu başarma oranımız fazla.
KKÖ33: Elimde somut bir şeyle gittiğimiz zaman dikkatleri daha iyi odaklanıyor. Yani farklı bir şeyse özellikle onlar da yapmak istiyor. Mesela yapılabilir bir materyal ise onlar da yapmayı istiyorlar. Dikkatleri, ders anlamaları, konuya ilgileri çok daha fazla oluyor. O yüzden faydalı.

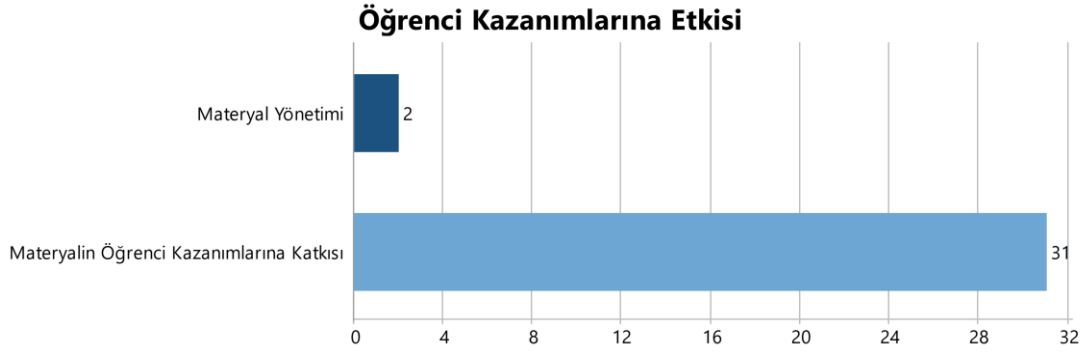
[281] İnce, "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", s. 108; Deniz, "Din Eğitiminde Teknoloji ve Materyal Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi", s. 237; Bilal Yorulmaz, "Teknoloji Destekli Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Öğrenci Başarısı ve Kalıcılığına Etkisi", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C.III, No:10, 2005, s. 136.

Görüldüğü üzere öğreticiler materyallerin öğrenciler üzerinde *dikkatleri toplama/dikkat süresinin uzaması* gibi etkilerine dikkat çekmişlerdir. İnce'nin araştırma bulgularıyla bu araştırma benzerlik göstermektedir.[282]

Sonuç olarak araştırmaya katılan 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin derslerde materyal kullanmanın olumlu fonksiyon ve sonuçlarına yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu söylenebilir.

3.4.2. Materyalin Öğrenci Kazanımlarına Etkisi

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Hedeflenen öğrenci kazanımlarının gerçekleşmesinde materyal kullanımının etkisi nasıldır?" sorusu yöneltilmiştir. İlgili sorunun kodu *öğrenci kazanımlarına etkisi* şeklinde belirlenmiş olup, bu kod ve alt kodları Grafik 3.8'de verilmiştir:

Grafik 3. 8: Öğrenci Kazanımlarına Etkisi/Kod Frekans Değerleri

Grafik 8'ye göre materyal kullanımının öğrenci kazanımlarına etkisi *materyalin öğrenci kazanımlarına etkisi* ve *materyal yönetimi* kodlarıyla kodlanmıştır. *Materyalin öğrenci kazanımlarına etkisi* kodunda 31 kodlama yapılırken, *Materyal yönetimi* kodunda 2 kodlama yapılmıştır. *Materyalin öğrenci kazanımlarına etkisi* ile kodlanan ifadelerden bazıları şu şekildedir:

> **KKÖ7:** Materyal kullanımının etkisi çok yüksektir. Hocam çok kazandırıcıdır. Materyal kullandığın zaman çocukların kazanımları tabi ki kazanım olarak kendilerinde kalıyor. 4-6 yaşta materyal kullanmamanın eksikliği ise öğreticiliğini yitirmesidir bence.

[282] İnce, "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", s. 110.

KKÖ9: Etkili. Materyal kullanımı gerçekten büyük oranda etkili şekilde kazanımları gerçekleştirmekte.
KKÖ10: Bence etkisi %80-90'dır. Kesinlikle olması gerektiğini düşünüyorum.
KKÖ12: Materyal kullanımı yani bence olumludur. Evet, orada kazanımların gerçekleşmesine etkisi oluyor. Materyaller az önce de dediğim gibi işte ilgilerini çekmesi vs. gibi konularda bence faydalı oluyor.
KKÖ13: Hocam şimdi materyal kullanımın etkisi elbette ki 4-6 yaş çocukları üzerinden yani öğrenci kazanımlarını gerçekleşmesi hususunda çok elzem. Çok elzem bir konu. Dolayısıyla hedeflenen öğrenci kazanımına materyal ile çok çabuk ulaşabiliyoruz. Tamamen o çocuklar somut öğrenme çağındaki çocuklar olduğundan dolayı. Yani bunu bu soyut konuları somutlaştırmak için olmazsa olmaz bir durum materyal.
KKÖ19: Materyal kullanımının etkisi yüzde yüzdür. Yani eğer bir öğretmen materyal kullanmadan sürekli sözel olarak veya ezber olarak bir şeyleri yaptırmaya çalışıyorsa o sadece çocukların beyninde bir iki aylıktır. Ondan sonra unutulup gidecektir ama görsel olan hiçbir şey hafızadan silinmez.
KKÖ25: Kesinlikle olumlu etkisi var. İyi bir materyal, iyi tasarlanmış, güzel bir materyalin kazanımına ulaştırmada çok çok büyük rolü var. Tabii bu kazanımlardan elde ettiğimiz sadece öğrenme süreci değil, duygusal, sosyal gelişim hatta gelişim basamaklarının her alanı.

Materyal yönetimi koduna ait görüş bildiren öğreticiler materyalin kazanımları gerçekleştirmedeki olumlu etkisinden bahsetmekle birlikte, öğreticilerden ilki dersi işlerken materyali kullanma zamanının iyi ayarlanması ile ilgili görüşlerini de dile getirmiştir. Materyali kullanma zamanının iyi ayarlanamaması halinde beklenmedik öğrenci tepkileri ve materyalin dersin işlenişini zorlaştırabildiğini ifade etmektedir. Diğer öğreticimiz de materyali etkin bir şekilde kullanıp derste sunmanın önemine vurgu yapmaktadır. Çok iyi tasarlanmış ve mesajı iyi hazırlanmış bir materyal yerinde ve etkili bir şekilde derste sunulamamışsa onun öğrenme açısından bir faydasının olmayacağı hakikatini unutmamak gerekir.[283] Bu koda ilişkin öğretici görüşleri şu şekildedir:

KKÖ1: İstisnai, arada beklenmedik tepkiler veya bazen işi zorlaştırdığı yönler olabiliyor.
KKÖ4: Etkisi tabii ki de önemlidir ama burada sadece kazanımları gerçekleştirmede materyali ön plana çıkartmamız da haksızlık olur. Öğreticinin materyali kullanmaktan kastının ilgiyi daha toplamak ya da dersi daha etkin bir şekilde yönetebilmek olduğunu söyleyebiliriz. Yani asıl onu kullanmak da bence daha etkili bir yöntem. Sadece materyal başlı başına bir etki oluşturmuyor.

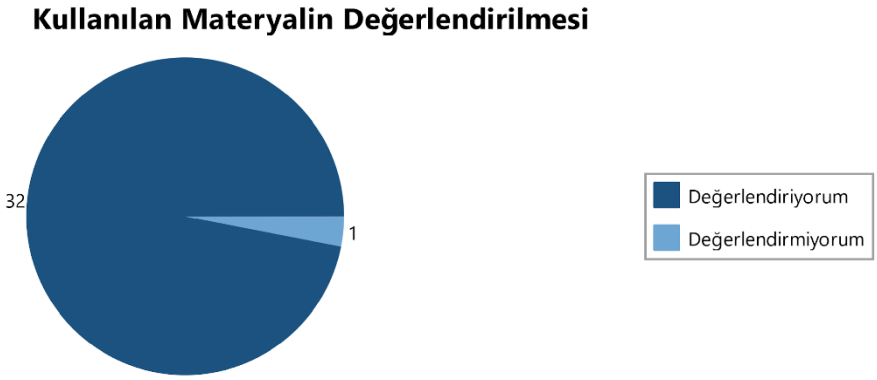
[283] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s.92.

4-6 yaş öğretim programının genel amaç ve kazanımlarını eğitim-öğretim sürecinin her aşamasında göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur.[284] Dolayısıyla hazırlanan materyallerin öğrenci hazırbulunuşluğuna uygun olarak ünite kazanımlarını gerçekleştirmeye yönelik hazırlanması gerekir. Öğreticilere materyallerin ünite kazanımlarını gerçekleştirmedeki rolünü sorduğumuzda tüm öğreticilerin kazanımları gerçekleştirme noktasında olumlu bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Bu öğreticilerden bir tanesi kazanımları gerçekleştirmede materyal kullanımının etkisinin olumlu olduğunu ancak öğrencilerin beklenmedik tepkileriyle materyalin işleri zorlaştırabildiğini, diğeri de materyalin önemli olduğunu fakat onu iyi bir şekilde kullanmanın, yönetmenin materyali daha etkili kıldığını dolayısıyla öğreticinin buradaki becerisine yönelik dikkat çekici açıklamalar yapmışlardır. İnce'nin araştırmasında da buna benzer ifadelerde bulunan öğretmenler olduğu görülmektedir. Onlara göre kazanımların gerçekleşmesinde öğretmenin rolü büyüktür. Onun uygun materyali seçip, derslerinde doğru bir şekilde kullanması ünite kazanımlarının gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır.[285]

3.4.3. Kullanılan Materyalin Nitelik Yönünden Değerlendirilmesi

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere "Derslerinizde kullanmak üzere hazırladığınız materyalleri, kullandıktan sonra eğitime katkısını değerlendiriyor musunuz? Kendi hazırladığınız materyalleri derslerinizde kullandıktan sonra nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. İlgili sorunun kodu *kullanılan materyalin değerlendirilmesi* olarak belirlenmiştir. *Değerlendiriyorum* ve *değerlendirmiyorum* şeklinde alt kodlar oluşturulmuştur ve Grafik 3.9'da gösterilmiştir:

[284] Diyanet İşleri Başkanlığı, **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, s. 7.
[285] İnce, "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", s. 107.

Grafik 3. 9: Kullanılan Materyalin Değerlendirilmesi/Kod Frekans Değerleri

Değerlendirme öğretim sürecinin bir parçasıdır. Öğretim materyallerinin aksayan yönlerini tespit ve bu yönleri düzeltmeye yönelik yapılan faaliyetler değerlendirme kapsamına girmektedir.[286] Öğretim materyallerinin etkililiği, eğitim sürecine katkısı ancak bu şekilde tespit edilebilir. İlgili soruya 33 katılımcıdan 32'si materyali kullandıktan sonra *değerlendiriyorum* derken, 1 öğretici ise *değerlendirmiyorum* cevabını vermiştir. Değerlendiriyorum cevabı verenlerden materyali nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bilgi istendiğinde katılımcıların verdikleri cevaplarda öne çıkan konular çocuk geri bildirimi, materyalin faydalı olup olmadığının gözlemlenmesi, artı-eksi yönlerinin tespiti, artı-eksi yönlerinin not edilmesi, veli geri bildirimi ve diğer öğreticilerle istişare olmuştur. İlgili alt kod ile ilgili öğretici görüşleri aşağıda verilmiştir:

> **KKÖ1:** Evet yani daha sonrasında bunu tekrar kullanır mıyım diye ne kadar artısı oldu? Getirisi ne oldu, götürüsü ne oldu? Geriye dönüp bir okuyup geri bildirimini alıyorsan velilerden çünkü bazen veliler üzerinden de gelebiliyor. Çünkü hani bizim fark etmediğimiz bir şey işte annesi arıyor çocuğunda. Sonrasında bazen olumlu, bazen olumsuz olabiliyor. Mesela diğer çocukların yanında yetersiz hissetmesine sebep olduysa onu kullanmayacağım diyorum bir dahaki sene.
> **KKÖ2:** Çocuklarda gözlemliyorum, faydası oldu mu olmadı mı diye olduysa kullanmaya devam ediyorum. Bir sonraki senelerde de başka derslerde de. Ama olmadıysa tekrar kullanmıyorum aynı şeyi.
> **KKÖ4:** Faydalı olmadıysa baktık ki o derste çok da verim alamadık. Hani o kullandığımız materyalle ilgili onu tekrar kullanmam diye düşünürüm ama faydasını gördüysem bu çok iyi oldu. Bunu yine kullanabilirim diye düşünürüm ve muhafaza ederim.

[286] Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, s. 212.

KKÖ5: Materyali hazırladıysak bir sonraki hafta yine soruyorum, yaptığınız kuklaları evde oynattınız mı? Benim için materyal hazırlama noktasında ailelerin geri dönüşü de çok kıymetli. Çünkü ailelere ben dönem başından beri şunu hep telkin ettim dedim ki; eve gönderdiğimiz materyalleri en azından bir süre atmayın. O materyal sizin için çok gereksiz olabilir ama çocuk için çok kıymetli olabiliyor. Dönemin sonunda oturursunuz hep beraber, bak kızım bu yırtılmış, ucu kıvrılmış, bu bizim için artık bir anlam ifade etmiyor da hani gerçekten deforme olmuş onu atabilirsin. Ama gerçekten çocuk çok kıymet vererek hazırladıysa ya da birlikte hani grup içerisinde özenle hazırladıysak biz bu materyali ben saklanmasını ailelerden istiyorum. Geri dönüşü de öyle olsun istiyorum. Hafta içi ya da hafta sonu ailelere soruyorum, bu hikâyeyi size anlattı mı? Ya da bu hikâyeyle ilgili neler söyledi size diye. Hem o materyali hazırlama noktasında -en azından kurs içinde yaptığımız etkinlikler- hem de eve gönderdiğimiz materyalleri değerlendirme noktasında ailelerin görüşleri benim için çok kıymetli. Ben daha çok ailelerin ve çocuğun tepkisiyle değerlendiririm.
KKÖ6: Çocuklara söylüyorum, neler öğrendiniz? Geri dönüşü güzelse iyi diyorum, bu işe yaramış.
KKÖ8: Materyalleri eğer kullandığım materyalin yetersiz olduğunu veya kalıcılık sağlamadığını görürsem bunu test etmeye çalışıyorum. Bu materyali bir daha kullanmıyorum. Bu olmadı diyorum, tutmadı.
KKÖ31: Yani çocuklar üzerinde bilginin kalıcılığını arttıracak materyalin pozitif yönlerini, negatif yönlerini değerlendiriyorum. Zihnimde belki de daha geliştirerek değiştirerek materyali bir sonraki aşamaya geçiyorum. Bu şekilde çocuğun üzerinde yani gösterdiğimiz şeyin, bilginin kalıcılığını sağlamaya çalışıyorum.

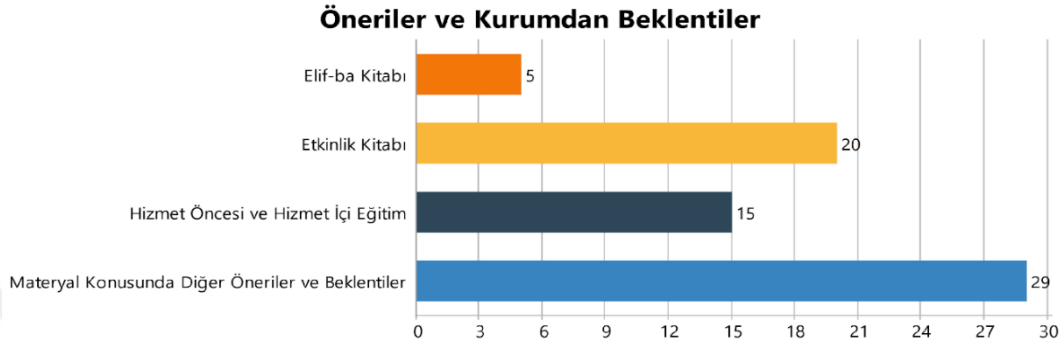
Öğreticilerin bir kişi hariç hepsinin kullandıkları materyalleri değerlendirdiğini söylemesi olumlu bir sonuçtur. Fakat bunu yaparken bir ölçme-değerlendirme aracı kullanmamaları, daha ziyade bu değerlendirmenin çocuk geri bildirimi, materyalin faydalı olup olmadığının gözlemlenmesi, artı-eksi yönlerinin tespiti ve not edilmesi, veli geri bildirimi ve diğer öğreticilerle istişare gibi bir araç olmadan yapılan değerlendirmeler olması dikkat çekicidir. Bu değerlendirmelerin gözlem ve küçük not alımları şeklinde yapılıp çok yönlü olmadığı görülmektedir. Özdemir'in çalışmasında öğretmenlerin %45'i kullandıkları materyalleri değerlendirdiklerini ama bu değerlendirmenin kapsamlı bir değerlendirme olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.[287]

3.4.4. 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Önerileri ve Kurumdan Beklentileri

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla öğreticilere son olarak "Materyal geliştirme ile ilgili önerileriniz ve

[287] Özdemir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Derslerinde Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu", s. 148.

kurumdan beklentileriniz nelerdir?" Sorusu yöneltilmiştir. İlgili sorunun kodu *öneriler ve kurumdan beklentiler* şeklinde oluşturulmuştur. Bu kod ve koda ait alt kodlar Grafik 3.10'da gösterilmiştir:

Grafik 3. 10: 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Önerileri ve Kurumdan Beklentileri/Kod Frekans Değerleri

Grafik 3.10'a bakıldığında öğretici görüşlerinin 4 alt kod üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. *Materyal konusunda diğer öneriler ve beklentiler* kodunda 29 kodlama yapılırken, *etkinlik kitabı* 20 (eski etkinlik kitabı) , *hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim* 15, *Elif-ba kitabı* 5 kodlamaya sahiptir.

Materyal konusunda diğer öneriler ve beklentiler kodunda öne çıkan konular teknik destek, materyal geliştirme ekibi, dini formasyon, uzman desteği, çocuk edebiyatı, materyal konusunun güncel bakış açısıyla değerlendirilmesi, materyallerin her çocuğa ayrı ayrı hazırlanması gerektiği, çalıştay, materyal kitapları basılmalı, Tamamlayıcı Kazanımlar dersi için Halk Eğitim desteği, denetleme, maddi destek, her sene eğitici program, öğreticilerin kişisel yeterliklerini artırmaları, şehir bazında gruplar/toplantılar, psikolog eşliğinde hazırlanmış materyaller, dua ve sûre tâlim videoları olmuştur. İlgili kod için öğretici görüşleri şu şekilde olmuştur:

> **KKÖ3:** Bu konuda destek isteyebiliriz yine sure talimleri. Bizim Bursa müftülüğünün düzenlemiş olduğu bir sayfa vardı. 4-6 yaş sayfası orada kitabın harf talimleri yapılabiliyor. Orada hocanın ses kaydını veriyor ama açıkçası sure talimlerinin yok ve internete baktığımızda o konuda çok eksiğimiz var bence. Çünkü ben her duayı işte şuradan dinletebilirsiniz diye ben veliye atamıyorum, linkini gönderemiyorum. Kendi ses kaydımı mahremiyet açısından göndermek istemiyorum açıkçası. Diyanet'in çocuklara yönelik bir çocuk ses kaydıyla dualaın taliminin olması bizim açımızdan çok etkili çünkü velilere diyoruz ki şu duayı yatarken dinletin tekrar ettirmeyin çünkü yeterli talim tecrübeye mahrece sahip değildir veli.

İnşallah tamamlatılabilirse yine ilahiler gibi çizgi filmler gibi bu konuda da bir destek olursa bizim için çok faydalı olacaktır.

KKÖ7: Materyal geliştirmeyle ilgili şöyle olabilir, mesela belirli şehirlerde gruplar oluşturulabilir, o şehrin imkânlarına göre ne tür materyaller yapıp toplu olarak kullanabiliriz, bunu düşünülebiliriz.

KKÖ8: Yani herkesin bence kendi kapasitesi ya da kendi sınıf düzeyine göre materyal hazırlayabilme düzeyine sahip olabilmesi gerektiğini düşünüyorum. Her bir öğretici için eğitim çok önemli ama kişisel yeterliliklerin de çok önemli olduğunu düşünüyorum özellikle 4-6 yaş öğreticiliğinde.

KKÖ10: Evet, eğitim önemli, işte lisans, yüksek lisans vb. seminerler. Prosedürdeki yazılanlar bekleneni karşılamıyor, işin fiiliyatı önemli. Bu anlamda öğreticinin kişisel yeterliliğini daha fazla önemsediğimi söyleyebilirim. Materyal geliştirmeyle ilgili kurumdan beklentilerin bence her sene öğreticilerine eğitici programlar yapmalı.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileriyle yapılan nitel araştırmanın sonuçlarına ve bu sonuçlara bağlı olarak önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırma DİB bünyesinde eğitim veren 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Somut işlemler dönemi çocuklarına yönelik olarak eğitim veren bu kurslarda materyal kullanımı son derece önemlidir. Bu dönem çocuklarının kolay bir öğrenme gerçekleştirmesi ve öğrenmede kalıcılığın sağlanmasında materyal kullanımının gerekliliği ve faydası bilinen bir durumdur. Dolayısıyla 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan öğreticilerin materyal hazırlama durumlarını tespit etmek önemli bir husustur.

Araştırmada materyal hazırlama/tasarlama konusunda öğreticilerin büyük bir bölümünün çocuk gelişimi, formasyon, seminer, halk eğitim, lisans eğitimlerinden birini veya birkaçını aldığı tespit edilmiştir. Aldıkları eğitimi faydalı bulan öğreticiler olmakla birlikle alınan eğitimlerin içeriğinde staj faaliyetinin bulunmaması, materyal geliştirme/tasarlama ile ilgili görülen dersin içeriğinin ortaokul ve lise çağındaki çocuklara yönelik olup 4-6 yaşa uygun olmaması, dersin örgün olarak alınmaması, derslerin teorik olarak işlenmesi gibi eksiklikleri dile getirerek bu eğitimlerdeki sorunlara değinen öğreticiler de olmuştur.

Araştırmaya katılan tüm öğreticiler çocuklara yönelik yaptıkları eğitimlerde materyal hazırlamanın gerekli olduğunu düşünmektedirler. Bunun nedeni olarak materyalin soyut konuların anlatılmasında kolaylık sağlaması, hafızada kalıcılık sağlaması, öğrenmeyi kolaylaştırması ve hızlandırması, dersi sıkıcılıktan kurtarması şeklindeki faydaları göstermişlerdir. Ancak materyal kullanımında bazı hususlara dikkat edilmesi gerektiğini, materyalin yerinde, amacına uygun, öğreticiyi kazanıma ve hedefe götürebilecek nitelikteki materyallerin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğreticiler öğrencilerin seviyelerine uygun nitelikli materyal hazırlama konusunda genel olarak kendilerini yeterli görmektedirler.

Materyal hazırlamak için 4-6 yaş Kur'an kurslarındaki gerekli malzeme durumu ve teknolojik alt yapı öğreticilerin büyük bir çoğunluğuna göre yeterli görülmüştür.

Bu sonuçtan kurslardaki fiziki ve teknik imkânların geçmiş dönemlere nazaran iyileştiği sonucuna varılabilir. Bununla birlikte kursunun imkânlarını yetersiz bulan az sayıda öğretici bulunmaktadır ve bu öğreticiler, kurslarındaki kırtasiye malzemelerinin ve bilgisayar, yazıcı, projeksiyon gibi teknolojik aletlerin eksik olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğreticilerin dersten önce hangi hazırlıkları yaptıklarını öğrenmek sebebiyle sorulan soruya verilen cevaplarda öğreticilerin tamamının derse hazırlanarak girdiği tespit edilmiştir. Öğreticiler ders öncesinde materyal hazırlığı, ders plan-programı hazırlama, ders kitapları veya dijital medya hazırlığı gibi hazırlıklar yaparak derslerine hazırlandıklarını belirtmişlerdir.

4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyallerini hazırlarken en fazla dikkat ettikleri husus çocukların seviyesi olmuştur. Öğreticiler dikkat ettikleri diğer hususlar için de ilgi ve dikkat çekicilik, sağlıklı ve güvenli olması, işlevsellik, konuya ve kazanıma uygunluk, hafızada kalıcılık ile materyalin basit olması, ekonomik olması ve eğlenceli olması cevaplarını vermişlerdir.

Öğreticilerin en fazla materyal hazırladığı dersin Kur'an- Kerim olduğu tespit edilmiştir. Öğreticiler Kur'an-ı Kerim dersinde en fazla *harfler, cezm, şedde, harekeler, uzatmalar, birleşik harfler* konularında materyal hazırlamaktadırlar. Öğreticilerin değerler eğitimi dersinde en fazla sabır, yardımlaşma, sorumluluk, insanları seviyorum, iyilik, adalet, ahlâk, saygı, milli/dini değerler, beslenme ve temizlik; dini bilgiler dersi için en fazla dinî mekânlarımızı tanıyorum, Allah'ı tanıyorum, peygamberimizi tanıyorum, Ramazan, abdest, oruç, namaz, kitabımı tanıyorum, dua, sure ve dualar; tamamlayıcı kazanımlar dersi için ise en fazla geometrik şekiller ve sayılar konularında materyal hazırladıkları görülmektedir.

Kukla öğreticilerin en fazla hazırladığı materyal türü olmuştur. Eğitici oyuncak, hikâye kartı, diğer materyaller (sesli oyuncak, harf magneti, harf eşleştirme, harf tombalası, puzzle, şarkı ve yap-boz) de sırasıyla öğreticiler tarafından en fazla hazırlanan materyallerdir.

2024-2025 eğitim-öğretim yılı itibariyle kullanılmaya başlanılan yeni etkinlik kitapları hakkında öğreticilerde büyük bir memnuniyet olduğu görülmüştür. Öğreticiler kitapların etkinliklerle zenginleştirildiğini belirtirken aynı zamanda

birtakım eksikliklerinin de olduğuna dikkat çekmişlerdir. Kitapların basım kalitesinin, çizimlerin ve görsellerinin daha iyi olabileceğini, etkinlik bölümlerinin spiralli olması gerektiğini, kitaptaki etkinliklerde basitten karmaşığa ilkesinin göz ardı edildiğini, yaşa göre ayrılmadığını, gereksiz hikâyelere yer verildiğini belirtip bu konularda iyileştirmeler yapılması gerektiğini söylemişlerdir.

Öğreticiler Etkinliklerle Elif-ba kitabını eski kitaba nazaran öğrenci seviyesine daha uygun görmektedirler. Öğreticilerin çoğu Etkinliklerle Elif-ba kitabından genel anlamda memnun olmakla birlikte kitap tasarımının düzenlenmesi, etkinlik bölümlerinin spiralli olması, daha fazla harf alıştırmalarına yer verilmesi, okunması zor kelimelerin kitaptan çıkartılması, cezm ve şedde konuları başta olmak üzere diğer konularda da daha fazla etkinlik olması gibi önerilerle kitapların iyileştirilmesini beklemektedirler.

Öğreticilerin kendilerinin hazırlamadığı materyalleri bulmak için en fazla sosyal medyadan yararlandıkları sonucuna varılmıştır. Özellikle Instagram, Telegram ve Pinterest en fazla başvurulan platformlar olarak öne çıkmaktadır.

Görüşmeye katılan bazı öğreticiler materyal hazırlarken herhangi bir sorunla karşılaşmadığını belirtirken bazı öğreticiler ise yaşadıkları sorunlardan bahsetmişlerdir. Öğreticilerin ifadelerinden materyal hazırlarken en fazla yaşanan sorunların bilgi/tecrübe eksikliği, maddi problemler, zaman, içerik kaynaklı sorunlar, öğrenci kaynaklı sorunlar, aşırı veli beklentisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğreticilerin büyük bir çoğunluğunun başkaları tarafından hazırlanan materyalleri bulma konusunda sıkıntı yaşamadığı sonucuna varılmıştır. Sıkıntı yaşadığını belirten öğreticilerin ifadelerinden bu sıkıntıların maddiyat, materyalle ilgili bir platformun olmaması, konuya uygun hazır materyal olmaması, bilinmeyen yapım aşamaları, dinî/resmî bayram etkinlikleri bulmada yaşanan zorluk gibi durumlar olduğu tespit edilmiştir.

Materyal kullanılan derslerde öğrenci tepkileri derse karşı motivasyon, olumlu dönüt/anlamayı artırma, dikkatleri toplama/dikkat süresinin uzaması şeklinde olmuştur. Öğreticilerin materyal kullanımının gerekliliğine dair düşüncelerinden ve bu konudaki gayretlerinden materyal kullanımının sonuçlarının olumlu olduğuna karşı farkındalıklarının yüksek olduğu sonucu çıkmaktadır.

Öğreticilerin tamamı materyal kullanımının ünite kazanımlarının gerçekleşmesinde olumlu bir etki gösterdiğini düşünmektedirler. Dolayısıyla konuya, amacına uygun bir şekilde hazırlanan bir materyalin derste öğretici tarafından iyi bir şekilde öğrencilere sunulmasıyla o materyalin dersin kazanımlarını gerçekleştirmedeki rolünün büyük olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğreticilerin büyük çoğunluğunun derste kullandıktan sonra materyalin eğitime katkısını değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu değerlendirmeler çocuk geri bildirimi, materyalin faydalı olup olmadığının gözlemlenmesi, güçlü ve zayıf yönlerinin tespiti ve not edilmesi, veli geri bildirimi ve diğer öğreticilerle istişare şeklinde olmuştur. Materyal değerlendirmesinin bir ölçme-değerlendirme aracı kullanılmadan elde edildiği, kısa not alımları ve gözlemler şeklinde yapılıp çok yönlü olmadığı tespit edilmiştir.

Öğreticiler kurumdan derslerinde kullandıkları kitapların iyileştirilmesini, hizmet öncesi ve hizmet sonrası eğitimler verilmesini, kurslara teknik destek sağlanmasını, materyal geliştirme ekibi kurulmasını, dini formasyon eğitiminin sağlanmasını, uzman desteği verilmesini, dini içerikli çocuk edebiyatının geliştirilmesini, materyal konusunun güncel bakış açısıyla değerlendirilmesini, çalıştaylar düzenlenmesini, materyal kitapları basılmasını, tamamlayıcı kazanımlar dersi için Halk Eğitim desteği sağlanmasını, kurslarda daha fazla denetlemenin yapılmasını, maddi destek sağlanmasını, her sene eğiticinin eğitimi programı düzenlenmesini, şehir bazında toplantılar yapılmasını, psikolog eşliğinde materyaller hazırlanmasını, dua ve sûrelerin öğretimi için tâlim videoları hazırlanmasını beklemektedirler. Bu araştırma sonuçlarına göre şu önerilerin yapılması mümkündür:

1. İlahiyat fakültelerinde verilen Öğretim Teknolojileri dersinin konularına 4-6 yaş çocuklarına yönelik de konular ilave edilebilir. Bu derslerin pratik uygulamalarla (atölye faaliyetleri vb.) da desteklenmesi önemlidir.
2. MEB'in oluşturduğu EBA sistemi gibi dijital teknolojiyi daha aktif kullanarak DİB tarafından bir materyal platformu oluşturulabilir. Böyle bir platformun öğreticilerin materyal konusundaki sorunlarını gidermede bir kolaylık, aynı zamanda da güvenilir kaynaklara doğrudan ulaşma imkânı sağlayacağı öngörülmektedir.

3. Diyanet Akademisi tarafından 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticiliğine atanmadan önce öğretici adaylarına materyal hazırlama/tasarlama ile ilgili kapsamlı bir hizmet öncesi eğitim verilebilir.
4. Görev süresinde 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerine materyal hazırlama/tasarlama ile ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenebilir, bu eğitimlerin içeriği gelişen teknolojik şartlara ve günümüz koşullarına göre düzenlenebilir, ayrıca bu eğitimler belli periyotlarla tekrarlanabilir. Böylelikle öğreticilerin mesleki gelişimlerine katkı sağlanmış olacaktır.
5. 4-6 yaş Kur'an kurslarının kırtasiye malzemesi ve teknolojik altyapı bakımından eski dönemlere nazaran daha iyileştiği söylenebilir. Bununla birlikte hala bu konuda sıkıntı yaşadığını söyleyen öğreticilerin olması kurslardaki imkanların artırılması, materyal hazırlama için gerekli olan malzeme ve teknolojik araç-gereç eksikliklerinin giderilmesi hususlarında atılacak adımların faydalı olacağı öngörülmektedir.
6. 2024 yılında yayınlanan yeni etkinlik kitapları basım kalitesi ve çizimleri iyileştirilerek, etkinliklerde basitten karmaşığa ilkesi göz önünde bulundurularak, kitaplar yaşa göre sınıflandırılarak, içindeki hikâyeler revize edilerek güncellenebilir.
7. Etkinliklerle Elif-ba kitabı tasarımının düzenlenmesi, etkinlik bölümlerinin spiralli olması, daha fazla harf alıştırmaları eklenmesi, okunması zor kelimelerin çıkartılıp kolay kelimeler eklenmesi, cezm ve şedde konuları başta olmak üzere kitaba daha fazla etkinlik eklenmesi sayesinde daha öğrenci merkezli bir kitap haline getirilebilir.
8. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri materyalleri kullanıldıktan sonra eğitime katkısını muhakkak değerlendirmeli ve bu değerlendirmeler uygun ölçme ve değerlendirme araçlarıyla sistemli bir şekilde yapılmalıdır.
9. 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticileri kurumun verdiği eğitimler dışında mesleki gelişimlerini sağlayacak başka eğitimlere de katılabilirler. Materyal konusunu içeren yurtiçi veya yurtdışında yayınlanan yayınları takip edebilir ve kendi derslerine bu bilgileri entegre edebilirler.

10. 4-6 yaş Kur’an kursu öğreticileri kendi aralarında düzenli periyotlarla bir araya gelip birbirleriyle materyal ve bilgi alış-verişi yapabilirler. Bu şekildeki bir etkileşim ve iş birliği kişisel ve mesleki gelişimlerine olumlu yönde bir gelişme sağlayacaktır.
11. DİB 4-6 yaş Kur’an kurslarına materyal alımı ve hazırlanması için maddi ve teknik destek sağlamalıdır. Yeni materyaller üretilmeli, materyal içerikli kitap çeşitliliği artırılmalı, kurum tarafından dua ve sûreler için tâlim videoları hazırlanmalıdır.
12. Öğreticilerin materyal hazırlama durumları ile hazırlanan materyallerin öğretim programına ve öğrencilerin seviyesine uygunluğu ve öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelenmesini konu alan başka araştırmalar farklı örneklemlerle yapılabilir.

KAYNAKÇA

Akbaba, Sırrı: "Eğitimde Motivasyon", **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, No:13, 2010, s. 343-361.

Akdağ, Fatma: "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma (Denizli İli Örneği)", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2022.

Alaettin, İbrahim: **Çocuk Ruhu**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1929.

Alım, Mete: "Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) Dersinin Önemi ve Öğretim Sürecine İlişkin Öneriler", **Doğu Coğrafya Dergisi**, C.XII, No:17, 2011, s. 243-262.

Armaner, Neda: **Din Psikolojisine Giriş**, C.I, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1980.

Armaner, Neda: "Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXIII, 1978, s. 215-220.

Asri, Safinaz: "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlikleri (Göller Bölgesi Örneği)", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, Isparta, 2005.

Ateşmen, Yasemin: "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Değerler Eğitimi ve Din Öğretiminde Yararlanılan Materyallerin İncelenmesi", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Avcı, Uğur: "Öğretim Ortamları ve Materyal Tasarımı", **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, Ed. Mustafa Sarıtaş, 3. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2013, s. 37-53.

Ay, Mehmet Emin: **Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?,** 42. Baskı, Bursa, Sena Kitap, 2023.

Aybey, Salih: "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)", **Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.VI, No:2, Aralık 2019, s. 207-240.

https://doi.org/10.33460/beuifd.598401

Aydın, Ayhan: **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, 2. Baskı, y.y., Alfa Yayınları, Nisan 2000.

Ayhan, Halis: **Eğitim Bilimine Giriş**, İstanbul, Şule Yayınları:25, 1995.

Balbay, Emine: "4-6 Yaş Kur'an Kurslarının Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Diyarbakır ve Batman Örneği), **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, Diyarbakır, 2022.

Başal, Handan Asude: **Okul Öncesi Eğitimine Giriş**, y.y., VİPAŞ Yayınları, t.y.

Başaran, İbrahim Ethem: **Eğitim Psikolojisi: Eğitimin Psikolojik Temelleri**, Beşinci Yazım, Ankara, Feryal Matbaası, 2000.

Bee, Helen, Boyd, Denise: **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, 1. Basım, İstanbul, Çev. Okhan Gündüz, Kaknüs Yayınları, 2009.

Biber, Kazım: Kazım Biber, "Okul Öncesi Eğitiminin Tanımı, Kapsamı, Önemi ve Temel İlkeleri", **Erken Çocukluk Eğitimi**, Ed. Fikret Gülaçtı, Songül Tümkaya, 3. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, Şubat 2014, s. 23-73.

Bilgin Beyza, Selçuk Mualla: **Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, y.y., Akid Yayınları, t.y.

Bilgin, Beyza: **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988.

Bovet, Pierre: **Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi,** çev. Selahattin Odabaş, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1958.

Can, Gürhan: "Kişilik Gelişimi", **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, Ed. Binnur Yeşilyaprak, 12. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, s. 123-163.

Clark, Walter Houston: "Çocukluk Dönemi Dini", çev. Neda Armaner, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1981, C.XXIV, s. 175-185.

Cüceloğlu, Doğan: **İnsan ve Davranışı**, 2. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1991.

Çelebi Öncü, Elif: "Okul Öncesinde Materyal Kullanımı ve Materyal Geliştirme", **Okul Öncesinde Özel Öğretim Yöntemleri**, Ed. Rengin Zembat, 5. Baskı, Ankara, Anı Yayıncılık, 2013, s. 103-124.

Çelik, Levent: "Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi", **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, Ed. Özcan Demirel, Eralp Altun, 9. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2017, s. 27-68.

Çilenti, Kamuran: **Eğitim Teknolojisi**, Ankara, Kadıoğlu Matbaası, 1979.

Dam, Hasan: "Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", **Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi**, Ed. Mustafa Köylü, 9. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2023, s.57-102.

Değer, Mehmet: "Doğum Sonrası Dönem ve Fiziksel Gelişim", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. İbrahim Yıldırım, Ankara, Anı Yayıncılık, 2018, s. 43-60.

Demir, Ömer, Cesur, Fatma: "DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Derslerinde Kullandıkları Öğretim Teknolojileri-Materyaller ve Konuya İlişkin Görüşleri", **Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No:10, Güz 2019, s. 63-97.

Demirezen, Vijdan: "Kur'an Kurslarında Kur'an-ı Kerim Derslerinde İzlenen Öğretim Yöntemleri (Kayseri Örneği)", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Ağustos 2017.

Deniz, Sultan: "Din Eğitiminde Teknoloji ve Materyal Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi", **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2020.

Dinçer, Betül: "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Mevcut Durum ve Beklentilerin Saptanması (Bursa İli Örneği)", **Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2020.

Diyanet İşleri Başkanlığı: **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı**, Ankara, 2022.

Doğan, Zülfi: "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)" **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, Temmuz 2019.

Düzenli, Hakan: "İlköğretim 8.Sınıf T.C. İnkilap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Görsel Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi", **Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2019.

Erten, Ramazan: "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Diyanet Çocuk Youtube Kanalının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2023.

Gander Mary J., Gardiner Harry W.: **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, 4. Baskı, y.y., İMGE Kitabevi, t.y..

Gelici, Zehra: "4-6 Yaş Kur'an Kursu Etkinlik Kitaplarının Hikâye İçeriği ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi", **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXIV, No:45, Haziran 2022, s. 85-115. https://doi.org/10.17335/sakaifd.1070414

Genç, Ayten: "Geçmişten Günümüze Yerel Almanca Ders Kitaplarında Görsel Düzen", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** C.XXVII, No:27, 2004, s.106-115.

Gün, Ayşegül: "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İl Örneği", **Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No:7, 2016, s. 33-66. https://doi.org/10.18498/amauifd.282862

Gürses, İbrahim, Kılavuz, M. Akif: "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi", **Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, C.XX, No:2, 2011, s. 153-166.

Güven, Nergis, Bal, Servet: **Dil Gelişimi ve Eğitim: 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler**, 1. Baskı, İstanbul, Epsilon Yayınevi, 2000, s.149.

Hökelekli, Hayati: **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din**, 2. Basım, İstanbul Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2016, s. 11.

Hökelekli, Hayati: **Din Psikolojisi**, 6. Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005

İmam-ı Buhârî: **Sahîh-î Buhârî (Tercüme ve Şerhi)**, çev.Harun Yıldırım, 2. Cilt, İstanbul, Sağlam Yayınevi, 2009.

İnce, Betül: "Din Kültürü Ahlâk Bilgisi ve İmam Hatip Dersleri Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojisi ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri", **Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Rize, 2021.

İpek, Yasemin, Öncü, Ali: "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Teknoloji Yeterlilikleri Hakkında Bir Karma Yöntem Araştırması", **Dini Araştırmalar**, C.XXV, No:62, 2022, s. 111-148.

https://doi.org/10.15745/da.1104341

Kandemir, Mehmet: "Bilişsel Gelişim", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. Şerife Işık, 8. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s. 81-138.

Kaplan, Fatma Şükran: "Okul Öncesi Eğitim Kurum Yöneticileri ile Okul Öncesi Öğretmen ve Yardımcı Öğretmenlerin Yeterliliklerinin Belirlenmesi", **Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Düzce, Haziran 2022

Kara, Büşra: "Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlikleri", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2019.

Karataş, Zeki: "Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi", **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, C.I, No:1, 2017, s. 67-88.

Kaya, Mevlüt: "Kişilik Özelliklerinin Ahlâkî Yargı Üzerindeki Etkisi", **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, 1997, s. 185-200.

Kaya, Zeki: **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, 2. Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık, 2006.

Keser, Mustafa Şaban: "Sosyal Bilgiler Dersinde Bilgisayar Destekli Eğitimin Akademik Başarıya Etkisi", **Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray, Ocak 2012.

Kıy Can, Seçil: "İlköğretim 4. Ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde (Araç-Gereç) Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi (Kars İli Örneği)", **Kafka Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2019.

Kızıltaş, Emine: "Eğitsel Araç Gereçlerin Çocuk Eğitimine Olan Etkileri", **Eğitimde Araç-Gereç Geliştirme**, Ed. Miray Özözen Danacı, 2. Baskı, Ankara, Eğiten Kitap, 2017, s. 43-53.

Koç, Ahmet: "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)", **Hitit İlahiyat Dergisi**, C.XXIII, No:1, 2024, s. 135-167.

https://doi.org/10.14395/hid.1437421

Koç, Ahmet: "Curiosity of Preschool Children (4–6 Years of Age) about Religious and Moral Issues", **Religions**, C.XIV, No:2, 2023, s. 1-19.

https://doi.org/10.3390/rel14020260

Koç, Ahmet: "Kıbrıs ve Türkiye Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8. Sınıf) Ders Kitaplarındaki Görsellerin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No:50, Haziran 2021, s. 363-393.

https://doi.org/10.17120/omuifd.884888

Koç, Ahmet: "Okul Öncesi Dönemde Ailede Din Eğitimi", **Çocuk Sorunları ve İslâm Sempozyumu**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2010.

Korkmaz, Mehmet: "İmam Hatip Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Materyal Geliştirme Durumları", **Bilimname**, C.MMXVIII, No:35, 2018, s. 175-216. https://doi.org/10.28949/bilimname.380607

Korkmaz, Mehmet: **4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)**, 1. Basım, Ankara, Kimlik Yayınları, Mayıs 2019.

Korkmaz, Mehmet: **Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme,** 5. Baskı, Kayseri, Kimlik Yayınları, 2021.

Korkmaz, Mehmet: **Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlilikleri**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara.

Köylü, Mustafa: "Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi", **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, No:12, 2003, s. 69-87.

Köylü, Mustafa, Oruç, Cemil: **Çocukluk Dönemi Din Eğitimi**, Ankara, 3. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, 2022, s. 23.

Köylü, Mustafa: "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XLV, No:11, 2004, s. 137-154.

https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000190

Küçükkaragöz, Hadiye: "Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi", **Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretim**, Ed. Binnur Yeşilyaprak, 12. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, s. 83-122.

Mehmedoğlu, Yurdagül: **Ahlâkî ve Dinî Gelişim: Çocuğum Değerlerimizi Öğreniyor**, 3. Baskı, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2005.

Oktay, Ayla: "Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Dünü ve Bugünü", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, C.VII, No:42, 1983, s. 3-7.

Oktay, Ayla: "Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim", **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, C.II, No:2, 1990, s.151-160.

Oktay, Ayla: **Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem**, 3. Baskı, İstanbul, Epsilon Yayıncılık, 2002.

Oruç, Cemil: "Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi", **Eğitim ve İnsani Değerler Dergisi**, C.I, No:2, 2010, s. 37-60.

Oruç, Cemil: "Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi", **Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi**, Ed. Mustafa Köylü, 9. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2023, s. 1-56.

Ozan Leymun, Şenay, Odabaşı, Hatice Ferhan, Kabakçı Yurdakul, Işıl: "Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Önemi", **Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi**, C.V, No:3, 2017, s. 367-385.

Öcal, Mustafa: **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.

Özbaydar, Belma: **Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul, Baha Matbaası, 1970.

Özdemir, Mustafa: "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin DKAB Derslerinde Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Ağustos 2010.

Özer, Dilara Sevimay, Özer, M. Kamil: **Çocuklarda Motor Gelişim**, 2. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2001.

Özeri, Zeynep Nezahat: **Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi**, 1. Basım, İstanbul, 2004.

Özgür, İbrahim N.: **Çocuk Gelişimi**, İstanbul, İbrahim Özgür Yayınları, 1979.

Öztürk Aynal, Şafak: "Eğitici Oyuncak ve Materyal Hazırlamaya Başlarken", **Erken Çocukluk Eğitiminde Materyal Tasarımı**, Ed: Şafak Öztürk Aynal, 3. Baskı, Ankara, Eğiten Kitap, 2020, s. 1-8.

Sağlam, U. Gökçen: "6-7-8. Sınıf Matematik Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem/Teknik ve Materyallerine İlişkin Görüşleri", **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Mayıs 2011.

Saka, Ahmet, Saka, Arzu: "Öğretmen Adaylarının Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinde Mesleki Becerilerini Geliştirme Düzeyi: Sakarya Örneği", **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, No:10, 2014, s. 81-89.

Şaşa, Fatma Tuba: "Öğretici Görüşlerine Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretiminde Eğitsel Oyun Uygulamaları", **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2021.

Seçkiner, Seda: "Okul Öncesi Din ve Değerler Eğitiminde Montessori Yaklaşımının Uygulanabilirliği ve Veli Görüşleri (Çorum Örneği)", **Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2023.

Selçuk, Mualla: **Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, İkinci Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Senemoğlu, Nuray: **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**, 12. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2005.

Şensoy, Serkan: "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Görüşleri", **Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2022.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü: **Okul öncesi Eğitim Programı**, (Çevrimiçi), https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/guncellenenokuloncesiegitimprogrami.pdf, 03.03.2024.

Tavukçuoğlu, Mustafa: "Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi", **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XIV, No:14, 2002, s. 51-63.

Taylı, Aslı: "Ahlak Gelişimi", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. Şerife Işık, 8. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2020, s. 175-212.

Tekmen, Belkıs: "Öğretim Araç Gereçlerinin Teorik Temelleri", **Okul Öncesi Eğitimi İçin Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ed. Eser Ültay, Neslihan Ültay, 3. Baskı, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2020, s. 41-59.

Turan, Mehmet, Boyraz, Zeki: "Öğretim Materyali Olarak Kavram Haritaları", **Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi**, C.III, No:1, Kasım 2004, s. 123-128.

Tüfekçi, Kevser: "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi", **Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2020.

Türnüklü, Dr Abbas: "Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme". **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, C.XXIV, No:24, 2000, s. 543-559.

Türkmen, Serkan: "4-6 yaş Kur'an Grubu Çocuklara Yönelik Kur'an Kurslarında Karşılaşılan Sorunlar (Gaziantep İli Örneği)", **Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, Ocak 2021.

Uzuner, Serap, Aktaş, Elif, Albayrak, Leyla: "Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, No:27, 2010, s. 721-733.

Üzbe Atalay, Nazife: "Fiziksel Gelişim", **Eğitim Psikolojisi**, Ed. Şerife Işık, 8. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 2020, s. 45-80.

Vergote, Antoine: "Çocukta Din", Çev. Erdoğan Fırat, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXII, 1978, s. 315-329.

Yağcı, Samet: "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)", **İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2018.

Yalın, Halil İbrahim: **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, 29. Basım, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2017.

Yavuz, Kerim: **Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş)**, 3. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2012.

Yavuz, Kerim: **99 Soruda Çocuk ve Din**, 1. Baskı, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları, 1994.

Yavuzer, Haluk: **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, 40. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2022.

Yavuzer, Haluk: **Çocuk Psikolojisi**, 5. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1990.

Yavuzer, Haluk: **Çocuk ve Suç**, 2. Baskı, y.y., Altın Kitaplar Yayınevi, Aralık 1982.

Yelken, Tuğba Yanpar: **Öğretim Teknolojileri**, 1. Baskı, Ankara, Ani Yayıncılık, 2019.

Yıldırım, Ali, Şimşek, Hasan: **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Yıldırım, Ali: "Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi", **Eğitim ve Bilim Dergisi**, C.XXIII, No:112, 1999, s. 7-17.

Yorulmaz, Bilal: "Teknoloji Destekli Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Öğrenci Başarısı ve Kalıcılığına Etkisi", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C.III, No:10, 2005, s. 113-138.

Yörükoğlu, Atalay: **Çocuk Ruh Sağlığı**, 3. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1980.

Zembat, Rengin: "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yönetici Özellikleri", **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, C.VI, No:6, 1994, s. 313-323.

Zengin, Mahmut: "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları", **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XV, No:27, Haziran 2013, s. 1-28. https://doi.org/10.17335/suifd.20568

https://yayin.diyanet.gov.tr/makale/diyanet-isleri-baskanligi-4-6-yas-grubu-kuran-kurslari/kadir-dinc-dib-egitim-hizmetleri-genel-muduru/egitim/2269/64, 21.01.2025

EKLER

EK-1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

"4-6 YAŞ KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNİN MATERYAL HAZIRLAMA DURUMLARI"

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Sayın katılımcı,

"4-6 yaş Kur'an kursu öğreticilerinin materyal hazırlama durumları" başlıklı bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Öğrencisi Melek Güleç Durukan tarafından yapılmaktadır. Hazırlanan sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bu çalışma için kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz saklı tutulacaktır. Bu görüşme sürecinde söylediklerinizin tümü gizli kalacaktır. Verdiğiniz bilgileri araştırmacı dışında herhangi birinin görmesi mümkün değildir. Ayrıca rapor yazarken görüştüğümüz bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağımızı bilmenizi isteriz.

Çalışmaya katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ediyorum. Saygılarımla.

Melek Güleç Durukan	Danışman: Doç. Dr. Ahmet KOÇ
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Din Eğitimi Yüksek Lisans Tez Öğrencisi	Din Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı

Kişisel Bilgi Formu

Lütfen kendinize uygun olan seçeneği belirtiniz.

Lütfen Yaş aralığınızı belirtiniz.

( ) 22-29 ( ) 30-39 ( ) 40-49 ( ) 50 ve üstü

Lütfen Eğitim Durumunuzu belirtiniz.

( ) Ön Lisans ( ) İlitam ( )Lisans ( ) Lisansüstü eğitim ( ) Diğer…

Kurumunuzdaki resmi statünüz nedir?

( ) Kadrolu ( ) Geçici Öğretici ( ) Sözleşmeli

Bulunduğunuz kurumda kaç yıldır görev yapıyorsunuz?

( ) 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 11-15 yıl ( ) 16 yıl ve üzeri

Görev yaptığınız kursta sizin dışınızda kaç tane 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisi görev yapmaktadır?

( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) Diğer…

Aşağıdaki haftalık ders planlarından hangisini uyguluyorsunuz?

( ) Yarım gün haftalık ders planı (25 saat)

( ) Yarım gün haftalık ders planı (30 saat)

( ) Tam gün haftalık ders planı

EK-2: GÖRÜŞME SORULARI

Görüşme Soruları

1. Materyal geliştirme/tasarlama ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı? (Lisans eğitimi, seminer vb.) Aldıysanız bu eğitimi nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Derslerinizde kullanmak üzere materyal hazırlamanızın gerçekten gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?
3. Çocukların seviyelerine uygun nitelikli materyal hazırlama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?
4. Materyal hazırlamak için ihtiyacınız olan malzemeler açısından kursunuzun imkânlarını yeterli buluyor musunuz?
5. Materyal hazırlamak için ihtiyacınız olan teknolojik altyapı (Bilgisayar, yazıcı, projeksiyon vb.) açısından kursunuzun imkânlarını yeterli buluyor musunuz?
6. Ders öncesinde genelde hangi hazırlıkları yaparsınız?
7. Materyal hazırlarken ve seçerken dikkat ettiğiniz hususlar nelerdir?
8. Müfredatta adı geçen hangi ders ve konular için materyal hazırlarsınız?
9. Derslerinizde kullanmak üzere materyal türlerinden (Eğitici oyuncak, maket, kukla, hikaye kartı vb.) hangi ya da hangilerini hazırlarsınız?
10. Başkanlığımızın 4-6 yaş Kur'an kursları eğitimi için hazırladığı materyalleri (etkinlik kitabı vb.) nasıl değerlendiriyorsunuz?
11. Dersinizde kendinizin hazırlamadığı öğretim materyali kullandığınızda, bu materyalleri bulmak için hangi kaynaktan yararlanıyorsunuz?
12. Materyal hazırlarken karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
13. Dersinizde kendinizin hazırlamadığı öğretim materyali kullandığınızda, bu materyalleri bulma konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz? Yaşıyor iseniz bu sıkıntılar nelerdir?
14. Materyal ile işlediğiniz derslerde öğrenci tepkileri nasıl oluyor?
15. Hedeflenen öğrenci kazanımlarının gerçekleşmesinde materyal kullanımının etkisi nasıldır?
16. Derslerinizde kullanmak üzere hazırladığınız materyalleri, kullandıktan sonra eğitime katkısını değerlendiriyor musunuz? Kendi hazırladığınız materyalleri derslerinizde kullandıktan sonra nasıl değerlendiriyorsunuz?
17. Materyal geliştirme ile ilgili önerileriniz ve kurumdan beklentileriniz nelerdir?

EK-3: T.C. BURSA VALİLİĞİ İL MÜFTÜLÜĞÜ İZİN BELGESİ

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : E-87847387-044-4910566
Konu : Melek GÜLEÇ DURUKAN'ın 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlama Durumları Çalışması

27.03.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Melek GÜLEÇ DURUKAN'ın 25.03.2024 tarihli ve 2663563 sayılı dilekçesi.

İlimiz Nilüfer İlçe Müftülüğüne bağlı Çalı Merkez Kur'an Kursu Öğreticisi Melek GÜLEÇ DURUKAN'ın, "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlama Durumları" başlıklı tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırladığı görüşme formu ve görüşme soruları ile ilgili ilgi yazı ve ekleri ilişikte gönderilmiştir.

Bu itibarla, ilçenizde görev yapan 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerine duyurulması ve gönüllülük esasına dayalı olarak kolaylık sağlanması hususunda;

Gereğini rica ederim.

Yavuz Selim KARABAYIR
Vali a.
İl Müftüsü

Ek: İlgi Yazı (5 Sayfa)

Dağıtım:

17 İlçe Kaymakamlığına (İlçe Müftülüğü)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: C858D7EC-2953-4D02-84F6-F7DB5DC8871C Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/

Altınova Mah. İstanbul Cad. No: 394 Osmangazi 16030 BURSA
Tel:0 224 220 21 66 - Fax:0 224 222 56 06
İnternet Sitesi: bursa.diyanet.gov.tr - Kep Adresi: bursamuftulugu@hs03.kep.tr
Kurumsal Mail Adresi: bursa.egitimhizmetleri@diyanet.gov.tr

Bilgi için:Harun ARI
Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
Telefon No:(224) 220 21 66-333

EK-4: ETİK KURUL ONAY BELGESİ

Tarih ve Sayı: 20.03.2024-2485473

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı :E-35980450-663.05-2485473
Konu :Melek GÜLEÇ DURUKAN

Sayın Melek GÜLEÇ DURUKAN

İlgi : 15.02.2024 tarih, 2425454 sayılı yazı

Sorumlu araştırıcılığını üstlendiğiniz 2024/74 dosya numaralı "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlama Durumları" başlıklı çalışma, Kurulumuzun 26.02.2024 tarih ve 02 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ
Başkan

Ek:Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BS43D4YM8EC Pin Kodu :02233 Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-universitesi-ebys

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul
Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88
e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr
Kep Adresi: istanbuluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Arzu ÜSTÜNEL TAŞKIN

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Tarih ve Sayı: 14.03.2024-24177743

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

İlgili makama,

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi **Melek GÜLEÇ DURUKAN** "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Materyal Hazırlama Durumları" başlıklı, **2024/74** dosya numaralı, 15.02.2024 tarih ve **2425454** sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 26.02.2024 tarihinde gerçekleşen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Araştırma ile ilişki	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ (Başkan)	İktisat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Eray YURTSEVEN (Başkan Yardımcısı)	İstanbul Tıp Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Çiğdem Börke TUNALI (Başkan Yardımcısı)	İktisat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Hanife Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY	Hukuk Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Rasim İlker GÖKBULUT	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Yasemin IŞIKTAÇ	Hukuk Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	İZİNLİ
Prof. Dr. Selahattin KARABİNAR	İktisat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Seyhan NİŞEL	İşletme Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	İZİNLİ
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Aydın TOPALOĞLU	İlahiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Muharrem HAFIZ	İlahiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Prof. Dr. Tufan KARABULUT	Devlet Konservatuvarı	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Doç. Dr. Nuray TURAN	Hemşirelik Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Doç. Dr. Ayşen ŞATIROĞLU	Edebiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR	Edebiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Doç. Dr. Mehmet Güven GÜNVER	İstanbul Tıp Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Bengi PİRİM DÜŞGÖR	Edebiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAVUZ SEVER	Edebiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Çağatay ASLAN	Siyasal Bilgiler Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Nermin TAŞKALE	Edebiyat Fakültesi	E O H O	O Onay O Katılmadı O Ret O M.Katılmadı	

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.